

TÜRKİYE'NİN ÖZEL EĞİTİM KONULU E-DERGİSİ

ÖÇED

Özel Çocuklar Eğitim ve Dayanışma Derneği

OCAK ŞUBAT MART 2024 | SAYI 35 | WWW.OCED.ORG.TR

**Dikkat Eksikliğiyle Başa Çıkmanın Anahtarı:
Güçlü Yönlere Odaklanmak ve İşbirliği**
Doç. Dr. Herdem Aslan Genç

**Üniversite Eğitimi Alan Otizmli Doruk'un
Annesi Semra Güngör Anlatıyor**

"Çocukların Üstün Yararı Öncelenmeli"
Av. Cansu Korkmaz

**Özel Öğrenme Güçlüğü
Nedir? Ne Değildir?**
Dr. Öğr. Üyesi Murat Balcı

**TÜRK UZMAN İLE MOĞOLİSTAN'DA
ÖZEL EĞİTİMİN DEĞİŞEN YENİ YÜZÜ**
BCBA Başak Topçuoğlu

**Süreyya Ülkü Güler Soruyor:
"Haddimizi Biliyor Muyuz?"**

**Gönüllülerimize Sesleniyoruz,
Birlikte Daha Güçlüyüz!**
Parin Yakupyan

**KEMANIN BÜYÜSÜYLE DÜNYAYA DOKUNMAK
CANAN ANDERSON'UN HİKAYESİ**

HER ÇOCUK DESTEKLENMEYİ HAK EDER.

Bir çiçeğin büyümesi için sadece içinde bulunduğu kap yetmez. Dışarıdan ihtiyaç duyduğu ışığı ve suyu da almalıdır.

Derneğimizde gönüllü olmak için bizimle iletişime geçebilirsiniz.

KÜNYE

İMTİYAZ SAHİBİ

Özel Çocuklar Eğitim ve
Dayanışma Derneği

Genel Yayın Yönetmeni:

Parin YAKUPYAN
parin@oced.org.tr

Yazı İşleri Müdürü (Gönüllü):

Rana Zeynep ÇÖMLEKÇİ
rana@oced.org.tr

Katkıda Bulunanlar

Garen YAKUPYAN
Sayat YAKUPYAN
Zaven MANAVYAN

Grafik Tasarım

Lara TİMUR

Dernek Bağış:

bilgi@oced.org.tr

Abonelik:

bilgi@oced.org.tr

Yayın Tarihi:

Şubat 2024

Yönetim Yeri:

Özel Çocuklar Eğitim ve Dayanışma
Derneği

* Kapak Görseli freepik.com
adresinden alınmıştır.

* 5846 Sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri
Kanunu ("FİSEK") kapsamında
düzenlenen eser sahibinin hakları
çerçevesinde eser sahibi sıfatına haiz
derneğimizin, ÖÇED E-Dergi üzerindeki
tüm hakları saklı ve bakidir.

www.oced.org.tr

/ocedorgtr

Editörden

Rana Zeynep ÇÖMLEKÇİ
Yazı İşleri Müdürü
rana@oced.org.tr

Otizimli ve diğer özel gereksinimli bireyler için çalışan ÖÇED olarak, özel çocuklarımızın sesi olmaya devam ediyoruz. ÖÇED Dergisi'nin 35. sayısında yine dopdolu bir içerikle karşınızdayız. Bu sayımızda farklı hikâyeler, uzman görüşleri ve ilham veren başarı öyküleri ile özel gereksinimli bireylerin yaşamına dair önemli konuları ele alıyoruz.

Down sendromlu bir çocuğun annesi olan Süreyya Ülker'in kaleminden, annelik deneyimlerini ve karşılaştığı zorlukları okuyacaksınız. Semra Güngör ise yetişkin otizimli oğlu ile birlikte verdikleri mücadeleyi ve başarılarını bizimle paylaştı. Günlük yaşam becerilerinin kazandırılması konusunda önemli bir rehber niteliğinde olan ergoterapist Selen Okay'ın duyuşsal aktivite önerileri de sizleri bekliyor.

Özel gereksinimli bireylerin istihdamda yer almasının en güzel örneklerinden biri olan Türkiye'nin ilk Down Cafe'sinin hikayesini Saruhan Singen'in anlatımıyla okuyabileceksiniz. Serebral Palsi ile doğan ve azmiyle pek çok engeli aşan Ömer Faruk Karakuş'un ilham veren hikâyesini de bu sayıda.

Özel öğrenme güçlüğü hakkında doğru bilinen yanlışları ve gerçekleri Dr. Öğr. Üyesi Murat Balcı kaleme aldı. ABA Program Süpervizörü ve Klinik Psikolog İsmail Bıyıklı ile gerçek hayatta öğrenme ve sosyal becerilerin nasıl kazanıldığına dair derinlemesine bir röportaj gerçekleştirdik. Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Doç. Dr. Herdem Aslan Genç ile dikkat eksikliğiyle başa çıkma yöntemlerini ele aldık.

Bu sayımızda ayrıca, CP'li özsavunucu Eda Güzelsoy, bedenimizdeki engelin hayata tutunmamıza engel olup olmadığını sorgulayan yazısıyla bizlere ilham veriyor. Avukat Cansu Korkmaz ile "Kolaylaştırıcı kişi" kavramı üzerine yaptığımız röportaj, eğitim alanında önemli bir bakış açısı sunuyor. Kurul Onaylı Davranış Analisti (BCBA) Başak Topçuoğlu, Moğolistan'daki danışmanlık sürecini ve deneyimlerini bizlerle paylaşıyor.

Sanatın farklılıklara nasıl dokunduğunu görmek isteyenler için, keman virtüözü Canan Anderson ile gerçekleştirdiğimiz röportaj büyük bir keyifle okuyacağınıza inanıyoruz. Anderson'un müziğe olan tutkusunu, sanatsal çalışmalarındaki farklılıkları nasıl kucakladığını ve bireysel farklılıklara olan saygısını sizlerle paylaşıyoruz.

Bu sayıda yer alan her yazı, özel gereksinimli bireylerin hayatına bir pencere açıyor. Hep birlikte farkındalığı artırmak ve daha kapsayıcı bir dünya inşa etmek için adım atmaya devam ediyoruz.

Keyifli okumalar!

Sevgi ve dayanışmayla...

GÖNÜLLÜLERİMİZE
SESLENİYORUZ,
BİRLİKTE DAHA GÜÇLÜYÜZ!
ÖÇED Yönetim Kurulu
Başkanı Parin Yakupyan

6

ÜNİVERSİTE EĞİTİMİ ALAN
OTİZMLİ DORUK'UN ANNESİ İLE
KONUŞTUK
Otizmlî Birey Annesi Semra Güngör

10

HADDİMİZİ BİLİYOR MUYUZ?
Down Sendromlu Birey Annesi
Süreyya Ülkü Güler

16

"BEDENİMİZDEKİ
ENGEL HAYATA
TUTUNMAMIZA
ENGEL Mİ?"
CP'li Birey
Eda Güzelsoy

20

ÖMER FARUK KARAKUŞ'UN İLHAM
VEREN HİKAYESİ
Okul Öncesi ve Özel Eğitim Öğretmeni
Nisanur Akıncı Röportajı

24

SINIF DIŞINA ÇIKMANIN GÜCÜ:
GERÇEK HAYATTA ÖĞRENMEK
VE SOSYAL BECERİLER KAZANMAK
ABA Program Süpervizörü ve Klinik
Psikolog İsmail Bıyıklı

30

DİKKAT EKSİKLİĞİYLE
BAŞA ÇIKMANIN ANAHTARI:
GÜÇLÜ YÖNLERE ODAKLANMAK
VE İŞBİRLİĞİ
Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi
Doç. Dr. Herdem Aslan Genç

34

KEMANIN BÜYÜSÜYLE
DÜNYAYA DOKUNMAK
Canan Anderson'un Hikayesi

42

OTİZMLİ ÇOCUKLARIN GÜNLÜK YAŞAM BECERİLERİNİN KAZANDIRILMASINA YÖNELİK DUYUSAL AKTİVİTE ÖNERİLERİ
Uzman Dil ve Konuşma Terapisti, Ergoterapist, Ergoterapi Program Koordinatörü, PROMPT Klinisyeni, DIR Floortime 201 Terapisti, SOS Beslenme Terapisti, SeMuTer Terapisti Selen Okay

46

TÜRK UZMANIN YOLCULUĞU İLE MOĞOLİSTAN'DA ÖZEL EĞİTİMİN DEĞİŞEN YENİ YÜZÜ
Kurul Onaylı Davranış Analisti (BCBA) Başak Topçuoğlu

50

AV. CANSU KORKMAZ: "ÇOCUKLARIN ÜSTÜN YARARI ÖNCELENMELİ"
Av. Cansu Korkmaz

54

TÜRKİYE'NİN İLK DOWN CAFE'SİNİN HİKAYESİ:
Saruhan Singen Anlatıyor

62

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ GERÇEKTE NEDİR? NE DEĞİLDİR?
İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Murat Balcı

71

UYGUNSUZ DAVRANIŞLARI ANLAMAK
Nicky Nükte Altıkulaç MS, BCBA, EI (ABA Uzmanı) Davranış Terapistisi Uzmanı

75

GÖNÜLLÜLERİMİZE SESLENİYORUZ, BİRLİKTE DAHA GÜÇLÜYÜZ!

ÖÇED Başkanı Parin Yakupyan: "Gönüllülerimiz, Özel Çocuklar Eğitim ve Dayanışma Derneği'ndeki en büyük gücümüz. Özel gereksinimli çocukların ve ailelerinin hayatına dokunmak için verdiğiniz emek, dünyayı onlar için daha yaşanabilir, daha anlamlı bir yer haline getiriyor. Birlikte attığımız her adım, bir çocuğun geleceğine ışık tutuyor."

Gönüllümüz olarak siz de bu çalışmalarımızın bir parçası olabilirsiniz. Peki, sizlerden hangi konularda destek bekliyoruz? Gelin, hep birlikte göz atalım.

1. Etkinliklerimizde Yanımızda Olun

Otizimli çocuklar için düzenlediğimiz atölye çalışmaları ve etkinlikler, onların sosyalleşmesini ve farklı deneyimler edinmesini sağlıyor. Oyun grupları, sanat atölyeleri, spor aktiviteleri gibi etkinliklerde destek olarak bu deneyimleri daha keyifli hale getirebilirsiniz.

Her hafta sonu Algi Özel Eğitim Kurumları işbirliği ile düzenlediğimiz bu etkinliklerde gönüllümüz olarak, eğitimcilerimiz eşliğinde çocuklarımız ile zaman geçirebilirsiniz.

Otizimli bireyler ile iletişim seminerimize katıldıktan sonra başlayabileceğiniz bu çalışmalarda sizlerde nöroçeşitliliğe sahip çocuklar ve gençler ile tanışarak dünyaya daha geniş bir perspektiften bakma fırsatı bulacaksınız.

2. Gezilerimizi Planlayalım, Birlikte Keşfedelim

Otizimli çocukların dış dünyayla bağlarını güçlendirmek için düzenlediğimiz gezilere katılın! Müzeler, şehir gezileri, tiyatrolar... İsterseniz gezi önerisini siz getirin, birlikte planlayalım. Sizlerin varlığı, bu gezileri daha eğlenceli ve anlamlı kılacak.

3. Farkındalık Seminerlerine Katılın

Otizim hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak, toplumda bilinç oluşturmak için farkındalık seminerlerimize katılın ve destek olun. Bilgi paylaştıkça çoğalır ve daha güçlü hale geliriz!

ÖÇED olarak seminerlerimizi, alanın uzmanları ile ücretsiz olarak vermeye devam etmekteyiz. Bu konuda seminer talebiniz olursa, bizimle iletişime geçmekten çekinmeyin.

4. Ailelere Destek Olun

Otizimli bir çocuğu büyütme, aileler için zorlu ve zaman zaman yalnız hissettiren bir yolculuk olabilir. Sizler, onlara yanlarında olduğunuzu hissettirerek moral kaynağı olabilirsiniz. Basit bir sohbet bile bir ailenin hayatına umut taşıyabilir.

5. Farkındalık Çalışmaları Düzenleyelim

Toplumun otizm konusunda daha duyarlı olması için birlikte farkındalık projeleri gerçekleştirebiliriz. Okullarda, iş yerlerinde ya da sosyal medyada yapılacak kampanyalarla daha büyük kitlelere ulaşabiliriz.

6. Eğitim Materyalleri Geliştirelim

Otizimli çocukların ihtiyaçlarına yönelik eğitim materyalleri hazırlayarak öğrenme süreçlerine destek olabilirsiniz. Görsel kartlar, hikaye kitapları, duyuşsal oyuncaklar gibi materyallerle eğitimlerini destekleyebilirsiniz.

7. Gönüllü Mentorluk Yapın

Otizimli bireyler için mentorluk yaparak, onların bağımsız hayat becerileri kazanmalarına yardımcı olabilirsiniz. Birlikte yemek yapmaktan, toplu taşıma kullanmaya kadar pek çok konuda destek olabilirsiniz.

8. Sanat ile Destek Verin

Sanat, otizimli çocukların duygusal gelişimlerine büyük katkı sağlar. Resim, müzik, drama veya dans gibi alanlarda destek sunabilir, çocukların yeteneklerini ortaya çıkarmalarına yardımcı olabilirsiniz.

Bir çocuğun hayatına dokunmak, düşündüğünüzden çok daha kolay ve aynı zamanda dünyadaki en anlamlı deneyimlerden biridir. Otizimli çocukların yanında yer alarak, onların gelişimine katkı sağlayabilir, ailelerine destek olabilir ve sevgi dolu bir dayanışma ağının bir parçası olabilirsiniz. Küçük bir adımla büyük değişimler sağlamak sizin elinizde! Gönüllümüz olarak aramıza katılın, birlikte daha kapsayıcı ve farkındalık dolu bir dünya inşa edelim.

9. Hikâye veya Kitap Okuyun

Otizimli çocuklarla birlikte hikâyeler okuyarak dil gelişimlerini destekleyebilirsiniz. Çocukların kelime dağarcığını geliştirmeye, sosyal etkileşim kurmalarına ve hayal güçlerini beslemeye yardımcı olabilirsiniz.

10. Bağışlar ve Destek Kampanyalarına Katılın

Maddi veya manevi destek sağlamak isteyen herkes, derneğimizin projelerine katkıda bulunabilir. Gönüllü desteğiniz sayesinde daha fazla çocuğa ulaşabiliriz. Unutmayın, eğitimle bir çocuğun yaşamını değiştirmek mümkün! Siz de özel eğitim ihtiyacı olan bir çocuğa destek olarak onun geleceğine ışık tutabilirsiniz.

Otizmin rengi yakın zamana kadar "mavi" idi ama daha sonra otizimli inisiyatifleri "kırmızı"yı tercih ettiğini belirtti. Bunun en önemli nedenlerden biri görünür olmayı istemeleriydi. ÖÇED ve İFSAK da Proje "KIRMIZI" diyerek, otizmi ve otizmlilerin sorunlarını daha görünür kılmayı ve onların yanında olmayı hedefledi.

Otizm Konfederasyonu Ankara'da Önemli Temaslarda Bulundu

Otizm Konfederasyonu Yönetim Kurulu Üyeleri, Ankara'da biraraya geldikleri devlet yetkilileri ve bürokratlar ile iki gün süren yoğun görüşmelerde ailelerimiz ve çocuklarımızın sorunlarını iletmek ve çözüm yolu oluşturabilecek önerilerini aktarmak için önemli temaslarda bulundu.

Otizm Konfederasyonu Başkanı Ergin GÜNGÖR, Başkan Yardımcısı Canan CİHAN, Başkan Yardımcısı Özgül GÜREL, Sayman Parin YAKUPYAN ile üyelerimizden Hanife Arzu GÖKÇE ve Tefik GAYRETLİ görüşme heyetinde yer aldılar.

19 Kasım 2024 tarihinde T.C. Sağlık Bakanlığı Otizm Daire Başkanlığı ile gerçekleştirilen toplantıda, otizmlili bireylerin sağlık hizmetlerine erişimindeki sorunlar ve çözüm önerileri tartışıldı. Toplantıda; Sosyal Güvenlik Uygulamaları, Engellilik Politikaları, ÇÖZGEM ve Yerel Komisyonlar, Özel Sağlık Sigortası, Sağlık Raporlarındaki Sorunlar, GSS ve 18 Yaş Sonrası Hak Kayıpları üzerine görüşüldü. Otizmlili bireylerin yaşadığı zorlukların çözülmesi için mevzuat değişiklikleri ve yeni düzenlemeler önerildi. 19 Kasım 2024 tarihinde, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Dr. Yasin Akar, Genel Müdür Yardımcısı, Erkan Güvenç ve Engelli Hizmetleri Daire Başkanı Ertan Erdoğan katılımıyla yapılan görüşmede, otizmlili bireylerin yaşadığı hak kayıpları, genel sorunlar ve konular görüşüldü. Bakım evlerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri üzerine konuştuk. Otizm Konfederasyonunun " Otizmlili Gelişim Takip Sistemi" önerisi bir sunum ile detaylıca tanıtıldı.

20 Kasım 2024 tarihinde, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürü Doç. Dr. Mustafa Otrar ile yapılan toplantıda ise Otizm Konfederasyonu Başkanı Ergin GÜNGÖR tarafından yapılan sunumla "Otizmlili Gelişim Takip Sistemi " önerisi aktarıldı. Genel hatlarıyla oldukça beğenilen önerinin geliştirilerek hayata geçirilmesi durumunda sağlayabileceği faydalar etraflıca ele alındı.

Uzun zamandır otizmlili bireylerin sorunları ile yakından ilgilenen Eski Muş Milletvekili Nedim İlci'nin evsahipliğinde Urfa eski Belediye Başkanı ve Milletvekili İbrahim Halil Çelik ile de çözümlere dair istişare bulunuldu.

ÜNİVERSİTE EĞİTİMİ ALAN OTİZMLİ DORUK'UN ANNESİ İLE KONUŞTUK

Oğlunun başarıya ulaşacağı konusunda ümidini hiç kaybetmeyen anne Semra Güngör, yaşadıklarını ve otizme dair deneyimlerini aktardı.

Doruk'un otizm tanısı konulduğunda neler hissettiniz ve ilk tepkileriniz ne oldu?

Bir anne olarak ilk duyduğumda hiç bilmediğim bir şeydi ve çok yıkıldım. Sonucu düşünmeye başladım. Adeta gri bulutlarla dolu bir havaya dönüştük, günlerce hiç konuşmadan yorum yapmadan içimize kapandık. Fakat bunun bir sonuca götürmeyeceğini anlayarak hızla neler yapabiliriz diyerek her duyduğumuz şeyi araştırmaya başladık ve belki de aylar sonra durumu kabullenip eğitim olanaklarını zorlamaya başladık.

Bildiğim kadarıyla Doruk sizin ikinci çocuğunuz, ilk çocuğunuzdan ne gibi farkları dikkatinizi çekmişti?

Aslında Doruk uzun bir süre, yaklaşık 1 yaşına kadar farklı değildi. Sadece emeklemeden sürünüyor olması belki tek farkıydı ama ondan sonra işler değişmeye başladı. İlgisi alanları çok farklıydı. Bir tencere bile onu uzun süre oyalayabiliyordu. Gazeteye saatlerce bakıyordu, yırtılmasına tahammül edemiyor yapıştırtıyordu. Göz kontağı yoktu, konuşmuyor, tuvaletini söylemiyordu. Buna benzer şeyleri vardı.

Şüpheleriniz artınca ne yaptınız?

İki yaşına yaklaşmıştı ve yeni stereotipler eklenmeye başlamıştı. Örneğin odanın içerisinde bir oyana bir buyana koşturma gibi... Artık acil olarak bir çocuk psikiyatristine götürmemiz gerekiyordu. Ege Üniversitesi'ne Prof. Dr. Cahide Aydın hocaya götürdük ve hemen tanı aldı.

Otizm teşhisi konulduktan sonra Doruk'un eğitimine nasıl bir yön verdiniz?

İzmir'de o yıllarda çok fazla özel eğitim kurumu yoktu. Birinci denemeden sonra almış olduğumuz referansla başladığımız ikinci kurumda daha yoğun bir eğitim programına başladık. Tabii o yıllarda Ziva Rom ekolü yani sensory integration therapy oldukça kabul görüyordu ve Doruk'a da İsrail de eğitim alan öğretmenince bu yöntem uygulanıyordu. Temelde fiziksel aktivitenin dersin içerisinde ara ara uygulandığı bir yöntemdi. Doruk için oldukça işe yaradı. Bir yerde spor ile masa başı öğrenme etkinliklerinin karmasıydı. Bütçemizin elverdiği ölçülerde haftada 5 gün en azından birer saat bu eğitimi alıyor ve evde de eğitimci/bakıcı abla ile tekrarlıyordu. Akşama da biz babasıyla iş bölümü yaparak masa başı derslerinin tekrarlarını yaptırır-dık. Tabii bütün bunlar bilinçli ve sistematik bir çalışma değildi. Tamamen anne baba içgüdüğü ile evladımızı biran önce geliştirme çabasıydı. Yaklaşık 1.5 yıl sonra bu çabaların meyvesini ilk sözcüklerini söylemeye başladığında aldık hatta eş zamanlı okuma yazmada başlamıştı.

İlk zamanlar insanların davranışları, bakışları beni çok üzüyor etkiliyordu. Bu yüzden duygusal anlar yaşadığım oluyordu.

Doruk'un erken yaşlardaki yeteneklerini nasıl fark ettiniz ve bu yeteneklerini geliştirmek için hangi adımları attınız?

Doruk ellerini ve parmaklarını çok fazla kasiyordu. Biz de bu el hareketlerini azaltıp ellerini kullanma dürtüsünü işlevsel bir hale çevirmek için piyano derslerine başlattık. Henüz 5 yaşlarında idi piyano dersine başladığında. Hocası önce parmaklarını boyayarak notaları ve sesleri öğretmek istediğinde çok hızlı kavradığını fark etti. Kısa bir süre sonrada her sesi notaya çevirebildiğini fark edip dersi keserek heyecanla babasını aramış ve Doruk'un absolute kulak olduğunu söylemişti. Bu ilk öğrendiğimiz yeteneğiydi tabii okuma ve yazmayı konuşmayla birlikte öğrendiğini saymazsak. Ayrıca Gazetelere ve dergilere ilgisi çoktu. Üç yaşından beri sürekli bakıp incelerdi. Hatta içinden okuduğunu düşünmeye başlamıştık. Çünkü gazetede yazan ilgi alanlarına dair konuları konuşmaya başlıyordu. Yapboz ve atlaslar da çok büyük merakları arasındaydı tabii otomobiller ve otobüslere de meraklıydı büyüdükçe tüm belediye otobüslerinin nereye gittiğini öğreniyordu. Büyüdükçe müzik kulağının gelişimi için müzik çalışmalarına ve konserlere götürmeye başlamıştık. İlkokula giderken alışması için birlikte senfoni orkestrası konserlerine giderdik.

Basketbola olan ilgisi nasıl başladı? Bu ilgiyi nasıl desteklediniz?

Aslında başlarda hedefimizde basketbol yoktu. Sadece hareketlerini kontrollü bir şekle sokmak, kilo almasının önüne geçmek ve motor gelişimindeki eksikleri gidermek için hareket eğitimine başlamıştık. Ama geliştikçe babasının eski bir basketbolcu olması ve ilgisi sayesinde Doruk'ta da basketbolu denemeye başladık. O da babası gibi çok sevdi. Önceleri özel hocası ile uzun süreli çalışmalar yapıp eksikleri tamamlandı ve ardından bir takıma başlayarak grup antrenmanları ile daha da gelişti. Ama bunlar yıllar sürdü tabii ki... Çok fazla özveri gerektiriyordu. Her cumartesi-pazar sabah saat 9'da babasıyla antrenmana giderdi.

Bu disiplinden sıkıldı mı Doruk hiç?

Doruk otizminden ve genetik özelliklerinden dolayı hepimizden fazla disiplinli bir çocuktur. Bu sayede hasta dahi olsa o antrenmanlara mutlaka giderdi. Hatta bazı antrenmanlarda hocaları çalışmayı durdurup sık sık burnunu silerdi.

Doruk üniversite bitiren bir otizimli olduğu için rahat bir eğitim hayatı olduğunu varsayabiliyoruz. Öyle miydi gerçekten? Yoksa bu noktaya gelmesi mücadele ile mi oldu?

Aslında pek rahat sayılmaz... Zira Doruk ilkökula başladığında otizmliler için kaynaştırma yönetmeliği yoktu. Ancak dördüncü sınıfa geldiğinde kaynaştırma öğrencisi olma şansı buldu. İki yıl da anasınına devam etmesi düşünülürse tam 5 yıl okul idaresi ve öğretmen ile iyi ilişkiler kurarak çalıştık. Hatta ben aile birliği başkanı olup sürekli okulun eksiklerini tamamlamak için uzun yıllar çaba göstermişim. Böylece öğretmenler ve idarecilerle iletişimimiz gelişti. Diğer yandan hakkını yemeyelim, tabii ki Doruk'un akademik becerileri de işimizi kolaylaştırıyordu. Hatta bir çok öğrenciden daha hızlı öğreniyordu. Bu becerilerini ortaya çıkaran en önemli unsurda okulda ona eşlik eden gölge öğretmendi. Evde de ona eşlik eden bu öğretmenimizin çocuk sevgisi ve başarısızlığı kabullenmeyen tutumunun Doruk'un gelişiminde önemli etkileri oldu. Sonraki her eğitim basamağında çözmek zorunda olduğumuz birçok sorun çıktı.

Ama hep okullar ile işbirliğini sürdürdük. Örneğin Doruk'un eğitim gördüğü 1600 öğrencili büyük bir meslek lisesinin yine okul aile birliği başkanlığını yapmıştım. Sürekli okulda olmam çok işimize yarıyordu.

Okul yıllarında ne gibi olumsuzluklar yaşadınız?

Mesela bir keresinde okulda arkadaşlarının olumsuz teşviki ile Doruk kendi çenesini çıkarmıştı. Hemen alıp hastaneye götürmüştüm. Ama en sorunsuz diyebileceğimiz eğitim boyutu üniversite oldu. Doruk bu konuda şanslıydı. Üniversite hocalarımız da arkadaşları da çok ilgilendi, Doruk artık ihtiyaç duymasa da ben ara ara okula gidiyordum. Doruk'un arkadaşları ile irtibattaydım. Onlar Doruk'u biz de onları çok sevdi ve iyi bir üniversite hayatı oldu. Zaten Doruk hazırlık sınıfında akademik başarısı ve devamsızlığı olmayan bir öğrenci olmasıyla HAZIRLIK SINIFI OSCAR ı 24/7 GUY kategorisinin de okul OSCAR'ını alıp bir de üniversite basketbol takımında da oynayıp 9 ulusal TV kanalında haber olarak, TRT tarafından da belgesel haberi yapınca kampüste en tanınır öğrenci olmuştu. Bu da sonraki eğitim hayatında akran kabulü ve desteği almasına vesile oldu.

Tüm bunlar tesadüf ya da şans mıydı sizce?

Şimdi geriye doğru bakınca aslında hiç bir şey tesadüf değilmiş. Gereksiz gördüğümüz birçok şey beklemediğimiz bir başka kapıyı açabiliyordu. Ayrıca Doruk birçok ders için özel dersler yolu ile akademik desteklerde aldı. Bu bizde kaynaştırma yönetmeliğinin olmadığı dönemlerden bir alışkanlıktı. Sanırım o dönem herkesle aynı koşullarda yarışması gerekiyordu. Akademik dersleri çoğunlukla aileler evlatlarına gereksiz buluyor ama Doruk da her hangi bir konuda edindiği bilgiler zihinsel fonksiyonlarını daha da geliştirdiğini ve tekrarlı hareketlerini azalttığını görebiliyorduk. Bu yüzden bizde daha motive oluyor ve satranç, folklor, tiyatro, koro, dans gibi becerisi olsun olmasın hemen her kursa gönderiyorduk. Diğer yandan 7 yıl boyunca da babası ile spor çalışmalarındaydı. Tabii ilkökul sürecinde benim ve gölge öğretmenin okulda, evde ,özel eğitimde yanında olmamız ve bir de benim okuldaki akranları ve diğer velilerle kurduğum ilişkilerle desteklerim, sanırım zor yürüyecek hatta belki de yürümeyecek eğitim hayatını ummadığımız şekilde kolay geçirmesine sebep oldu.

Doruk'un üniversiteye kabul sürecinde yaşadığınız en büyük zorluklar nelerdi?

Aslında babasının üniversite engelliler birimi danışma kurulu üyesi olması ve ODER Otizm derneği ile gerçekleştirilen konferanslar zaten duyarlılıkları üst düzey olan idareciler ve akademisyenleri daha da işbirliğine açık hale getirmişti. O yüzden çok belirgin bir zorluk yaşadığımızı söyleyemeyeceğim gibi hocalarımızı ve idarecilerimizi her fırsatta dualarla ve saygıyla anıyoruz.

Yaşar Üniversitesi'nde Grafik ve Tasarım eğitimi alması, Doruk'un ilgi alanlarına nasıl bir katkı sağladı?

Doruk tasarıma meraklı bir çocuk değil aslında ancak müthiş bir görsel hafızası var. Bu eğitimi esnasında hocalarınca bize aktarılan yeni keşfettiğimiz bir alan olmuştu. Aslında bu alandaki bazı derslerin belki de otizmlilerin eğitiminde kullanılabileceğini biz Doruk sayesinde fark etmiştik. Babası bunu farklı ortamlarda kendi yaptığı sunumlarda dile getiriyordu ve deneyip faydasını görenlerde çok oldu. Mesela illüstrasyon dersi... Bu derste bir kompozisyonun resme dönüştürülmesi isteniyor, tam tersi yani resmi kompozisyona çevrilmesi otizmlili bireylerin bir durumu aktarma becerisi için çok işe yarayabiliyor. Fotoğraf olmadan "Hadi anlat bakalım" dediğinizde sınırlı kalıp birkaç sözde kalırken, fotoğrafa bakarak daha uzun anlatım söz konusu olabiliyor.

Biz bunu Doruk'ta denedik. Özel eğitim öğretmeni özellikle ilgi duyduğu otobüs, durak ve in-

sanların olduğu bir fotoğrafı yazıya dökmesini isteyerek onu geliştirmeye çalışmıştı ve cümleler epeyce uzadı.

Diğer yandan öğrendiği yazılımları ve üniversite ortamını çok sevdi. Öncelikle sosyalleşti. Yeni bilgisayar programları öğrendi. Ama her şeyden önemlisi okul kartı ile güvenlikten girip her ders farklı olan amfisine herkesten önce yerleşip (hatta ders hangi amfide diye Doruk'a

O bizim gözümüzde otizmine rağmen en zor sporlardan birini yapabilen şampiyondu. Size bunu anlatırken dahi tekrar yaşıyorum gözlerim doluyor. Biz ailesi ve onda emeği olan tüm hocalarımız onunla daima gurur duyacağız.

Otizmlili bir gencin hikayesi..

AZİMDE

DORUK

NOKTASI

sorarlardı) ders süresince telefonunu sessize alıp dersi dinlemesi, aralarda kantinden alışveriş yapması, para üstü alma, otobüs kartı kullanma, metro kullanma, hocalarına davranış kuralları, yemekhanede sıra bekleyip yemeğini herkes gibi yiyerek boş tepsisini mutfağa bırakması gibi bir çok hayat becerisi kazanmış olması bizim için çok daha önemli olanıydı.

Doruk'un hem akademik başarıları hem de sportif başarıları var. Bunda elbette sizin desteğinizin önemi çok büyük. Doruk'un başarı yolculuğu sırasında, aile olarak motivasyonunuzu nasıl korudunuz?

Doruk'un başardığını görmek bizi çok mutlu ediyordu haftanın yedi günü dışarıda etkinliklerdedik. Tabii ki yoruluyorduk ama hiçbir zaman yılmadık. Hedefimiz çocuğumuzu en iyi yere taşıyarak kendi ayakları üstünde durmayı öğretmekti. İşte bu ideale yönelik o geliştikçe biz daha çok motive oluyor ve enerjimizi tazeliyorduk ama bu motivasyonun en önemli unsuru da Doruk'un hızlı kavramasıydı. Her şeyi o kadar hızlı kavriyordu ki, biz artık onun her şeyi öğrenebileceğine çok emindik. Hatta şu an bildiği birçok şeyi kendisi öğrenmiştir. Bunu nerden biliyor dediğimiz o kadar çok şey çıkıyordu ki...

Üniliğ Erkekler Basketbol maçında sahaya çıkışı sizin ve aileniz için ne ifade etti?

Sanırım en çok heyecanlandığımız ve gururlandığımız an, o andı. Tabii ki Doruk süper bir basketbolcu olmamıştı ama onun başladığı noktayı ailesi olarak en iyi biz biliyorduk ve o en dip noktadan hınca hınç dolu bir salona ve 9 ulusal

TV kanalının huzuruna çıkıyordu.

Bu onun için yıllarca süren zorluklarla dolu bir sürecin mükafatıydı adeta. Bir otizmlili için bırakın beceri noktasını, kurallarının herkes için bile çok karışık olduğu bir spor dalında resmi maça çıkıyor olması babası ile bana inanılmaz bir gurur yaşattı. O bizim gözümüzde otizmine rağmen en zor sporlardan birini yapabilen şampiyondur. Size bunu anlatırken dahi tekrar yaşıyorum gözlerim doluyor. Biz ailesi ve onda emeği olan tüm hocalarımız onunla daima gurur duyacağız.

O farkında değildi ama bu sadece bir maç değildi. Doruk otizmlili arkadaşları ve aileleri için kutsal bir görev üstlenmişti adeta. Onun sayesinde binlerce kişi otizmi ve otizmlilerin ihtiyaçlarını öğrenecekti. Belki de salonda ya da TV karşısında otizm konusunda bilinçlenen birçok ailenin evladının erken teşhis almasına vesile olacaktı. İşte bütün bunları düşününce onun bu dünyaya sadece sıradan yaşantı sürmeye gelen biri olmadığını ve onun bu dünyada görevli olduğunu düşünmeden edemiyorum.

Bu süreç boyunca bir anne olarak hangi zorluklarla nasıl mücadele ettiniz?

Teşhis sonrası ve küçük yaşlarda duygusal zorluklar en çok aklımda kalanlar. Onun dışında belki sadece özel eğitim merkezlerinin yetersizliği ve o ilk teşhis aldığımız yıllarda yani 1996 yıllarındaki uzman azlığı bilgi azlığı en zorlandığımız konular oldu. Bu duyguyu da birkaç yıl sonra kurduğumuz ODER Otizm Der-

neği etrafında birleşen aileler olarak birlikte göğüsledik. Birde ilk zamanlar insanların davranışları, bakışları beni çok üzüyor etkiliyordu. Bu yüzden duygusal anlar yaşadığım oluyordu.

Bugün Doruk kaç yaşında ve şimdi ne yapıyor? Günleri nasıl geçiriyor?

Doruk 30 yaşında. Kısa bir süre bir turizm firmasında çalıştı ve ardından 5 yıl kadar babasının firmasında yarı zamanlı çalıştı. Ama ne yazık ki, şuan evde benimle birlikte. Zaman zaman kahve keyfi yapıyoruz. Bazen bir takım sosyal etkinliklere gidiyoruz dans, resim ,müzik gibi dersler alıyor.

Tüm bu mücadelenin sonucunda, oğlunuz yetişkin olduğunda ne yazık ki istihdama katılamadı, düzenli devam edebileceği bir sosyal ortam sağlanamadı. Kendi üzerine düşeni fazlasıyla yapmış bir anne olarak bu size nasıl hissettiriyor?

Çok üzülüyorum. Tabii ki bizlerin yaşları ilerledikçe, bize bir şey olmadan onun çalıştığını ve bir geleceği olduğunu görmek istiyorum. Üstelik bir iş ortamında çalışmasının kendi kendisine yeterli olacağına dair inancını ve özgüvenini artıracığına da eminim.

Doruk gibi otizmliler için neler yapılabilir? Bu konuda beklentileriniz neler?

Belli bir yaşa gelmiş kısmen uygun eğitimi almış tüm otizmliler için şu anda en önemlisi istihdam olanaklarının artırılması ve onlara uygun işlerde çalışmalarını sağlamak gerekiyor. Bu konuda sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları hızlandı ama istihdam politikalarının gençlerimiz evde yaşlanmadan hızla güncellenmesi gerekiyor.

Son olarak otizmliler için söylemek istediğiniz?

Öncelikle şunu söylemek isterim evlatlarına ve gelececeklerine yönelik inançlarını hiçbir zaman kaybetmemeliler pozitif düşünerek enerjik kalmalarını tavsiye ediyorum. Yarınlara umutla bakmalarını öneriyorum zira bugünkü koşullar her şeye rağmen 25 – 30 yıl önceki yetersizliklere göre çok daha iyi. Evet, biliyorum yaşam her geçen gün daha zorlaşıyor. Dünya düzeni bozuluyor ama bir yandan teknoloji ilerliyor gün doğmadan neler doğar. Biz mücadeleye devam edeceğimiz, mutlu ve aydınlık günler diliyorum.

HADDİMİZİ BİLİYOR MUYUZ?

Öğretmen, yazar ve özel gereksinimli çocuk annesi Süreyya Ülkü Güler, bekleme salonlarındaki sohbetlerden yola çıkarak empati, etik ve uzmanlık sınırlarının önemine dikkat çekiyor."

Bir kapı önü sohbeti daha yapalım mı? Bazılarının canı sıkılacak belki ama haddimiz olmayan şeyler hakkında fikir yürütüldüğünü görmek beni üzüyor. Malumunuz 9 yıldır rehabilitasyon merkezlerinde bir çok anne/baba gibi ben de bekleme salonlarında veya sınıf önlerinde çocuğumun dersinin bitmesini bekliyorum. Benim gibi bekleyen ailelerle bazen sohbet ediyor, bazen de hiç konuşmamayı tercih ediyorum. Dışarıdan nasıl görüldüğümü az çok tahmin edebili-

yorum ama açıkçası çok da umursamıyorum bu durumu.

Farklı karakterleriz ve farklı davranışlar sergilememiz son derece normal. Kendi ailemize, kendi çocuklarımıza nasıl davrandığımız da, sağlığı tehdit eder boyutta olmadığı sürece yalnızca bizleri bağlar. Fakat söz konusu başkalarının evlatlarına yorum yapmaya gelince biraz geriliyor olabilirim.

En son dünkü bekleme salonunda kulağıma gelen bazı cümlelerle giriş yapmak isterim.

Bunlar yüksek sesle ve benim gibi o odada olan herkesin duyabileceği şekilde söylendiğinden anlatmakta bir sakınca görmüyorum. İnci dersten çıkıp yanıma geldiğinde bekleme salonunda gereksinim durumunu bilmediğim bir kız çocuğu ile iletişime geçti. Adını sordu, okulunu sordu. Kız da dönüp İnci'ye benzer soruları sordu. Kızın annesi o sırada kızının öğretmeni ile gerekli bilgi paylaşımını yapmayı bitirdi, bize iyi günler diledi ve çıktılar. O sırada salonda beklemeye devam eden velilerden biri:

“Bu kızın sıkıntısı ne?” diye sordu. Hemen yanında oturan diğer veli:

“Annesine hiç sormadım ama bence otizmlidir. Hatta bence gelişimsel gerilik de var o kızda,” diyerek başladı çocuk hakkında bilgilerini paylaşmaya. Ben de o sırada çalışmam gereken notları okumaya çalışıyorum ama kulağıma gelenleri de yok saymıyorum. Anlattı, anlattı, anlattı... Başka çocuklar hakkındaki yorumlarına geçti. Tanımadığım 3-5 çocuk hakkında daha konuştuktan sonra ders süresi bitti ve gitti kendi çocuğunu dersten aldı geldi.

Kendi çocuğumuza nasıl davrandığımız bize özel bir alan, ancak başkalarının çocuklarına yönelik eleştiriler haddimizi aşabilir.

Çocuğuna olan davranışlarını gözlemledim bir süre. Çocuk yaklaşık 5 yaşlarında falan. Eğer bir okul okumadıysa, en fazla 5 yıllık bekleme salonunda oturma bilgisine dayanarak tüm çocuklara tanılarını koyup, haklarında yorum yapabilir duruma gelmiş. Yanındaki kadıncağz kendi çocuğu ile başından geçen bir olayı anlatıyor, başlıyor onun davranışlarını da yorumlayıp eleştirmeye. Çok net:

“Öyle yapmayacaksın!” diyor. “Böyle yapacaksın!”

Kadının yüzü asıldı, morali bozuldu besbelli. Ama sakın bir karakter belli ki, karşılığında bir şey söylemedi.

En korktuğum şeydir biliyor musunuz? Birine haddim olmayarak bir fikir sunmak, davranışını yorumlamak veya onu üzecek bir şey söylemek!

Bundan yıllar önce eski çalıştığım okullardan bir arkadaşım aradı beni. Çocuğunun davranışlarında bir gariplik olduğunu, internetten baktığında yolun otizme çıktığını anlattı. Tek isteği benim çocuğu bir görmem! Kibarca:

“Tabi ki görmek, sevmek isterim. Seninle de kahve içmekten mutluluk duyarım,” dedim. O anda tek istediği kendi fikirlerinin doğruluğunu birinden daha duymak olan bir arkadaşım yapacağım en güzel şeyi yaptığımı düşünüyorum.

O arkadaşım çocuğu ile bizim eve geldi. Evet, farklı davranışları vardı. Evet kısmen anne içgüdüsel olarak haklıydı. Ama ben onu

kendi kızımı götürdüğüm psikoloğa yönlendirdim. Gittiler, tanı almadan, doğru müdahalelerle çocuğu o kaygan zeminden çekip aldılar. Şuanda normal bir okula giden, mis gibi konuşan, normal davranışlar sergileyen bir evladı var ve tüm aile çok mutlu.

Bizler uzman değiliz arkadaşlar. Bizler "veli" olabiliriz ancak. Ben yıllardır bir çok öğretmen ile çalıştım, birden fazla kurum gördüm. Şuan biri bana gördüğüm öğretmenlerden veya kurumlardan bir şey sorsa, kendi fikrimi söylemekten imtina ederim. Ben anlayamamış olabilirim, ben memnun kalmamış olabilirim. Benim çocuğuma o kurum ortamı veya öğretmeni iyi gelmemiş olabilir. Enerjisi tutmamıştır, belki duygusal bağ kuramamıştır. Ben kalkıp kurum veya öğretmen hakkında bir yorum yapamam. Ben ancak bize iyi gelen, memnun olduğum güzellikleri anlatırım. Özellikle de memnuniyetsizliğim benim veya kızımın karakterinden dolayı ise, bizim ne haddimize yorum yapmak.

Hayatımda bir defa bir öğretmeni çok üzdüğüm bir şey yapmıştı. Benimle kahve içerken konuştuğum özel bir durumu, benim eşimle olan ilişkiye dair bir yorumunu dışarıda paylaşmıştı ve ben de bunu dolaylı yoldan öğrenmiştim. İnanın bu olayda bile yalnızca o kadını arayıp, bunun hesabını (tabiri caizse) ona sormuştum. Etik olmayan bu davranışı için onunla iletişimimi kesip, olayı burada sonlandırmıştım. Ne çalıştığı kurumu, ne de onun ismini vererek kendisini herhangi bir yerde kötülemedim.

Bizler haddimizi bildiğimiz yerde değerliyiz.

"Bizler haddimizi bildiğimiz yerde değerliyiz. Bir de doğru yerde isek! Ben hep buna inandım. Bizler özel çocuk anneleri olarak bir konunun uzmanı değiliz. Bizler yalnızca çocuklarımızın yürüdüğü yolda, onların yol arkadaşı; öğretmenlerinin de ekip arkadaşlarıyız. Biz bir bekleme salonunda oturup öğretmen veya öğrenci dedikodusu yapamayız. Bizler uzmanı olmadığımız bu nadide alanda tanı koyamayız."

Bir de doğru yerde isek! Ben hep buna inandım. Bizler özel çocuk anneleri olarak bir konunun uzmanı değiliz. Bizler yalnızca çocuklarımızın yürüdüğü yolda, onların yol arkadaşı; öğretmenlerinin de ekip arkadaşlarıyız. Biz bir bekleme salonunda oturup öğretmen veya öğrenci dedikodusu yapamayız. Bizler uzmanı olmadığımız bu nadide alanda tanı koyamayız. Bizler kimsenin evladına olan davranışını haddimizmiş gibi eleştiremeyiz. Herkes dünyaya getirdiği çocuktan kendisi sorumludur. Onlara yol çizecek kişiler de alanında uzmanlaşmış özel eğitimciler, psikologlar, ergoterapistler, fizyoterapistler, psikiyatristlerdir.

Ben 14 yıllık matematik öğretmeniyim. Çocuğuma matematiği nasıl öğretmem gerektiğini sınıf öğretmenine ve özel eğitimcisine sorarak ilerliyorum. Çünkü benim alanım değil. Sayılar ve daha üst seviye bildiğim formüller ne yazık ki benim evladımın öğrenme şekline hitap etmiyor :-)

Özel eğitim alanında bir şeyler öğrenelim, evladımız için mutlaka özel eğitim alanını, yasaları, yönetmelikleri, haklarını bilelim. Ama başkalarına karşı en çok da haddimizi bilelim :-)

GELECEĞİMİZİ AYDINLATAN MERKEZLER KARANLIKTA HABERTÜRK

Türkiye'de engelli bireylerin haklarını savunmak için faaliyet gösteren 32 sivil toplum kuruluşu gazeteye ilan vererek Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan özel gereksinimli bireylerin eğitim hakkı için destek istediler.

"GELECEĞİMİZİ AYDINLATAN MERKEZLER KARANLIKTA" Başlığı ile yayınlanan mektupta: "Sayın Cumhurbaşkanımız, İnsani ve vicdani duyarlılığınızla ülkemizde değişim ve dönüşümün öncülüğünü yaptınız. Sosyal devlet anlayışınızla 2005 yılında 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'u çıkararak engellilerimize sahip çıktınız. 2010 yılında anayasa değişikliği ile mevzuatta, uygulamalarda ve en önemlisi de zihniyetlerde engellilerin hayatında devrim sayılabilecek gelişmelerin mimarı oldunuz. Sayenizde tüm özel gereksinimli bireylerimiz, sosyal güvence kaidesi aranmaksızın özel eğitim kurumlarından destek eğitim hizmeti almaya başladı. Himayenizde gerçekleşen bu devrimin somut yansıması olan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri, 2005 yılı öncesinde yalnızca 35.000 özel gereksinimli bireye hizmet verirken, bugün 81 ilde, 3.294 eğitim kurumu, 57.500 nitelikli uzman personel ile 539.000 özel gereksinimli bireye dünyaya örnek gösterilebilecek bir modelle eğitim hizmeti sunmaktadır. Aldığı eğitimler sayesinde birçok özel gereksinimli birey, akranları ile arasındaki gelişim farkını kapatmış, sosyal çevresinde kabul görmüş, bağımsız yaşam becerileri edinmiş ve mesleki gelişim göstererek hayatın her safhasına daha güçlü katılım sağlamıştır. Öncü, örnek ve sürdürülebilir politikalarınıza güvenen, hassasiyetinize karşı büyük bir sorumlulukla çalışan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin hizmetlerine devam edebilmeleri için aşağıda sıralanan konularda desteğinize ihtiyaçları vardır," denildi ve ihtiyaçlar belirtildi.

Türkiye Sakatlar Konfederasyonu, Otizm Konfederasyonu, Özel Özel Eğitim Konfederasyonu, Anadolu Özel Eğitim Dernekleri Federasyonu ve pek çok STK mektuba imza attılar. Konuyla ilgili konuşan ÖÇED Başkanı Parin Yakupyan Habertürk televizyon kanalına açıklamalarda bulundu.

<https://youtu.be/H6D2zEnVakk>

"BEDENİMİZDEKİ ENGEL HAYATA TUTUNMAMIZA ENGEL Mİ?"

CP'li özsavunucu Eda Güzelsoy yazdı: Bıçak sırtı konu seçtiğimin farkındayım ve bu yüzden konuyu ince ince işleyeceğim. Zaten hayat bıçak sırtı yaşamak ve o dengeyi tutturmaya çalışmak değil midir?

Hayata merhaba derken, yaşama 1-0 yenilgi ile başlamak zorunda kalıyoruz. Öte yandan biraz empati yaptığım zaman, anne ve babanın yaşadığı hayâl kırıklığı tahmin edilmez bir duygu olmalı sonuç itibariyle her anne, baba sağlıklı bir evlat kucağına almak ister. Annemin her zaman kullandığı çok güzel bir cümle vardır:

-Evlatla imtihan zor!

Annemin bu cümlesini ayrıntılı bir şekilde düşündüğüm zaman derinlere kadar iniyorum.

-Bir evlat olarak şunu söylemek istiyorum ki, belki de imtihanların en zoru ama bir evlat annesinin ve babasının çabası ile ayakta kalıyor anneciğim...

"Hayata Tutunma Çabası"

Şöyle bir benzetme yapacak olursak; bina-
nın önünde dökülmüş olan kum yığını var
ve bir çocuğun ayağı tökezliyor, kum yığının
içine düşüyor ve tek başına kum yığınının
içinden çıkabilmesi imkânsız. İşte anne ve
baba burada devreye giriyor, öncelikle ge-
lip kum yığınını kazma ve kürek yardımıyla
açıp, çocuğunu alıyorlar ve beraber yürüye-
rek evlerine dönüyorlar.

Özel gereksinimli bir çocuğun da, hayata tu-
tunma çabası bu benzetme gibidir anne ve
babanın sağlam adımlarla devreye girmesi
bir hayatı şüphesiz değiştirebilir.

"Adım Adım Hayata Doğru"

Büyümeye başladığımızda ilk evreler zaten çok zor geçiyor bir sürü sorun, bir sürü prosedür ile uğraşmaktan hayatın bize verilen bir armağan olduğunu farkına bile varamıyoruz aklımıza takılan tek soru, "Neden ben?" sorusu oluyor. Öyle bir his ki, sanki bu sorunun cevabını bulunca her şey otomatikman çözülecek gibi.

Benim ise bu konuda hatalı davrandığım zamanlarım oldu. Hatalı davranmak benim yavaşlamama neden oluyordu ve bunu da net bir şekilde görebiliyordum ama başka türlü davranmak içimden gelmiyordu. Çünkü küçücük özümle fazlasıyla hayata kızgın ve kırgındım. Fakat artık hassaslığımı bir tarafa bırakıp hayata cengaver gibi atılmanın zamanı gelmişti ve bunun içinde bir yol bulmam gerekiyordu.

Aslında hayata karşı adım atmaya istekliydim, ama adım atacak kadar güçlü değildim. Derler ya "Ayakta duracak hâlin yokken hayatta kalmak için sebeplerin vardır."

Hep savunmaktan gurur duyduğum bir gerçek var, benim hayata tutunma nedenim anem ve babamdır...

Kendime sıkı sıkı tutunacağım bir sebep bulmuş olmanın rahatlığı içindeydim gerisini zamanın halledeceğine inanıyordum.

"Bazı Şeyler Yaşayarak Öğreniliyor"

Tecrübe yaşayarak kazanılır ve insanı daha güçlü hâle getirir. Omuzlarımdaki sorumluluklarımı fark ederek hayata koyuldum, koyulmasına ama beni nelerin beklediğine dair en ufak bir fikrim yoktu.

Burada unuttuğum bir şey vardı, ben ne kadar ince hesap yaparsam yapayım her şey sırasıyla ve olması gerektiği gibi yaşanıyor bana sadece olaylara ayak uydurmak kalıyordu.

Sanırım bazı şeyler yerine oturdukça kabul süreci de akabinde geliyor...

"Kabul Süreci Basamak Gibidir"

Biliyor musunuz? Bir insana yardım edebi-

Büyümeye başladığımızda ilk evreler zaten çok zor geçiyor bir sürü sorun, bir sürü prosedür ile uğraşmaktan hayatın bize verilen bir armağan olduğunu farkına bile varamıyoruz.

lecek kişi, kişinin ta kendisidir. Elbette ki, sorumluluk almaktan kaçınmıyordum ama sorumluluk almak demek, kendimi engelli birey olarak kabul etmek değildi. Yani iş bana düşüyordu ama hayata karşı keskin bakışlar atarken ve katı kurallar koyarken, nasıl kendimi kabul edebilirdim ki? Öncelikle, kendi sesime sağır olmamam gerektiğini öğrendim. Meğerse içimdeki ses hiç susmadığı için kendi sesime tahammül edemiyordum, bunu sonradan fark ettim. Bu farkındalık hayatımın dönüm noktası oldu.

"Hayatımın Dönüm Noktası"

Kendime zaman vermem gerektiğini biliyordum tabii ki, bu süreç içerisinde her duyguyu dolu dolu yaşıyordum belki de ihtiyacım olan tek şey küçücük bir umuttu.

Ben böyle bocalarken, sanıyorum orta 2. sınıfta İpek Ongun Yaş On Yedi romanını bir solukta okumuştum, o kadar naif ve coşkulu bir dille anlatılmış ki, okumaya kıyamamıştım zaten çok okumaya fırsat bulamıyordum, çünkü aynı zamanda okulum ve özel eğitim merkezim vardı. İkisinin de ayrı ayrı görevleri vardı buna rağmen okumaya fırsat yaratıyordum. Artık düzenli olarak okumaya başlamıştım çünkü gerçekten okurken,

nefes aldığımı hissediyordum ayrıca okumak istememin bir nedeni daha vardı, fizyoterapistlerim konuşma problemimi yalnızca okuyarak aşabileceğimi söylemişlerdi buna dayanarak daha çok okumaya başlamıştım. Her romandan yeni bir şeyler öğrenmek, kendimi keşfetmek hoşuma gidiyordu hatta zaman zaman hayâl bile kuruyordum.

Kütüphanede bağdaş kurmuş bir vaziyette günler boyunca kitapların hepsini okumayı hayâl ediyordum:)

Aslında baktığım zaman, benim hiçbir zaman ulaşılması mümkün olmayan isteklerim olmadı ki, sadece sağlıklı, huzurlu ve rahat bir hayat yaşayabilmek istedim. Bunun için de çok çalışıyordum ve artık her şeyi yavaş yavaş yoluna koymayı ba-

"Öncelikle, kendi sesime sağır olmamam gerektiğini öğrendim. Meğerse içimdeki ses hiç susmadığı için kendi sesime tahammül edemiyormuşum, bunu sonradan fark ettim. Bu farkındalık hayatımın dönüm noktası oldu."

şarmıştım ama sanki yine de bir eksik var gibiydi. O eksiklik ise, hâlâ konuşma problemi tam anlamıyla çözememiş olmamdı. Kim bilir, belki de bu sorunu hiç çözemeyecektim ya da ben çok hassas düşünüyordum. Örnek vermek istiyorum, bir gün çok sinirlendiğim olay yaşamıştım ve seri bir şekilde konuşmayınca da kendimi müdafaa edememişim bu durum o kadar ağrıma gitmişti ki, ben de çareyi yazmakta bulmuştum.

"İnsan Yazarak da Konuşabiliyormuş"

O olaydan sonra, yazmaya da başlamıştım önceleri sadece iletişim kurmaktan kaçtığım için yazıyordum, fakat sonra yazmayı sevdiğimi fark etmişim yazmayı sevmek, aslında hayatı sevmekti.

İlk önceleri ufak ufak yazmaya başlamıştım tabii ki, bu başlangıcı ilk önce annem ve babam ile paylaşmıştım. Annem ve babam şöyle demişti:

-Kızım sen ne karar verirsen ver biz senin arkadayız ve azmine güveniyoruz.

Annemden ve babamdan almam gereken cevabı almıştım o hâlde kaybedecek vaktim yoktu.

Yazmak istiyorum demekle olmuyordu sa-

Hayata 1-0 yenilgi ile başlamak önemli değil ki, sonuç itibariyle zorluklar mücadele ile aşılabiliyor önemli olan her şeye rağmen hayata yeni kapılar açabilmek ve ben de varım diyebilmektir.

bırla çok yol almam gerekiyordu bunun bilincindeydim ama asla vazgeçmemeye kararlıyım.

Okumak ve yazmak benim hayatta tutunabileceğim en büyük umudum olmuştu.

Bir ayrıntıdan daha bahsetmek istiyorum ki, konuşma problemi olabildiğince daha iyi konuma getirmeyi başardım.

Şimdi yukarıdaki sorduğum soruyu rahatlıkla cevaplayabilirim. "Bedenimizdeki engel hayata tutunmamıza engel mi?"

Hayata 1-0 yenilgi ile başlamak önemli değil ki, sonuç itibariyle zorluklar mücadele ile aşılabiliyor önemli olan her şeye rağmen hayata yeni kapılar açabilmek ve ben de varım diyebilmektir.

Ömer Faruk Karakuş'un İlham Veren Hikayesi

Serebral Palsi ile doğan Ömer Faruk Karakuş, azmi ve mücadeleci tutumuyla hem kendi hayat yolunu çizdi hem de özel gereksinimli bireylerin yaşamına dokunan çalışmalar yürüttü. Çocukluk yıllarından iş hayatına uzanan yolculuğu, toplumun kapsayıcılık ve farklılıklara yaklaşımı üzerine de önemli mesajlar barındırıyor.

Okul Öncesi ve Özel Eğitim Öğretmeni Nisanur Akıncı Röportajı

Ömer, merhaba. Ben seni tanıyorum ama ÖÇED okurlarının da seni tanıması için kendinden bahseder misin? Kimdir Ömer Faruk Karakuş?

Merhaba, 30 Temmuz 1989'da İstanbul'da doğdum. Üç kardeşten biriyim ve bir ikizim var. 35 yaşındayım. Serebral Palsi dediğimiz bir engel grubuna dahilim.

Seni biraz geçmişe götürmek istiyorum. Bugün hem çalışan hem de özel gereksinimli bireylerin hayatına dokunan bir Ömer Faruk olarak, çocukluğunda nasıldın?

Ben dokuz yaşında yürümeye başladım.

Kardeşim dışarı çıktığında, ben de onunla dışarı çıkmak isterdim. Çok sakin bir çocuk değildim, hareketliydim. Birine söz verdimsem ya da bir şeyi yapmayı kafama koyduysam, mutlaka gerçekleştirmek isterdim. Biraz inatçı bir yapım vardı. Çocukluğum farklı insanları ve rol modelleri görerek geçti. Ben bu konuda çok şanslıyım. Metin Sabancı Merkezi ve geçmişteki Erol Sabancı Merkezi'ne sıkça giderdim. Oradaki fizyoterapistler ve doktorlar benim rol modellerim oldular. Zamanla olgunlaşan, büyüyen bir çocuğa dönüştüm.

İzinle, özel gereksinim durumunu okur-

larımıza anlatabilir misin? Hikayeni bizimle paylaşırsan çok mutlu oluruz.

Ben 1 kilo 200 gram olarak doğmuşum, ikiz kardeşim ise 800 gram. Yedi aylıkken erken doğumla dünyaya gelmişiz. Doktorlar, "Bu bebek çok zayıf, yaşamaz," dedikleri için kardeşimi kuvöze koymuşlar ama beni koymamışlar. Oksijensiz kalma durumu da burada devreye giriyor. Bu durum beyindeki bir bölgeyi etkilediği için bacaklarımdaki hareketlerim doğrudan etkilenmiş.

Annem kardeşimle beni kıyaslayarak 1,5 yaşında fark ediyor bu durumu. "Ömer dönmekte biraz daha zorlanıyor," diyor ve Çapa'ya götürüyor beni. Doktor da "geç kalmışsınız fizik tedaviye başlamanız lazım," diyor. Orada benim hikayem başlıyor.

Peki, ailenin ve kardeşinin sana yaklaşımı nasıldı?

Ailem durumu kabullenirken mutlaka önce kendilerini de sorgulamışlardır. İkizim için de kolay bir süreç değildi. O, benimle birlikte bu durumu kabullenmek zorunda kaldı. Örneğin, top oynamaya gitmek istediğimde ben de onunla gitmek istiyordum. Ama bazen onu yavaşlatıyordum ya da ben de oynamak istediğimde diğer çocuklar kabul etmiyordu. İkizim de oyunların içinde olmak istiyor, kendini dışarıda tutamıyor ama beni de bir kenara bırakmıyordu. Sonuçta hepimiz çocuktuk. Böyle kompleks bir yapı içerisinde devam etti hayatımız. Ebeveynlerimiz de, yaşadığımız olaylara göre bazen mutlu olur, bazen üzüldülerdi. Örneğin, ilk bacak bacak üstüne atmayı başardığımda çok mutlu olmuşlar ve fotoğrafımı çekmişler. İlk adımımı attığımda büyük bir sevinç yaşamışlardı. Ben ilk bağcıklı ayakkabımı 10 yaşında aldım. O gece sabaha kadar bağcık bağlamayı öğrenmekle uğraştım, uyumadım bile! Ailemizin de böyle mutlu anları olduğu gibi, üzüldükleri anlar da oldu.

Ailen özel gereksiniminle ilgili nasıl bir yol izlemiştin? Biraz bahsetmiştin ama uzmanlardan ne gibi destekler aldınız? Evde ne gibi uyarlamalar yaptınız? Örneklenrebilir misin?

Ortopedik ayakkabılar kullandım, bunu hatırlıyorum. Ayrıca ayakta durma sehpası vardı ama o zamanlar sabit bir modeldi. Şimdi kullanılanlar tekerlekli ve daha konforlu. Yürüteçler de hayatımın bir parçasıydı. Dokuz yaşına kadar Metin Sabancı Merkezi'ne gittim, daha sonra başka bir kuruma devam

İkizim için de kolay bir süreç değildi. O, benimle birlikte bu durumu kabullenmek zorunda kaldı. Örneğin, top oynamaya gitmek istediğimde ben de onunla gitmek istiyordum.

ettim. Sürekli fizik tedavi aldım ve fizyoterapistlerle çalıştım. Orada da bir çevreniz oluşuyor. Evde de verilen ödevleri yapmak gibi bir kontrol ödevi sistemi vardı.

Peki, bu süreçte başka hangi meslek grupları dahil oldu?

Doktorlarla kontrol amaçlı düzenli olarak görüştük. Belirli bir seviyeye geldiğinizde, ameliyat gerekiyorsa onu yaptırmanız gerekiyor. 7 ameliyat geçirdim ben toplamda. Çeşitli yaşlarda, farklı özelliklerde operasyonlar oldum.

Şimdilerde iş yaşamında aktif olan Ömer'in okul hayatı nasıl geçti? Öğretmenlerin ve arkadaşlarıyla ilgili neleri güzelliklerle hatırlıyorsunuz?

Hepsini güzelliklerle hatırlıyorum. Ancak şunu unutmamak lazım, onlar da o yaşlarda birer çocuktuk. Sizin farklılığınızı kabul etmek zorunda değiller çünkü henüz çocuklar. Ama benim bir şansım vardı, mahallede ortamında yaşıyordum. Babamın üç yaşında taşındığı bu mahalledeki komşularımız, babamın çocukluk arkadaşları ve onların çocukları benim arkadaşlarım oldu. Okula da beraber gidiyor, dışarıda da birlikte top oynuyorduk.

İlkokul hayatım oldukça iyiydi; okul dördüncüsü olmuşum. Ancak ortaokuldan sonra bir ameliyat geçirdim ve liseye dört ay geç başladım. Bu süreçte biraz zorlandım. Lise dönemim ise daha da zorluydu çünkü ameliyatta yapılan bir hata bu süreci oldukça etkiledi. Ama yine de yıl kaybetmeden mezun olmayı başardım, bu da büyük bir mutluluktu.

Büyüdükçe insanlar sizi daha iyi anlıyor ve arkadaşlıklarınız daha sağlam oluyor. Ama hep söylüyorum, 90'lar çocuğuyum ve o dönemin şartlarına göre değerlendirmek gerekiyor. O zamanki imkanlar, hastaneler ve insanların davranışları çok farklıydı. Me-

sela, okul dördüncüsü olmama rağmen bilgi yarışmalarına katılmam gerektiğinde, "Seni götürmek istiyoruz ama zorlanırsın," gibi şeyler söylenirdi. Bu yüzden bazen götürmezlerdi.

Hayat devam ederken çocuklar bana, ben de onlara alıştım. Onlar top oynarken maçın yarısında oyuna girerdim. Bazı aksiyonlarımız da olurdu, devamında atışmalar da yaşanırdı. Beni oyuna katmayı pek istemediklerini hatırlıyorum. Ama mesela teneffüslerde el ile parayla maç yapardık ve o maçlarda oldukça iyi bir oyuncuydum. Bir şekilde dengeyi bulmaya çalıştım.

Seni oyuna kabul eden arkadaşların mı vardı genel olarak? Yoksa sen mi uyarılma talebinde bulunuyordun?

Bu durum oldukça spesifik bir şey... Mesela, masa başında otururken masa oyunlarına kabul edilebilirsin ama futbol ya da basketbol gibi oyunlarda kabul edilmeyebilirsin. Bazen de kendini kabul ettirmek için çaba göstermen gerekir. Benim hayatımda bu da oldu.

9-10 yaşlarındaydık... Bir keresinde, yanlışlıkla bir çocuğun ayağına bastım diye çocuk maçı bıraktı ve diğerleri de tamamen oynamayı bıraktı. Kabul edilmem ise şöyle oldu... Mahallemizde bir tekstil atölyesi vardı. Orada çalışan bir ağabey, öğle aralarında benimle top oynardı. İlk başta diğer çocuklar buna katılmıyordu. Ama bir gün onların topu patladı ve benim topuma ihtiyaç duydular. Ben de bir şartla topumu vereceğimi söyledim: "Beni de oynatacaksınız." Böyle başladık. Tabii bu süreçte yine kavgalarımız oldu ama zamanla birbirimize alıştık.

Aslında tam da bu paralelde, okul yıllarında toplumun ya da arkadaşlarının özel gereksinime olan bakış açısıyla seni etkileyen bir olay oldu mu? Özel gereksinimli gençlere bu noktada bir tavsiyen olur mu?

Büyüdükçe insanlar sizi daha iyi anlıyor ve arkadaşlıklarınız daha sağlam oluyor.

rında toplumun ya da arkadaşlarının özel gereksinime olan bakış açısıyla seni etkileyen bir olay oldu mu? Özel gereksinimli gençlere bu noktada bir tavsiyen olur mu?

Özel gereksinimli gençlere tavsiyem, fazla alıngan olmaktan ziyade daha mücadeleci bir tutum sergilemeleri yönünde. Hayatın gerçeklerini kabul ederek, yalnızca kendi kitleleriyle değil, farklı insanlarla da iletişim kurmaları gerekiyor. "Acaba beni anlayabilirler mi?" diye düşünmek yerine, karşı tarafa biraz kredi verip onların da sizi anlaması için fırsat yaratmalılar.

Kimse "toksik" bir ilişki istemez. Sürekli negatif bir tutumla "Benim dezavantajım var, bu yüzden yapamam," demek yerine, "Evet, benim bir engelim var ama bu sadece bacaklarımda, kolumda ya da başka bir yerimde. Geri kalan her şeyde size ayak uydurabilirim," düşüncesini karşı tarafa aktarmalılar. Başkalarının olumsuz tepkilerini absorbe ederek, "Sen bana böyle tepki verdin ama kızmıyorum; gel, yapabileceğimiz şeyleri birlikte yapalım," diyebilmelerini öneriyorum.

Peki, seni etkileyen bir olay dediğimde aklına ilk ne gelir?

Bu maç olayı ya da bilgi yarışması konusu aklıma geliyor... Birçok benzer anı yaşadık. Hatta geçenlerde çocukluk arkadaşlarımla konuşurken onlara şunu dedim: "Geçmişte yaşananlarda siz de çocuktunuz, ben de çocuktum. Benim bazı taleplerim olması normaldi; sizin de çekingen davranıp beni dahil etmemeniz." Çünkü herkes iyi olanı seçmek ister. İyi bir kaleci ya da iyi bir oyuncu almak istersiniz.

Zaten "Sen böylesin, seni kabul edelim ve sana göre oynayalım," demek zor bir şey

olurdu. Hepimiz kısıtlı standartlar içinde oyun oynardık. Çocuktuk çünkü; koşmak, yaramazlık yapmak isterdik. Ama ben bazen bunu yapamazdım. Meyve ağacına dalmaya çalışsan yakalanırdın. (Gülüşmeler)

Şimdi gelelim iş hayatına... İş yerinde çeşitlilik ve kapsayıcılık konularında Türkiye’de gördüğün iyi uygulamalar var mı? Varsa bunlar neler?

İş hayatında şimdiye kadar altı farklı şirketle çalıştım ve yıllar içinde bazı şeylerin değiştiğini gözlemledim. Türkiye’de gördüğüm bazı iyi uygulamalar var ancak özellikle dikkatimi çeken bir örnek İngiltere’de de uygulanıyormuş: “Farklı yakalık” diye bir şey. Bu yakalığı taşıyan birine yemekhane- de yemek getirilip masasına bırakılıyor ya da otoparkta öncelikli yer veriliyor. Kimse sizin engelli olup olmadığınızı sorgulamıyor; bu tamamen bir öncelik sistemi. Öncelikli yakalık diye de geçiyor.

İş hayatı aslında verimlilik odaklı bir denkleme dayanıyor: İnsan artı verim eşittir başarı ve bu denklem maksimum verimliliğe ulaşmayı hedefliyor. Ancak özel gereksinimi olan bireyler, bütünsel verimlilik açısından bu oranı biraz düşürüyor gibi algılanabiliyor. Halbuki kabiliyetlerimize uygun şekilde değerlendirildiğimizde, biz de iş verimliliğine katkı sağlayabiliyoruz.

Yine de iş yüklemelerinde “Acaba yapabilir mi?” sorusu hep bir ön yargı olarak gündeme geliyor. İlk iş başvurumda bunu bizzat yaşadım. İyi bir markaya, büyük bir şirkete başvurmuştum. İnsan Kaynakları (İK) ile görüşmem güzel geçti. Görüşme sırasında İK görevlisi, “Seni çalışacağın kişiyle tanıştıralım,” dedi ve beni o birime götürdü. Orada, market arabasıyla dosya taşımam gerektiğini söylediler. Ancak o kişi, “Bu çocuk olmaz,” dedi. Hatta direkt, “Ben bu çocuğa dosya taşıtamam,” diyerek beni reddetti.

O dönemde market arabasını sürmek gibi işleri zaten yapılabiliyordum. Ancak o kişi, “Yapamaz,” dedi ve bu beni dışlamanın bir örneği oldu. Bu olay 2010’larda yaşandı, karşımdaki kişi ise muhtemelen 75-80 yaşlarındaydı. O

zamanki eksiklik, İK’nın bu durumdan sonra beni bir havuzda değerlendirip farklı bir pozisyona yönlendirmemesiydi. Bu olay benim için o şirketle ilişkiyi tamamen bitirdi ve bir daha da iletişimimiz olmadı.

Çeşitlilik ve kapsayıcılığın geliştirilmesi konusunda önerilerin neler olurdu? Sence bunu yapsalar çok iyi olur dediğin neler var?

Bu konuda şöyle düşünüyorum: Genelde iş hayatında belirli standartlar ve davranış ölçütleri var, ama bu durum daha farklı bir noktaya taşınmalı. Örneğin, bir iş görüşmesinde, adayın karşısına oturup şu soruları açıkça sormalılar: “Bak, böyle bir işimiz var. Bu iş gerçekten sana uygun mu? Ürün katlamak, taşıma yapmak gibi fiziksel bir görev içeriyor. Bunu yapabilir misin?”

Özellikle başvuru aşamasında, adaylar zaten iş ilanını görüp kendi değerlendirmelerini yaparak başvuruyor. Bu nedenle iş tanımlarının net ve spesifik olması gerekiyor. Büyük şirketlerde, engelli kontenjanı genellikle genel bir başvuru olarak tanımlanıyor: Departman asistanı, engelli birey, genel başvuru diye geçer. Daha spesifik olması gerekiyor bunun. Farklı bir noktada, o görevi yapan engelli olmayan kişi için görev tanımı ne ise ona dönüşmeli o iş. Orada görev tanımı belirlenmeli.

Ayrıca, engelli olmayan birinin yaptığı bir işteki görev tanımı neyse, o görevi üstlenecek engelli birey için de aynı tanımın geçerli olması lazım. Görevlerin ve beklentilerin açık şekilde tanımlanması, bu kapsayıcılık sürecinde önemli bir adım olur.

Projelerinden de konuşmak istiyorum... Çok güzel işler başardığını biliyorum. Gerçekleştirdiğin projelerden ÖÇED okurlarına da bahsetmeni çok isterim. Neler bunlar?

Gerçekleştirdiğim çok fazla proje var, ama bunlardan birkaçını paylaşayım. Eski bir yüzücü olarak, zamanında engelli bireylerle yüzdüğüm

dönemler oldu ve hatta Türkiye şampiyonluklarım var. İş hayatına girdikten sonra bu kadar aktif bir şekilde sporla ilgilenemesem de "Hayata ne katabilirim?" sorusuna odaklandım. Örneğin, LC Waikiki'de çalışırken birkaç önemli projede yer aldım. LCW Sense uygulamasını geliştiren ekipteydim. Bu uygulamada, görme engelli bireyler telefonla ürün etiketini okutarak kıyafetlerin yıkama talimatları ve diğer bilgilerine erişebiliyorlar. Ayrıca, "Engelsiz LCW Ekibi" kapsamında her hafta çeşitli çalışmalar yaptık. Ama ben şuna odaklanmıştım, çalışana ya da engelliye yaptığınız işle destek çıkmak yerine yaptığımız işi ona nasıl evirebiliriz, bu noktada? O zaman ne yapıyoruz, biz kıyafet yapıyoruz. Kıyafeti ona göre nasıl evirebiliriz konusuna gelmişti. 7 sene uğraşınca Limitless Koleksiyonu geldi.

Sınır tanımayan uyarlanmış moda fikri nasıl ortaya çıktı? Projeden örnekler verilebilir misin?

Tabii ki. Bu fikir, aslında hayatın içindeki çok basit ama bir o kadar da etkili gözlemlerden doğdu. Örneğin, bebekler için tasarlanmış altı silikonlu çoraplar var. Bu çoraplar, kaygan zeminlerde bebeklerin dengesini sağlamalarına yardımcı oluyor. Peki, bu neden yalnızca bebekler için olsun? Spastisitesi olan, denge sorunları yaşayan veya yaş almış bireyler de bundan faydalanabilir. İşte bu noktadan yola çıkarak, yetişkinler için altı silikonlu çorap tasarladık.

Bir başka ihtiyaç, atel kullanan bireyler için oldu. Örneğin, bacağını kırmış ya da sürekli destek aparatı kullanmak zorunda olan bireylerin rahat kıyafetlere ihtiyaçları vardı. Yandan fermuarlı genişletilebilir bir paça olsa dedik ve paça tasarımları geliştirdik. Koleksiyonun tamamında 30 kusur parça vardı.

Uyarlanmış moda anlayışını biraz daha açar mısın?

Genelde süreç şöyle oldu... 90'larda insanlar çocuklarını engelli olduğunu pek söylemezdi hatta engelli çocuklarını odalara kilitliyorlardı bile deniyor. Engelli çocuğu olduğu anlaşılmaması diye nüfusa bile kaydedtirmiyorlarmış. Bu süreçler yaşandı maalesef. Bu süreçlerin devamında ise şöyle de bir şey oldu, devlet bu insanlara sayısal olarak bir avantaj sağladı. Vergi indirimi, arabada ÖTV indirimi, çeşitli şeyler gelin-

ce bu sefer insanlar alabilmek için çocuklarını kaydettirmek zorunda kaldılar. Kaydettirince bakıldı ki, engelli nüfusu yukarı doğru çıkıyor, artabiliyor. Sonra insanlar engelli diye bir gerçek olduğunu kabul etmeye başladılar. Sonrasında da şuna döndü bu iş... İki ayrı hayat yaşanmıyor, bu dünya bir tane ve bu dünyada yapılacak şeyler mümkün olduğu kadar özel ürünler ile değil de ortak payda da kullanılabilir ürünler ile olmalı. İmkanlar öyle olmalı. Ben oradan yola çıkmıştım. Bunun bir noktası daha var. Siz spesifik bir ürün yaparsanız bunun adedi çok az olabiliyor. Bir taraftan bunu yapacak insanların da ticari kaygısını düşünmek zorundasınız. Ama genel bir ürün yaparsanız satacağınız ürün diğer potansiyel ürünlerden daha fazla bile talep görebiliyor. O yüzden işin devamlılığı için bu çerçeveden bakmak bana daha büyük avantaj sağladı.

Aynı zamanda yüzme mentörlüğü yapıyorsun değil mi? Biraz da ondan bahsedebilir misin?

Evet, çeşitli yüzme havuzlarında görev alıyorum. Bu görevler genelde dönemsel oluyor ve çocuklarla birebir çalıştığım bir süreç. Çoğunun zaten bireysel çalıştığı hocaları var, ancak ben arada onların yanına destek olmaya gidiyorum. Çocuklarla yüzme dışında farklı etkinlikler yaparak onların özgüvenini artırmayı hem de yüzme becerilerini geliştirmeyi hedefliyorum. Kendi geçmişimdeki yüzme tecrübelerim sayesinde onları daha iyi anlayabiliyorum ve iletişim kurabiliyorum. Bu da hem benim hem de çocuklar için oldukça keyifli bir süreç oluyor.

Üniversite öğrencilerine de koçluk yaptığınızı biliyorum...

Ben bunu koçluk olarak değil, bir etkinlik, dostane bir sohbet olarak görüyorum aslında. Gelişim Üniversitesi Bedensel Engelliler Spor ve Egzersiz bölümü ile defile yaptık... Sizin ürünlerinizi çok beğendik dediler, biz de yeni ürünler yapmak istiyoruz. Arel Üniversitesi ile de bir çalışma planlıyoruz, bunu da zamanı geldiğinde açıklayacağız.

Gelecek planlarınızı ve hedeflerinizi bizimle paylaşır mısın?

Gelecek planlarım oldukça çeşitlenmiş durumda. Yaptığım koleksiyonu bir marka altında, kendi markamla hayata geçirmek

Ömer Faruk Karakuş:

"Gelecek planlarım oldukça çeşitlenmiş durumda. Yaptığım koleksiyonu bir marka altında, kendi markamla hayata geçirmek ve e-ticarette satış yapmak gibi hedeflerim var."

ve e-ticarette satış yapmak gibi hedeflerim var. İnsanların kendilerini doğru ifade edebildikleri zaman çok şey başarabileceklerine inanıyorum. Kendi kariyerimle ilgili kesin bir planım yok ama hep şu mottoya inanıyorum: "Dokunabildiğim insana dokunmak." İnsanların aklında her zaman yapmayı düşündükleri şeyler vardır, ben de bu süreci seviyorum ve sürekli yeni hedeflerle ilerlemeyi tercih ediyorum.

Şu anda hangi işle uğraşıyorsun? İş hayatın nasıl gidiyor?

Şu anda BSH - Bosch Siemens Şirketi'nde finansman raporlama destek uzmanı olarak çalışıyorum. Bu görevime yaklaşık bir buçuk ay önce başladım. Öncesinde LCW'de 11 yıl boyunca çalıştım. Kolay olmayan bir süreç var ama elimden geldiğince güzel bir şekilde yapmaya çalışıyorum.

Özel gereksinimli bireyler için bir mesajın var mı?

Özel gereksinimli bireyler için çok özel bir mesajım yok aslında. Kendilerini özel değil de, genelde kazanım sağlayabilen ve özellikleri ile farklı olduklarını hissettirebildikleri bir noktada olsunlar. Karşılarındaki insanlarla şunu yaşasınlar, "Size nasıl yardımcı

olabilirim?" diye sormalarını sağlasınlar. Genelde insanlar sormaktan çekiniyorlar, aldıkları tepkiden dolayı çekiniyorlar. Özel gereksinimli insanlar bir adım öne geçip diğer arkadaşları, diğer insanları yönlendirirlerse çok güzel iletişim kuracaklarına inanıyorum.

Özel gereksinimli bireylerle çalışan eğitimcilere ne gibi tavsiyelerde bulunmak istersin?

Bu alanda çalışmak istiyorlarsa öğrencileri bir arkadaş olarak, bir kardeş olarak kendi hayatlarına katmaları ve onları bu konuda gözlemlenmeleri daha sağlıklı olur diye düşünüyorum.

Özel gereksinimli bireylerin ailelerine neler söylemek istersin?

Yaşadıkları özel durumun kıymetini bilsinler. Genelde bu "Evet biliyoruz..." denir ama yine de kıymetini bilsinler... Kendilerinin de çok özel olduğunun farkında olsunlar. Çünkü şu anda hiç özel gereksinimli ile tanışmamış birey, "Ben anlayamam zorlanırım" diyor ya, o ailelere de otomatikman ekleniyor bunu bilmek. Bunun kıymetini bilsinler.

SINIF DIŞINA ÇIKMANIN GÜCÜ: GERÇEK HAYATTA ÖĞRENMEK VE SOSYAL BECERİLER KAZANMAK

Dış mekân etkinlikleri, otizmlı çocukların günlük yaşam becerilerini geliştirmeleri ve sosyal hayata uyum sağlamaları için eşsiz fırsatlar sunuyor. ABA Program Süpervizörü ve Klinik Psikolog İsmail Bıyıklı, bu süreçte ailelerin ve uzmanların rolünü anlatıyor.

Otizmlı çocuklar için özel eğitimi neden sınıf dışında kullanma ihtiyacı duyuyoruz?

Özel eğitim elbette sınıfta, bireysel olarak başlamalı. Çünkü eğitimci ile çocuk arasında öncelikle güvenli bir bağ oluşumunun sağlanması gerekiyor. Eğitimci, öğrencisiyle pozitif bir bağ geliştirmeli ve kendini olumlu olarak eşlemeli. Hatta özel eğitimin başlangıcında olabildiğince oyun ve sevdiği aktivitelere yer verilmelidir. Öğrencimiz bizi ne kadar severse, eğitime olan isteği de o kadar güçlü olacaktır. Hepimiz okul

döneminde, sevdiğimiz bir öğretmenin dersine girerken daha yüksek bir motivasyonla girdiğimizi hatırlarız. Çünkü dersi sevmek için öncelikle o öğretmenle bağ kurmamız gerekir. Bağ kurma işini başarabildiğimizde, çocuğun ihtiyacına göre ona özel bir programlama ile özel eğitim sürecine başlanmalıdır. Eğer sosyal beceri konusunda öğrencimizde bir problem gözlemleniyorsa, mutlaka özel eğitim sınıf dışına taşınmalıdır. Sınıf dışına taşmadığında, yapılandırılmış bir ortamdan öteye geçemiyor maalesef. Hayat, hiç de yapılandırılmış ilerlemiyor ve öğ-

rencilerimiz günlük hayata hazırlanmış bir özel eğitim programından geçemiyor. Günlük hayat akışta aslına bize bir sürü beklemediğimiz şey sunuyor. Bu yüzden özel eğitim süreci, ihtiyaca göre mutlaka dışarıya taşmalı. Çocuğun gerçek yaşam becerilerini öğrenebilmesi ve bunları farklı durumlarda genellemesi için bu çalışma; onun hayatında büyük bir farkındalık yaratacaktır. Ayrıca, yaşayacağı bu deneyim; sosyal etkileşimine büyük fayda sağlayacak ve duyuşal deneyimlerinin gelişmesine olanak sunacaktır.

Ailelerin, çocuklarıyla ev dışında zorlandıkları her konu özel eğitim dersinin konusu olabilir mi?

“Her konu özel eğitime dahil edilebilir.” demek çok doğru bir kullanım olmayabilir. Çalışılan grubun bir çocuk olduğu ve bu çocuğun bir aile yapısı olduğu unutulmamalı. Çalışılacak konunun düzeyi, çocuğun beceri seviyesinin üstünde kalmış olabilir. Alt basamaklar ele alınarak, çalışılacak konu hedeflenebilir. Ayrıca, ailenin çalışılacak konu için hazır oluşu ele alınmalıdır. Bu iki faktör, çalışılacak konunun uygunluğunu belirler. Bu yüzden çalışılacak konu uzmanın kararına bağılı olarak şekillenmelidir.

Dış mekânda en çok çalıştığınız beceriler nelerdir?

- Sosyal beceriler (sıraya girme, selamlaşma, sohbet etme, sohbeti sürdürme, tanışma)
- Bağımsız hareket etme (alışveriş yapma, kuaföre gitme, toplu taşıma kullanma)
- Duyusal uyum sağlama (kalabalık ortamlara alışma)
- Fiziksel aktiviteler ve motor beceriler (oyun parkı aktiviteleri, spor)

Diyelim ki, çocuğumuz saç kestirmek konusuna problem davranış gösteriyor. Doğrudan berbere giderek mi çalışıyorsunuz bu beceriyi? Oraya gitmeye hazır olduğunu nasıl anlıyorsunuz?

Öncelikle, çocuğu travmatize edecek herhangi bir uygulamadan mutlaka kaçınmamız gerektiğini unutmamalıyız. Korktuğu ya da duyuşal anlamda hazır olmadığı bir uygulamayı yapmak, olayları pozitif etkilemek yerine bazen daha da negatif bir duruma yol açabilir. Öncelikle davranışın neden oluştuğunu keşfetmek gerekiyor.

Bizi en çok zorlayan konuların başında “duyuşal aşırı yüklenme” geliyor. Burada aşırı yüklenmelerden kaçınarak, durumu stabil hale getirmek gerekiyor.

Berbere gitmeme sebebine göre yapılacak çalışma planlanabilir.

Duyusal bir problemten yani ses hassasiyetinden kaynaklı bir durum söz konusuysa, bir ergoterapistle danışarak çalışma planlanmalıdır. Örneğin; tıraş makinesi ya da saç kurutma makinesi kaynaklı bir ses hassasiyeti söz konusuysa, öncelikle görsel kullanımı daha sonra kısık bir makine sesinin dinletilmesi ile başlanabilir. Burada direkt makine ile değil telefon yoluyla ses dinletilmelidir. Ses yavaş yavaş arttırılabilir. Aynı zaman bu çalışmalar mutlaka çocuğun güven duyduğu bir ortamda yapılmalıdır.

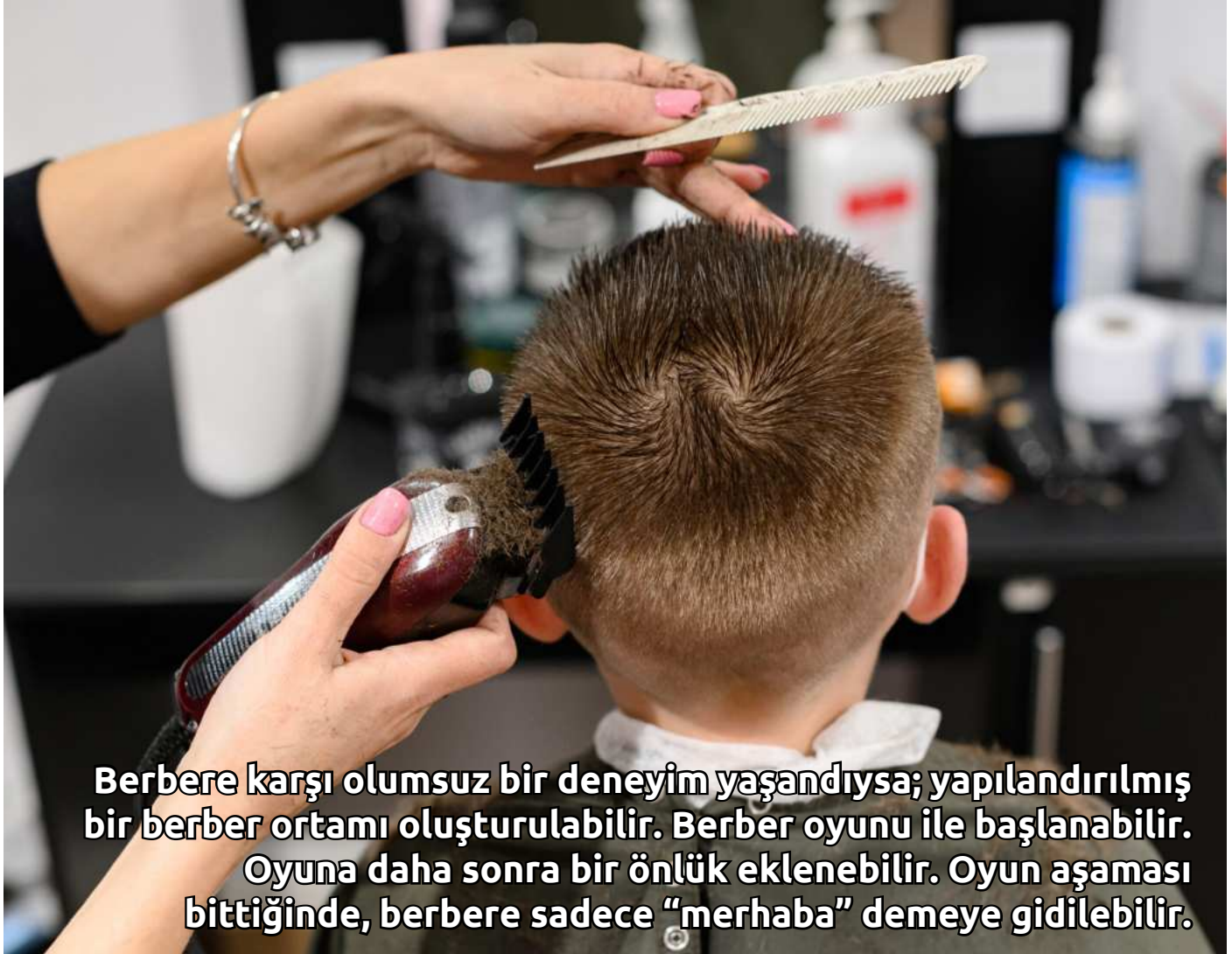
Berbere karşı olumsuz bir deneyim yaşandıysa; yapılandırılmış bir berber ortamı oluşturulabilir. Berber oyunu ile başlanabilir. Oyuna daha sonra bir önlük eklenebilir.

Oyun aşaması bittiğinde, berbere sadece "merhaba" demeye gidilebilir. Berbere giderken çocuğun sevdiği bir pekiştireç yanında bulunabilir. Bazen sosyal öykülere başvurulabilir. Burada çalışılacak özel eğitim programı, davranışın ön-

cülleri değerlendirilerek bir uzman tarafından planlanmalıdır.

Dış mekanda çalışılırken çocukların duyusal hassasiyetlerini nasıl göz önünde bulundurursunuz?

Aslında az önceki soruda da söylediğim gibi hassasiyetler aşamalı ilerlenmesi gereken bir çalışma gerektirir. Yine her çocukta farklı çalışmalarla ilerlenmesi gerekir. Çalışmaların başlangıcında yapılandırılmış ortamlar seçilmelidir. Sınıf içinde durumla ilgili sosyodramatik bir kurgu çalışması yapılmalıdır. Yüksek sesli yani gürültülü ortamlar sonraki aşamalara bırakılmalı. Gürültülü ortamlar seviyelere bölünmeli ve acele etmeden yavaş ilerlenmelidir. Çocuğun kaygı düzeyi olabildiğinde minimize edilmelidir. Bunların dışında gürültü çok ciddi bir problem yaratıyorsa, gürültüyü önlemek için kulaklıklardan yararlanılabilir veya yanında rahatlayabileceği ve kendini güvende hissedebileceği bir nesne kullanılabilir.

Berbere karşı olumsuz bir deneyim yaşandıysa; yapılandırılmış bir berber ortamı oluşturulabilir. Berber oyunu ile başlanabilir. Oyuna daha sonra bir önlük eklenebilir. Oyun aşaması bittiğinde, berbere sadece "merhaba" demeye gidilebilir.

Dış mekan etkinliklerde karşılaştığınız zorluklar nelerdir ve bunların üstesinden nasıl geliyorsunuz?

Bizi en çok zorlayan konuların başında "duyusal aşırı yüklenme" geliyor. Burada aşırı yüklenmelerden kaçınarak, durumu stabil hale getirmek gerekiyor. Çocuğun ihtiyaçları göz önünde bulunduruyorum. Gerekirse molalar veriyor ve her zaman aşamalı ilerliyorum. Her şeyden önemlisi ise acele etmiyorum. Olabildiğince yavaş ve küçük adımlara başvuruyorum.

İkinci konumuz ise "uygun davranışı sürdürme". Burada yine işin başında pekiştirme geliyor. Bu tarz çalışmalarda yine olumlu pekiştirmeleri zirvede tutmalıyız. Çocuğun en küçük başarısı, çok büyük bir şey başarmış gibi hayal edilerek pekiştirilmelidir. Küçük adımlar, büyük başarıların anahtarıdır. Uygun olmayan davranışlarda, bunun zor bir çalışma olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Sadece denediği için bile takdir edilmelidir. Çocuğun birçok uyarana rağmen bu davranışı sürdürdüğü unutulmamalı ve denemesinin de bir başarı olduğunu düşünülmalıdır. Her zaman söylediğim gibi olumsuz gördüğümüz davranışları isimlendirmemeli ve görmezden gelmemiz gerektiğini unutulmamalıdır.

Aileler, çocuklarıyla birlikte açık havada ne tür aktiviteler yaparak gelişimini destekleyebilir?

- Parkta oyun oynamak (sosyal etkileşim ve motor beceriler)
- Hayvanlarla etkileşim kurmak
- Spor etkinlikleri (Özellikle; dans, yoga ve yüzme)

"Küçük adımlar, büyük başarıların anahtarıdır. Uygun olmayan davranışlarda, bunun zor bir çalışma olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk sadece denediği için bile takdir edilmelidir."

- Hedef odaklı alışveriş etkinlikleri
- Yapılandırılmış doğa oyunları

Aile dış mekan derslerinde nasıl katkı sağlayabilir? Daha etkin olmasını nasıl mümkün kılabiliriz?

Bu çalışmalar sadece çocukların değil, ailelerinde çalışmakta en çok zorlandığı çalışmalardan biridir. Ailelerin daha etkin ve doğru uygulayabilmesi için çalışmaların tamamında aile gözlemi istenmelidir. Açıkça bütün çalışmayı izleyebilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Aile gözlemi bittiğinde, aileye uygulamalar yaptırılmalıdır. Bu uygulamaları da terapistin gözlemlemesi süreci daha etkili sürdürmeye katkı sağlayacak ve ailede kendini güvende hissedecektir. Çalışmalar videoya alınıp, terapistiyle çalışmalar üstüne konuşmalar yapılabilir. Yapılan hatalar anında konuşulmalı ve yanlış davranışların büyümesinin önüne geçilmelidir.

DİKKAT EKSİKLİĞİYLE BAŞA ÇIKMANIN ANAHTARI: GÜÇLÜ YÖNLERE ODAKLANMAK VE İŞBİRLİĞİ

Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Doç. Dr. Herdem Aslan Genç:
“Ebeveynler sınırlar koyarken şefkatli bir yaklaşımı elden bırakmamalı. Çocuğun ihtiyaçlarına odaklanarak, performans kaygısından uzak bir yol izlemek herkes için daha sağlıklı sonuçlar getirir.”

Dikkat eksikliği tam olarak nedir?

Dikkat ile ilgili bir çok bileşende sorun olması durumudur. Bunu dikkatin olmaması gibi bir durumdan ziyade var olan dikkatin kısa sürmesi, çabuk dağılması, çeldiriciler ile çok çabukça bölünebilmesi ve sürdürülebilmesinde problem olması diye tanımlamak daha doğru olur.

Dikkat eksikliği ile hiperaktivite her zaman

birlikte mi görülür?

Her zaman olmasa da sıklıkla birlikte görülür. Biz bunun adına zaten Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) diyoruz. Kliniğimizde bu durumu tek bir başlık altında değerlendiriyoruz ancak yaşlara göre birlikteliğin farklı görünüşleri ortaya çıkabiliyor. Örneğin, her yaş grubunda en sık görülen tip “kombine tip” dediğimiz, hem dikkat eksikliği hem de hiperaktivitenin birlikte görüldüğü tablodur. Yaş

küçüldükçe hiperaktivitenin eşlik etme olasılığı artarken, ergenlik döneminde hiperaktivite azalır ve dikkat eksikliğinin baskın olduğu tip daha sık karşımıza çıkar. Ancak bu süreçte, hiperaktivite azalsa bile dürtüselliğin sabit kalabileceğini de unutmamak gerekir.

Az önce çeldiriciler dediğiniz... Bu çeldiriciler nedir? Biraz açabilir misiniz?

Çeldiriciler, bireyin dikkatini kolayca dağıtan unsurlar olarak tanımlanabilir. Bunlar, sınıf içinde dersi dinlerken ortaya çıkan olağan sesler, pencere önünde uçan bir kuş ya da öğretmenin ses tonundaki değişiklikler gibi çevresel faktörler olabilir. Ayrıca, bireyin zihninde ortaya çıkan düşünceler ve anılar da çeldirici olabilir. Sınıf dışına baktığımızda ise teknolojik aletler ve ekranlar da önemli çeldiriciler arasında yer alıyor.

Dikkat eksikliği sadece ders çalışırken mi ortaya çıkar, yoksa günlük hayatta da fark edilir mi?

En kolay ders çalışırken fark edilir ancak etkileri hayatın her alanına yansır. Tanı koyarken öncelikle dikkat eksikliğinin varlığını tespit ederiz. Daha sonra, bu durumun hayatın hangi alanlarını etkilediğini değerlendiririz. Çoğunlukla akademik alandaki sorunlar nedeniyle bize başvurulur, ancak dikkat eksikliği günlük yaşam becerilerini de etkileyebilir. Örneğin, hazırlanıp evden çıkmak, bir sofraya oturup yemek yerken yerinde kalabilmek, sosyal bir diyalogu sürdürmek, söz kesmeden dinlemek veya bir konuda sabit kalmak gibi durumlarda güçlükler görülebilir. Bu tür zorluklar, bireyin sosyal ilişkilerinde derin bağlar kurmasını da engelleyebilir. Sonuç olarak, dikkat eksikliği günlük hayatın hemen her alanını etkileyebilir.

Günlük yaşamda ders çalışmanın yanı sıra da problem yaşıyoruz. Aslında dikkat eksikliği dediğimiz şey, bizim yürütücü işlevler dediğimiz beceri kümesinde çocuğun sorun yaşamaması oluyor. Yürütücü işlevler dediğimiz şeyler de; dikkatin süresi, seçici dikkat (dikkati neye odaklayabileceğini bilmesi), zaman yönetimi (bir işi zamanında yapabilmek ya da o iş için verilen zamanı iyi kullanmak), öncelik belirleme çok problem olabiliyor. Şu anda hangisini yapması gerekiyor? Burada planlama, sıraya koyma, duygu düzenlenme çok önemli. Heyecan da olsa, öfke de olsa bir duygu yükseldiği zaman o duygudan tekrar ilk noktaya dönebilmek, kendini düzen-

"Tanı koyarken öncelikle dikkat eksikliğinin varlığını tespit ederiz. Daha sonra, bu durumun hayatın hangi alanlarını etkilediğini değerlendiririz."

leyebilmek bunlar çocukların sorun yaşadığı ve günlük yaşama da etkileri olan bir takım bilişsel beceriler aslında.

Müdahale edilmezse, bu durum çocuğumuzun yaşamını ileride nasıl etkileyebilir?

Olumsuz etkiliyor, bu yüzden müdahale ediyoruz. Yapılan çalışmalar, bu durumun yaşam sal olumsuzluklara yol açtığını gösteriyor. Örneğin, okulu bırakma oranlarının artması, düşük akademik başarı, okul ile zayıf ilişkiler ve okul bağlılığının düşük olması gibi sonuçlar ortaya çıkabiliyor. Bunun yanı sıra, ilerleyen yaşlarda mesleki başarısızlık, ilişkilerde zorluklar ve boşanma oranlarının artması gibi durumlarla karşılaşılabilir.

Psikolojik olarak da çeşitli sorunlar görülebilir. Günlük yaşamda sürekli bir performans sıkıntısı yaşanabiliyor. Dikkat eksikliği olan bireyler, bilgi ve becerilerini performansla dönüştürmekte ya da bilgilerini beceriye aktarmakta zorlanıyorlar. Bu durum da, depresyon ve kaygı bozukluğu gibi problemlere yol açabiliyor. Özellikle kızlarda kaygı bozukluğu, erkeklerde ise depresyon daha sık görülüyor. Ancak her iki durumun da, her iki cinsiyette de ortaya çıkabileceğini unutmamak gerekiyor. Dürtüsellik bileşeni ise özellikle ergenlik döneminde davranışsal zorluklara yol açabiliyor. Bu; okuldan ceza almak, uzaklaştırılmak ya da kazalara karışmak gibi sonuçlar doğurabiliyor. Düşünmeden hareket etmek, önlem alma veya plan yapma sürecini zorlaştırıyor. Bu nedenle hem ev içi kazalar hem de motorlu taşıt kazaları daha sık yaşanabiliyor. Ayrıca, sosyal ilişkilerde zorluklar, madde kullanımı ya da sigara gibi sorunlar da bu dürtüselliğin bir sonucu olarak ortaya çıkabiliyor.

“Çocuğum bunu neden yaptı, anlamadım” dediğimiz durumlar aslında dürtüsellikten kaynaklanıyor olabilir mi?

Evet, bu mümkün. Ancak unutmamalıyız ki, dürtüsellik tek başına bir hastalık değildir, ancak bazı durumlarda bir bileşen olarak karşımıza çıkar. Günümüzde bu kavram zaman zaman yanlış bir şekilde bağımsız bir sorunmuş gibi kullanılabilir. Dürtüsellik en sık Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu’nda (DEHB) görülür. Dürtüsellik, sonunu düşünmeden hareket etmeyi ifade eder ve plan yapma eksikliğinden kaynaklanır.

Dikkat eksikliği, bir işi tamamlamak için gereken planlama, yürütme ve sonlandırma süreçlerinde zorluk yaşanmasıdır. Dürtüsellik de bu süreçlerin ilk adımı olan planlamanın olmamasından kaynaklanır. Bu nedenle genellikle pişmanlıkla sonuçlanan durumlar ortaya çıkabiliyor. Aileler bazen “Bilmiyor mu kuralı? Doğrusunu anlamıyor mu?” diye düşünebiliyor. Ancak bir kuralı bilmek ve bu kuralı uygulayabilmek farklı becerilerdir.

Bu durumu küçük yaşlardaki çocuklarda daha net görebiliriz. Örneğin, dört yaşındaki bir çocuk tüm kuralları söyleyebilir, ancak bu, o kuralları uygulayabileceği anlamına gelmez. DEHB’de de benzer bir durum söz konusudur. Çocuk yaptığı şeyin kırıcı, yanlış ya da tehlikeli olabileceğini bilir aslında. Ancak o anda bu bilgiler aklına gelmez. Düşünmeden hareket eder ve genellikle de yıkıcı sonuçları olur.

Dikkat eksikliğinin tanısı nasıl konur? Hangi testler ve yöntemler kullanılır?

Dikkat eksikliği tanısı, klinik bir değerlendirme ile konur. Bu süreçte birden fazla kaynaktan bilgi alınarak yapılan klinik görüşmeler ve nörobilişsel testler gerekebilir. Ancak nihai tanıyı, klinisyenin klinik kanaati belirler.

Bu tanıyı koyarken, aileden alınan gelişimsel öykü çok önemlidir. Çocuğun gelişim basamakları değerlendirilir ve şu anki tablo detaylı bir şekilde analiz edilir. Çocuğun hangi alanlarda sorun yaşadığını anlamak gerekir.

Okul ortamı, dikkat eksikliği belirtilerinin en net gözlenebileceği yerdir. Bu nedenle öğretmenlerden gözlem raporları ve bir takım ölçekleri doldurulması isteriz. Ayrıca, öğrenme biçimlerini ve dikkat sürekliliğini ölçmeye yönelik standart testler uygularız. Tüm bu veriler bir araya getirilir ve değerlendirilerek nihai bir karara varılır.

Dikkat eksikliği başka bir durumla (örneğin kaygı ya da öğrenme güçlüğü) karıştırılabilir mi?

Evet, dikkat eksikliği başka durumlarla karıştırılabilir ama daha sık olarak bu durumlarla birlikte görülür. Özellikle öğrenme güçlüklerinde %85’e varan oranlarda dikkat eksikliği eşlik eder. Kaygı, dikkati bozabilir. Ancak bu kaygı bozukluğu ise orada dikkat eksikliğinde gördüğümüz her şeyi göremeyiz. Sadece kaygılandığı çocuğun dikkati bozulur. Ama DEHB olan bir çocukta dikkat problemleri genel yaşama yayılır. Eğer kaygı, DEHB’ye eşlik ediyorsa, genellikle bu kaygının dikkat gerektiren süreçlere yönelik olduğunu görürüz. Özellikle okul performansı, sınavlar ve ders çalışma gibi akademik beklentilere dair bir kaygı söz konusu olabilir.

Erken tanı ne kadar önemli? Çocuğumuza geç tanı konulmuşsa ne yapabiliriz?

Dikkat eksikliği, çocuğun yaşamında bir takım eksikliklerle ilerlemesine neden olur. Gelişimsel dönemde bu durum, kazanılması gereken birçok akademik ve sosyal becerinin eksik kalmasına yol açar. Erken tanı alamayan çocuklarda bu açık giderek büyür ve hem çocuğun hem de ailenin işi daha da zorlaşır. Bunun yanı sıra geç tanı, eşdurumların (örneğin depresyon, kaygı bozukluğu) ortaya çıkma olasılığını artırır. Ne kadar geç tanı alınır, işin içerisine başka süreçler o kadar çok girmiş olabilir.

Tanıdan sonra ilaç kullanımı gündeme geliyor. İlaç tedavisi güvenli midir?

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun (DEHB) temel tedavisi farmakolojik, yani ilaç tedavisidir. Ancak bu konuda yaşa bağlı olarak belirlenmiş tedavi algoritmalarını izleriz. Örneğin, okul öncesi dönemde birinci öncelik davranışsal müdahalelerdir. Çocuğun DEHB’ye bağlı ortaya çıkan davranışsal sorunlarını çözmeye yönelik bireysel terapiler ve eğitimler uygulanır. Ancak okul çağıyla birlikte belirtilerin şiddetine göre çoğu zaman ilaç tedavisi gereklidir.

Ergenlik döneminde ise ilaç tedavisi genellikle birinci seçenektir. Çünkü ilaç tedavisi, çekirdek belirtilerin kontrol altına alınmasında etkili bir yöntemdir. Davranış terapileri ve eğitimler eşlik eden sorunları çözmekte faydalı olsa da çekirdek belirtiler üzerinde yeterince etkili olmayabilir. İlaç tedavisi, klinisyen gözetiminde ve aile ile iyi bir iletişim kurularak uygulandığında güvenlidir.

"Dikkat eksikliği olan bireyler, bilgi ve becerilerini performansla dönüştürmekte ya da bilgilerini beceriye aktarmakta zorlanıyorlar."

DEHB'li bir çocuğun özel eğitim alırken ilaç kullanmasının dezavantajları neler olabilir?

Dikkat eksikliği, öğrenme sürecini doğrudan etkiler. Eğer dikkat eksikliği tedavi edilmezse, çocuğun özel eğitime uyumu ve bu eğitimden elde ettiği verim düşer. Zamanla çocuk zorlandığını hissettiği için özel eğitime karşı da isteksizlik geliştirebilir. Bu nedenle ilaç tedavisiyle dikkat eksikliği kontrol altına alındığında, özel eğitimden daha iyi sonuçlar alınabilir.

İlaçların çalışma mekanizması nedir? Sadece okula gittiği günlerde mi, yoksa düzenli mi kullanılmalı?

Biz düzenli kullanmayı önemsiyoruz. Çünkü dikkat eksikliğinde ilaç tedavisi bir yerine koyma tedavisidir. Bu nedenle, ilacın günlük olarak alınması gereklidir. Çocuğun bakış açısından düşünürsek, bir gün dikkatini iyi odaklayıp davranışlarını kontrol edebilirken, ertesi gün bunları yapamamak son derece zorlayıcı ve kafa karıştırıcı olabilir.

Düzensiz kullanım, çocuğun günlük işlevselliğini olumsuz etkiler ve biyolojik süreçlerden ba-

ğımsız olarak, çocuğun deneyimlediği tutarsızlıklar hayal kırıklığı yaratabilir. Bu nedenle, ilaç tedavisinin düzenli kullanımı önerilir. Gerekli durumlarda ilaç, doktor ve ailenin işbirliğiyle kesilip yeniden başlanabilir. Ancak, sadece okula gittiği günlerde ilaç vermek kesinlikle önerilmez.

Ailelerin çok merak ettiği noktalardan biri de bu ilaç bağımlılık yapar mı?

Bağımlılık yapmaz. Bağımlılık yapma potansiyeli olan ilaçlar bile doktorun söylediği gibi kullandığınızda bağımlılık yapmaz zaten. Ancak dikkat ilaçları bağımlılık potansiyeli olan keyif veren, alışkanlık yaratan ilaçlar değildir. Etki süreleri ve biyolojik özellikleri buna el vermez. En azında ülkemizdeki ilaçlar için bunu söyleyebiliriz.

Çocuğumuzun derslerine odaklanmasını sağlamak için evde neler yapabiliriz? Çeldiricilerden nasıl kaçınabiliriz?

Tüm çocukların, özellikle de dikkat eksikliği olan çocukların, yapılandırılmış bir ortama ih-

Dürtüsellik en sık Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nda (DEHB) görülür. Dürtüsellik, sonunu düşünmeden hareket etmeyi ifade eder ve plan yapma eksikliğinden kaynaklanır.

tiyacı vardır. Evde bir çerçeve oluşturmak bu açıdan çok önemlidir. Nasıl ki okulda tenffüs ve ders saatleri, yemeğin zamanı belliyse, evde de aslında buna yakın bir ortam sağlamak gerekir. Elbette evde okuldaki kadar disiplinli olmaz zorunda değiliz. Ancak çocuk şunları net bir şekilde bilmelidir: Yemek ne zaman ve nerede yenir? Ders çalışması ne zaman ve hangi sırayla yapılır? Uyku saati kaçta? Ondan beklenenler nelerdir? Bu düzen çocuğa sağlanmalıdır, çünkü planlama konusunda zorlanan çocuklar kendi başlarına bunu başarmakta güçlük çekerler.

Bu düzeni sağlamak için listeler, görsel organizasyon materyalleri ve planlama araçları çok faydalıdır. Ders çalışma alanının ve zamanının özellikleri de önemlidir. Çocuk mümkünse hep aynı odada, aynı masada çalışmalıdır. Çalışma ortamında dikkatini dağıtacak hiçbir şey bulunmamalıdır. Örneğin, sadece matematik ödevi yapıyorsa, Türkçe kitabı veya diğer materyaller masada olmamalıdır. Teknolojik cihazlar ortamdaki uzak tutulmalı, içeriden gelen televizyon veya yüksek ses gibi çeldiriciler engellenmelidir. Bazen anne veya baba, çocuğa ödev yaptırırken bir yandan da kendi telefona bakabiliyorlar. Bu da çok uygun değil. Zaten mümkün olduğunca çocuğun kendi ödevini kendisinin yapmasını istiyoruz.

Süre planlaması da kritik bir noktadır. Dikkat

eksikliği olan çocuklar, sınıftaki diğer çocuklar kadar uzun süre odaklanamayabilir. Örneğin, tüm sınıfa sekiz sayfa ödev verildiyse, onun için beş sayfa yeterli olabilir. Çocuğun ödevi tamamladığını hissedip "Başardım!" diyebilmesi motivasyonu açısından çok değerlidir. Eksiklik duygusundan kaçınmak için hedefleri çocuğun yapabileceği şekilde belirlemek ve çabasını takdir etmek önemlidir. Çocuğun başardığını hissetmesi, sonraki süreçlere daha istekli katılmasını sağlar.

Bu durumda çocuğumuza ödev yaptırırken en sık hangi hataları yapıyoruz?

En büyük hatalardan biri, çocuktan beklentilerimizi onun bireysel özelliklerine göre şekillendirmemektir. Her çocuğun öğrenme kapasitesi ve dikkat süresi farklıdır. Hazır giyim ve terzi dikimi arasındaki fark gibi düşünebilirsiniz: "Bu kadar ödev var, yapılacak" demek yerine, "Benim çocuğum bu kadarını yapabilir" diyerek bireysel bir plan oluşturmalıyız. Çocuğun kapasitesini bilerek, bu kapasiteyi adım adım artırmayı hedeflemek daha sağlıklıdır. Örneğin, bugün beş sayfa yapıyorsa, iki gün sonra bir sayfa daha eklemeyi deneyebilirsiniz.

Ayrıca, çocukların yalnızca ödev değil, evdeki sorumlulukları da en küçük parçalara bölüne-

rek verilmelidir. Küçük hedefler koyup her tamamladığında takdir etmek, eksiklik hissini azaltır ve motivasyonu artırır.

Çocukların dikkat eksikliklerini yönetmek için başka nelere dikkat etmeliyiz?

Dikkatin birçok bileşeni vardır: işitsel dikkat, görsel dikkat, sürdürülebilir dikkat, spontan dikkat gibi. Özellikle işitsel dikkat eksiklikleri, uzun ve karmaşık komutların anlaşılmasına neden olabilir. Örneğin, çocuğa birden fazla cümleyle bir talimat verdiğinizde, yalnızca ilk birkaç kelimeyi hatırlayabilir. Sonuçta talimat eksik uygulanır veya tamamlanmaz.

Bu nedenle çocuğunuzun dikkat süresini iyi bilmek ve buna uygun taleplerde bulunmak çok önemlidir. Uzun görevleri küçük parçalara bölmek ve her aşamayı tamamladığında "Harika, bu tamamlandı, şimdi sıradaki!" diyerek ilerlemek daha etkili olacaktır. Bu şekilde çocuğun dikkati dağılmadan, başarılı olduğunu hissederek görevlerini yerine getirmesi sağlanabilir.

Bu durumda ebeveyn olarak kurallar ve sistemler ile ilerlemek gerekiyor gibi görünüyor. Ancak aileler bazen "Acaba çok kuralcı mı oldum?" diye endişelenebiliyor. Çocuğun sınırlara ne kadar ihtiyacı var?

Çocukların sınırlara kesinlikle ihtiyacı var. Ancak bu sınırların içerisinde rahat hareket edebilecekleri alanlar da olmalı. Bir sınır koyduğunuzda, buna gereksiz müdahalelerde bulunmamak önemlidir. Örneğin, çocuğunuzun yarım saatlik ekran izni verdiyseniz, o süre

içerisinde "Çok izliyorsun, kapatacağım" gibi müdahalelerden kaçınmalısınız. Aynı şekilde, ödev saati belirli ise, o saatlerin dışında çocuğun serbest zamanını dilediği gibi geçirmesine izin verilmelidir.

Kuralların çocuğunuzun ihtiyaçları ve gelişimsel özelliklerine uygun şekilde, birlikte belirlenmesi çok önemlidir. Bu yaklaşım, kuralcılık olarak algılanan olumsuz etkiden farklı bir durumu ifade eder. Burada çocuğunuzu tanımaktan, ona şefkatle yaklaşmaktan ve gelişimsel becerilerini desteklemekten bahsediyoruz. Çocuğu zorlamak, iteklemek ya da uymadığı bir şeye zorla uydurmaya çalışmak zaten istenmeyen ve genellikle olumsuz sonuçlara yol açan bir durumdur. Bu yüzden sınırlar koyarken, çocuğun bu sınırlar içerisinde hareket edebileceği alanları da yaratmak gerekir.

Dikkat eksikliği olan çocukların sosyal ilişkilerde yaşadığı zorlukları nasıl yönetebiliriz?

Dikkat eksikliği olan çocukların sosyal ilişkilerinde karşılaştıkları bazı zorluklar olabilir. Örneğin, hareketlilik bir sorun haline gelebilir; diğer çocuklar, bu çocukların enerjisine ve hareket ihtiyaçlarına ayak uyduramayabilir. Bu durum, çocuğun grup dışında kalmasına neden olabilir.

"Çocuğun, niyetini aşan kırıcı söylemler veya davranışlar sergileyebildiği durumlar yaşanabilir. Bazen bu durumlar yalnızca dikkat eksikliğinin tedavisiyle düzelebilirken, bazen de yıllar içinde öğrenilmiş kalıp davranışlar nedeniyle sosyal becerilerin yeniden yapılandırılması gerekebilir."

Aynı zamanda, çok konuşma, araya girme ya da başkalarına söz hakkı vermeme gibi davranışlar da sorun yaratabilir. Dikkat sürelerinin kısa olması, diğerlerini dikkatlice dinlemelerini zorlaştırabilir ve ilişkilerde gerekli derinliği yakalayamamalarına neden olabilir.

Dürtüsellik de bir başka önemli etkidir. Çocuğun, niyetini aşan kırıcı söylemler veya davranışlar sergileyebildiği durumlar yaşanabilir. Bazen bu durumlar yalnızca dikkat eksikliğinin tedavisiyle düzelebilirken, bazen de yıllar içinde öğrenilmiş kalıp davranışlar nedeniyle sosyal becerilerin yeniden yapılandırılması gerekebilir.

Bu noktada sosyal beceri eğitimi programları çok faydalı olabilir. Belli yaş gruplarına yönelik, profesyonel eşliğinde gerçekleştirilen sosyal beceri grupları, çocukların bu ilişkileri doğru bir şekilde yönetmelerine destek olabilir. Ayrıca dikkat eksikliği tedavisinin bu tür zorlukları aşmada büyük bir katkı sağladığını da unutmamak gerekir.

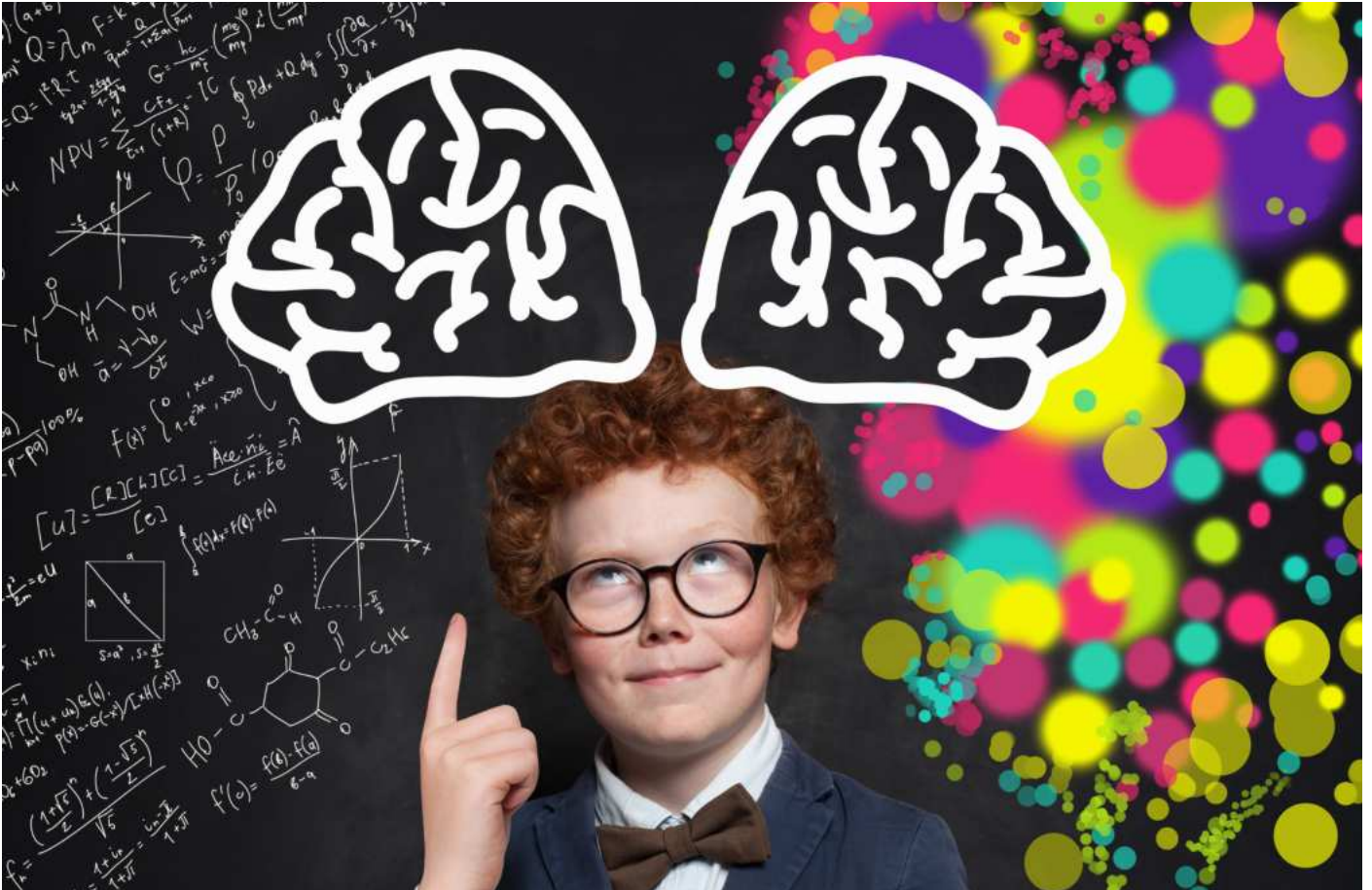
Okulda öğretmenlerle nasıl bir işbirliği yapmamızı önerirsiniz? İdeal süreç nasıl olmalı?

İdeal süreç, şeffaf bir işbirliği içerisinde okul ile aile arasında güçlü bir koordinasyon kurulması

Öğretmen, çocuğun sınıftaki davranışlarını ve neyin işe yaradığını aile ile paylaşabilir. Aynı şekilde, aile de öğretmene evde uygulanan ve başarılı olan yöntemleri aktarabilir.

dır. Bu ilişki, tarafların birbirini tamamlamasıyla en iyi şekilde işler. Örneğin, okul çocuğa disiplin, düzen ve yapı sunma konusunda daha güçlü bir rol oynar. Aile ise çocuğun bireysel özelliklerini tanıma, ona şefkat gösterme ve ihtiyaçlarının fark edilmesini sağlama konusunda daha etkilidir.

Bu nedenle, öğretmen ve aile arasında eşgüdümlü bir iletişim kurulmalıdır. Öğretmen, çocuğun sınıftaki davranışlarını ve neyin işe yaradığını aile ile paylaşabilir. Aynı şekilde, aile de öğretmene evde uygulanan ve başarılı olan yöntemleri aktarabilir. Bu bilgiler, çocuğun gelişimini takip eden klinisyenle de paylaşılmalıdır. Çoğu zaman basit görünen detaylar gözden kaçabilir, ancak bu tür bir işbirliği ile daha etkili

bir süreç yönetilebilir.

Sonuçta hedef çocuğun gelişimidir, ancak bu süreçte çocuğun bir sistemin parçası olduğunu da unutmamalıyız. Çocuğun yaşadığı belirtiler kolaylaştıkça, hem ailenin hem de öğretmenin yaşam kalitesi artar. Dolayısıyla işbirliği, karşılıklı güven ve yakınlık bu süreçte kritik bir rol oynar.

Spor veya sanat gibi etkinlikler çocuğumuzun dikkat eksikliğiyle başa çıkmasına nasıl yardımcı olabilir?

Bu tür etkinlikler, dikkat eksikliğinin getirdiği ruhsal zorluklarla başa çıkmada oldukça etkilidir. Eğer çocuk kaygılıysa ya da kendini başarısız hissediyorsa, beklentilerin daha düşük olduğu, daha kolay başarı sağlayabileceği bir alanda yer almak, ona önemli bir özgüven kazandırabilir. Örneğin, bu çocukların bazı güçlü yönleri olabilir; işitsel dikkati zayıfken görsel dikkati çok iyi olabilir ya da yaratıcı bir zekaya sahip olabilirler. Spor ve sanat, bu güçlü yönlerini ortaya koymalarına olanak tanır ve akademik beklentilerin yoğun olduğu alanların dışında da başarılı olabileceklerini gösterir.

Düzenli yapılan sporun, beynin dikkat eksikliği ile ilişkilendirilen bölgelerinde biyolojik iyileşmeler sağladığına dair bilimsel çalışmalar da bulunmaktadır. Özellikle takım sporları, komut alma, kurallara uyma, yaşlılarıyla eşgüdümlü hareket etme gibi becerileri geliştirmek açısından çok değerlidir. Bunun yanı sıra, çocuğun özsaygısını artırarak kendisiyle barışık bir birey olmasına katkı sağlar.

Sanatsal etkinlikler ise çocuğun kendini ifade etme becerisini artırır. Bazı çocuklar, sözel olarak kendilerini ifade etmekte zorlanabilir ya da niyetlerini aşan ifadeler kullanabilirler. Sanat, onlara duygularını ve düşüncelerini daha rahat ve etkili bir şekilde ifade etme fırsatı sunar ve bu durum çocuğun rahatlamasına da yardımcı olur.

Akademik değerlendirmelerden dolayı ailelerde bazen "Acaba çocuğumuzun zekasında bir sorun var mı?" şeklinde şüpheler oluşuyor. Dikkat eksikliği olması zekada bir sorun ya da gerilik olduğu anlamına gelir mi?

Kesinlikle hayır. Hem dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) hem de özgül öğ-

renme güçlüğü olan çocuklarda zeka seviyeleri genellikle normaldir. Ancak aileler, çocuklarına yapılan bazı testleri zeka testi olarak değerlendirebiliyor ve bu sonuçlardan yola çıkarak "Acaba çocuğumuzun zekası düşük mü?" diye endişelenebiliyor.

Bizim yaptığımız değerlendirmelerde esas amacımız, çocuğun zekasıyla ilgili bileşenler arasında bir farklılık olup olmadığını anlamaktır. Örneğin, çocuğun sözel becerisi çok yüksek olabilir ama görsel becerisi daha düşük seviyede olabilir. Genel ortalamaya baktığımızda bir zeka problemi yoktur, ancak bazı alanlardaki güçlükler çocuğu zorlayabilir. Bu yüzden bu farklılıkları anlamak, çocuğa doğru destekleri sağlamak için önemlidir.

Son olarak ailelere söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Çocuğumuzda bir sorun olduğunu düşünmek, çoğumuz için zor bir durumdur. Ancak burada esas odaklanmamız gereken şey, çocuğun ihtiyaçlarıdır. Bir duruma "Bu bir sorun mu?" diye bakmak yerine, "Çocuğumuzun farklı bir ihtiyacı var mı? Şu anki sistemin ona sunduğunun ötesinde bir şey verirsek bundan fayda sağlar mı? Yaşadığı güçlükler azalır mı?" sorularını sormamız gerekiyor.

Tanı, sorun ya da bozukluk gibi terimlere odaklanmak yerine, ihtiyaçlar ve çözümler üzerinden yaklaşmak, ebeveynler olarak işleri yönetmeyi daha kolay hale getirir. Çocuğunuzun iyi tanımak, onunla yakın bağlar kurmak ve onu desteklemek çok önemlidir. Ayrıca performans kaygısına kapılmamak, çocuğun ihtiyaçlarını daha sağlıklı bir şekilde karşılamanızı sağlayacaktır.

KEMANIN BÜYÜSÜYLE DÜNYAYA DOKUNMAK CANAN ANDERSON'UN HİKAYESİ

Kemanın büyülü tınısıyla dünya sahnelerinde iz bırakan Canan Anderson, müziğin disiplin, azim ve sevgiyle nasıl bir hayat yolculuğuna dönüştüğünü anlatıyor. Sokak müzisyenlerinden özel gereksinimli bireylere uzanan duyarlılığıyla sanatın gücüne inanan Anderson, "Attığınız her adım bir değişimin başlangıcıdır" diyor.

İtalya'da başlayan bir çocukluğunuz olmuş. Türkiye'ye ne zaman geldiniz? Uyum sorunlarınız olmuş muydu?

İtalya'dan sonra bir süre Amerika'da yaşamışız ve 3,5 yaşında İstanbul'a dönmüşüz. Ben çok ufak olduğumdan hatırlamıyorum. Ancak hem İtalyancayı hem de İngilizceyi aynı cümle içinde konuşmuşum. Türkçeyi sonradan öğrenmişim. Uyum sorunum olmadı.

Keman çalmaya nasıl başladınız ve sizi bu enstrümana yönlendiren şey neydi?

4,5 yaşındayken televizyonda bir çizgi filmin müziğini ezbere söylerken bu durum annemin bir arkadaşının dikkatini çekiyor. En yakın arkadaşı da konservatuvarda keman hocası. Anne me benim çok kabiliyetli olduğumu söyleyince bana doğru yaklaşıp "Keman çalmak ister misin?" diye sorduklarını hatırlıyorum. Hemen kabul etmiştim.

Sanatın sizi dinlerken keyif aldığımız yanı haricinde, bir de görülmeyen uzun saatler çalışmakla geçen zanaata daha yakın bir kısmı var. Çocuk ve gençlik çağında bu sizi zorlamış mıydı? Zorladıysa bunu nasıl aştınız?

Hakkı ile yapılan her işin farklı boyutlarda zorlukları var. Ancak bir enstrüman çalmak, hele de bu kemansa ömür boyu bitmeyen bir emek,

sabır ve azim gerektiriyor.

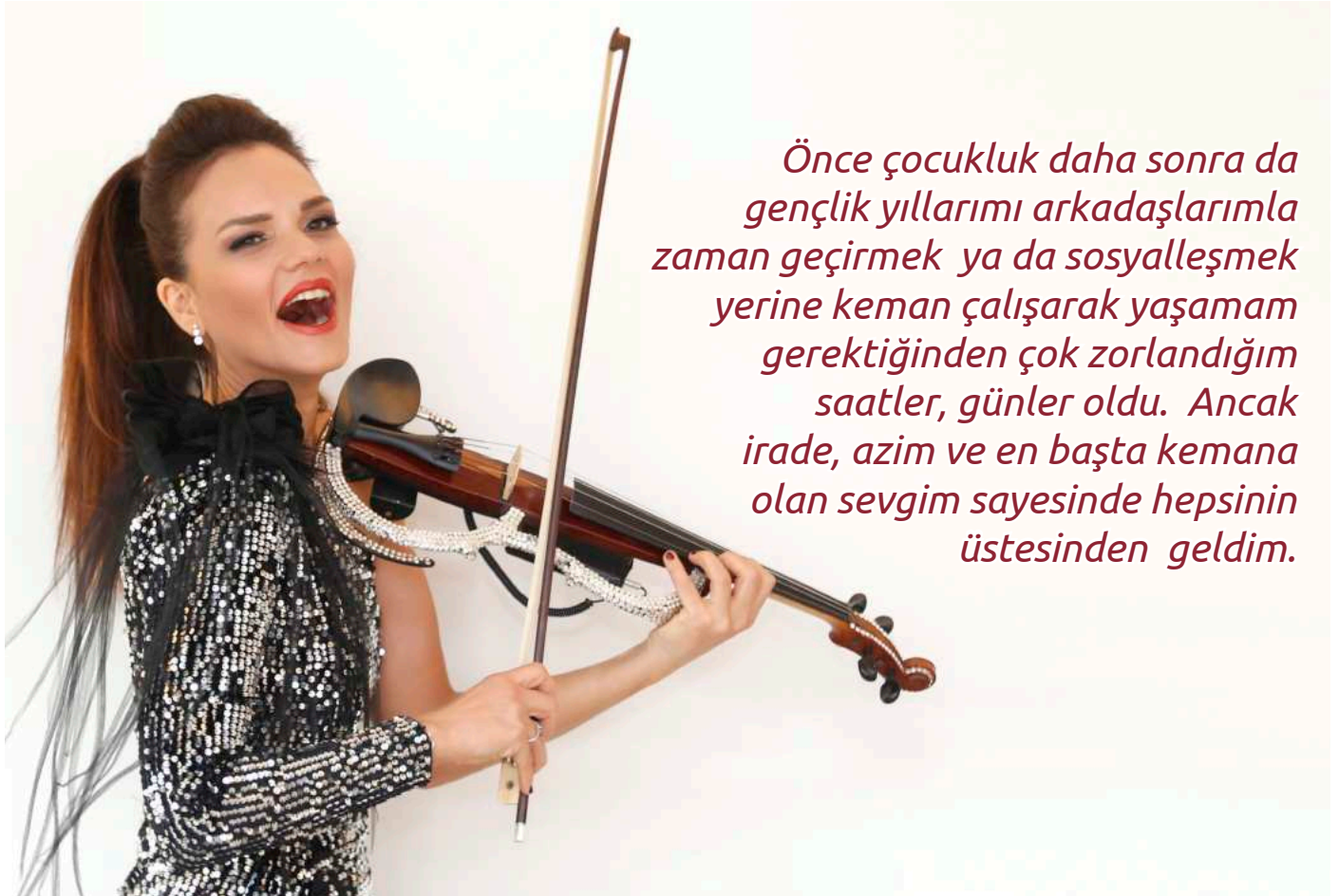
Öncelikle elime 5 yaşında keman verildiği için oyuncak gibi hissetmişim. Ancak zamanla her notanın ayrı bir karakteri olduğunu, duyum için ayrı çalışmanın, keman tutuşunu ayrı çalışmanın, teknik pozisyonları ayrı çalışmak gerekliliğini anlayınca saatler yetmemeye başladı. Önce çocukluk daha sonra da gençlik yıllarımı arkadaşlarımla zaman geçirmek ya da sosyalleşmek yerine keman çalışarak yaşamam gerektiğinden çok zorlandığım saatler, günler oldu. Ancak irade, azim ve en başta kemana olan sevgim sayesinde hepsinin üstesinden geldim.

Kariyeriniz boyunca sizi en çok etkileyen bir konser ya da performans deneyimi hangisiydi?

Aslında bir kaç tane var. Ama bunlardan biri 24 yaşındayken Berlin Filarmoni Orkestrasını Claudio Abbado yönetiminde Salzburg'da ön sıralardan seyrebilmektir. Sanki stüdyo kaydı gibi kusursuzlardı.

Performans sırasında beklenmedik bir durumla karşılaştığınızda bunu nasıl çözüyorsunuz?

Tecrübe, tecrübe, tecrübe :-)) Ne kadar çok konser tecrübeniz olursa organizasyonda çıkan aksilikleri bir o kadar yapıcı şekilde karşılıyorsunuz.

Önce çocukluk daha sonra da gençlik yıllarımı arkadaşlarımla zaman geçirmek ya da sosyalleşmek yerine keman çalışarak yaşamam gerektiğinden çok zorlandığım saatler, günler oldu. Ancak irade, azim ve en başta kemana olan sevgim sayesinde hepsinin üstesinden geldim.

Dünyanın farklı yerlerinde performans sergilediniz. Bu süreçlerde kültürel farklılıklar müziğinizi nasıl etkiledi?

Anlatmaya kalksam bu konu çok uzun sürer. Kısaca değinecek olursam, ben hem batı klasik müziğini, hem doğu ezgilerini birleştirmekten yani sentezlemekten mutluluk duyuyorum. Uzun seneler tango üstatları ile çalıştığım için eseri bestelemek ve çalmak bana keyif veriyor. Ayrıca elektronik müziğin yenilikçi soundlarını da birleştirebilecek bir kültür ve alt yapıya sahibim.

Müziğin gücünü ve etkisini hissettiğiniz - bu insanlar ile müzik sayesinde buluştuk ya da müzik sayesinde bunu kavradım dediğiniz belli bir an oldu mu hayatınızda?

Elbette. Barry White , Sarah Brightman ile sahne aldım. Jetro Tull ile 2 kere sahne aldım. Claude Challe ile elektronik müzik sahneledik.

Sizinle ilgili sosyal medyada en çok konuşulan videolardan biri, sokaktaki müzisyen çocuklardan aldığınız kemanı çalmayı bilmiyormuş gibi davrandıktan sonra çalmaya başladığınızda onları şoke ettiğiniz o tatlı anlardı. O gün böyle bir şey yapmayı planlayarak mı dışarı çıkmıştınız? Yoksa bu fikir aniden mi aklınıza geldi?

Tamamen o anlık bir durumdu. Balat'ta gezerken müzisyen çocukları görevlilerin uzaklaştırmaya çalışacağını anlayınca aralarına geçtim. Sohbet etmeye başladık. O sırada bu şaka aklıma geldi. Son derece spontane oldu.

Daha sonra o çocuklarla tekrar iletişim kurma şansınız oldu?

Elbette kurdum. Hatta trompet çalan arkadaşı konservatuvardaki trompet hocasına dinlettim. Konservatuvar serüveni başladı. Ayrıca da bir-

En büyük arzum, yurt dışındaki sokak sanatçıları birçok imkana erişebiliyorlarken aynı imkanın bizim çocuklarımıza, gençlerimize de sunulması.

çok programlara konuk oldular. Yolları açık olsun.

Dünyanın farklı yerlerinde de sokak müzisyenleri ile benzer performanslarınız oluyor. Çok yetenekli gençler ve çocuklar ile karşılığınca neler hissediyorsunuz?

Ben de bir müzisyenim. Mutluluktan başka bir şey hissetmem mümkün değil. En büyük arzum, yurt dışındaki sokak sanatçıları birçok imkana erişebiliyorlarken aynı imkanın bizim çocuklarımıza, gençlerimize de sunulması.

Bir müzik enstrümanı çalmaya yeni başlayan gençlere neler tavsiye edersiniz?

Öncelikle seçtikleri enstrüman kendileri için doğru enstrüman mı, bunun kararını verebilecek doğru bir hocadan görüş almalarını öneririm. Çünkü her insanın el, parmak, dudak boyutları farklıdır. Daha sonra herhangi "ben öğretmenim" diyen birilerinden değil bu işi gerçekten doğru ve kuralları ile öğreten gerçek hocalardan ders almalarını tavsiye ederim.

Sokaktaki tesadüfi tanışma sonrasında trompet çalan genç, Canan Anderson aracılığı ile konservatuvardaki trompet hocasına dinletilmiş ve böylece konservatuvar serüveni başlamış. Ayrıca gençler grup olarak birçok programa konuk olarak katılmışlar.

Yaptığınız müziği daha geniş kitlelere ulaştırma gibi bir idealiniz var mı?

Elbette, her zaman. Tabii yıllar içinde gerek yurtiçi gerekse yurtdışında çok kez sahne alınca büyük kitlelere ulaşma imkanım oldu.

Geçmişte kendinize vereceğiniz bir tavsiye olsaydı, bu ne olurdu?

Kendimi bu konuda şanslı görüyorum. Çünkü daha 17 yaşında Turan Yükseler ve Selmi Andak'la çalışıp tam Eurovision seçmelerine katılacakken konservatuvar hocam izin vermedi. Verseydi belki şu anda bambaşka bir pozisyonda olacaktım. Daha sonra İstanbul Devlet Opera ve Balesine girmem bana Avusturya kapısını açtı. Avusturya'ya yerleşmem dünyada birçok konser ve orkestralarının kapısını açtı. Daha sonra Türkiye'ye dönmemin bile bana çizilen bir şans olduğunu görüyorum.

Biliyorsunuz biz özel gereksinimli bireyler için çalışan bir derneğiz. Sizin yolunuz hiç özel gereksinimli bireyler ile kesişti mi?

Bir çok sosyal sorumluluk projesinde olmak her sanatçının içinde bulunması gereken değerli bir oluşum. Ben de hem farkındalık yaratmak amacı, hem de eksikliklerde kaynak yaratılmasına destek olabilmek için bu oluşumlara elimden geldiğince bir araya gelme şansı yakalıyorum.

Farklılıklara saygı kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Bence hayata, farklılıklara, çeşitliliklere at gözlüğü ile değil empati kurarak, açık bakabilmek önemlidir. Bu hem birey hem de toplum için gerekli bir durumdur. Ayrıca insanların bir konuda farkındalık yaratma çabalarına saygı duymak, onların meseleleri çözme veya toplumda bir değişim yaratma arzularını takdir etmeyi de içerir. Anlamaya çalışmak, eleştirmek yerine desteklemek, önyargılardan kaçınmak insani bir görev olmalıdır.

Otizmlili, down sendromlu ya da CP'li çocuğu olan bazı ailelerimiz yadırgayan bakışlar ile mücadelede etmemek için bazen evden çıkmak bile istemiyor. O ailelerimize ne söylemek isterseniz?

Sizler bu toplumun baş tacısınız. Gelişmemiş ülkelerde maalesef eğitim eksik olduğundan empati de eksik oluyor. Attığınız her adım yaşadığınız zorlukları bilmeyen bireyler ve özellikle çocuklarınız için birer öğreti. Değişime büyük katkı. Paylaştığınız her bilgi başka ailelere yol gösterici. O yüzden evden dışarı çıkmamak yerine daha da çok çıkıp kahraman olun. Sizleri seviyoruz.

OTİZMLİ ÇOCUKLARIN GÜNLÜK YAŞAM BECERİLERİNİN KAZANDIRILMASINA YÖNELİK DUYUSAL AKTİVİTE ÖNERİLERİ

Uzman Dil ve Konuşma Terapisti, Ergoterapist, Ergoterapi Program Koordinatörü, PROMPT Klinisyeni, DIR Floortime 201 Terapisti, SOS Beslenme Terapisti, SeMuTer Terapisti Selen OKAY yazdı.

Günlük yaşam aktiviteleri, ev içinde ve ev dışında bağımsız olarak yaşamın devamlılığı ve kişisel bakımı sağlayabilmek adına tüm aktiviteleri kapsar. Özellikle kendine bakım aktivitelerini ele alacak olursak; tırnak kesme, banyo yapma, yemek yeme, diş fırçalama, giyinme çocuklar için duysal deneyimler sağlar. Bu yazıda kendine bakım aktivitelerinin-

den; banyo yapma, diş fırçalama, giyinme, tırnak kesme ve yemek yeme ile ilgili genel duysal önerileri paylaşacağız. Ancak unutmayalım ki, her çocuğun duysal profili farklı olacağından bu aktiviteler sırasında verecekleri tepkilerde farklı olabilir. Bu nedenle önerilerimizi uygulamadan önce mutlaka ergoterapistinize danışarak uygulamaya özen gösterin.

Banyo Zamanı Uygulanabilecek Duyusal Aktiviteler

Banyo zamanı, bazı çocuklar için duyusal olarak zorlayıcı bir deneyim olabilir. Eğer çocuğunuz banyo sırasında ağlıyor, bağıyor ya da huzursuz görünüyorsa, bu durum duyusal hassasiyet, artmış tepkisellik veya duyusal arayışlardan kaynaklanıyor olabilir. Bu tür durumlarla başa çıkabilmek ve banyo zamanını hem sizin hem de çocuğunuz için daha keyifli hale getirmek adına şu önerileri deneyebilirsiniz:

- **Çocuğunuz banyo sırasında hareket etmek istiyorsa, öncesinde enerjisini atabileceği bir etkinlik planlayabilirsiniz. Koşmasına, zıplamasına veya bir süre oyun oynamasına izin vermek, onun sakinleşmesine ve banyo zamanı için daha hazır hissetmesine yardımcı olabilir.**
- Banyo sırasında çeşitli hacimlerde kaplar ile suyla oynamasına olanak tanıyın. Bu, banyo zamanını eğlenceli bir oyun saatine dönüştürerek çocuğunuzun keyif almasını sağlayabilir.
- **Banyo zamanı çocuğunuzun omuzlarına hafif ama derin basınç uygulayarak masaj yapmak, onu rahatlatır.**
- Küveti doldurarak, çocuğunuzun bulması için köpük içerisinde oyuncaklar saklayabilirsiniz.
- **Banyo öncesinde, çocuğunuzun alışması için yıkanma ile ilgili hikayeler okuyabilirsiniz.**
- Banyoda şarkılar söylemek, süreci eğlenceli hale getiren bir diğer etkili yöntemdir. Banyo yapmakla ilgili ya da çocuğunuzun sevdiği şarkıları söyleyebilirsiniz.
- **Yıkanmasının bitmesi ile ilgili tedirginliği ortadan kaldırmak amacıyla banyo esnasında aynadan kendisine bakmasına izin verebilirsiniz.**
- Çocuğunuza farklı kokulardaki şampuanları koklama şansı vererek kendi şampuanını seçmesine izin verebilirsiniz.

Tırnak Kesimi Esnasında Uygulanabilecek Duyusal Aktiviteler

Çocuğunuz tırnakları kesilirken bağıyor, ağlıyor ve tırnak kesimini reddediyorsa aşağıdaki duyuşsal yöntemleri deneyebilirsiniz:

- Çocuğunuzun dokunsal hassasiyetleri varsa öncesinde ellerine, ayaklarına, parmaklarına basınçlı masajlar yapabilirsiniz.

Çocuğunuzun tırnaklarını ıslak ve yumuşakken kesebilirsiniz.

- İşitsel bir hassasiyeti varsa, sesi az çıkan bir küt makas tercih edebilirsiniz.
- **Tırnakları kesilirken emmesi veya çiğnemesi için şeker, sakız vb. kullanabilirsiniz.**
- Şarkı söyleyerek parmak oyunları oynamak gibi duyusal aktiviteler de, işinizi kolaylaştıracak duyusal aktivitelerdendir.

Diş Fırçalama Esnasında Uygulanabilecek Duyusal Aktiviteler

Bazı çocuklar diş fırçalama sırasında zorlanabilir, fırçalamayı reddedebilir ya da öğürme refleksi gösterebilir. Bu durum, duyu hassasiyetler ya da rutin değişimlerine karşı olan tepkilerden de kaynaklanabilir. Çocuğunuzun

bu sürece daha kolay adapte olmasını sağlamak için aşağıdaki yöntemleri deneyebilirsiniz:

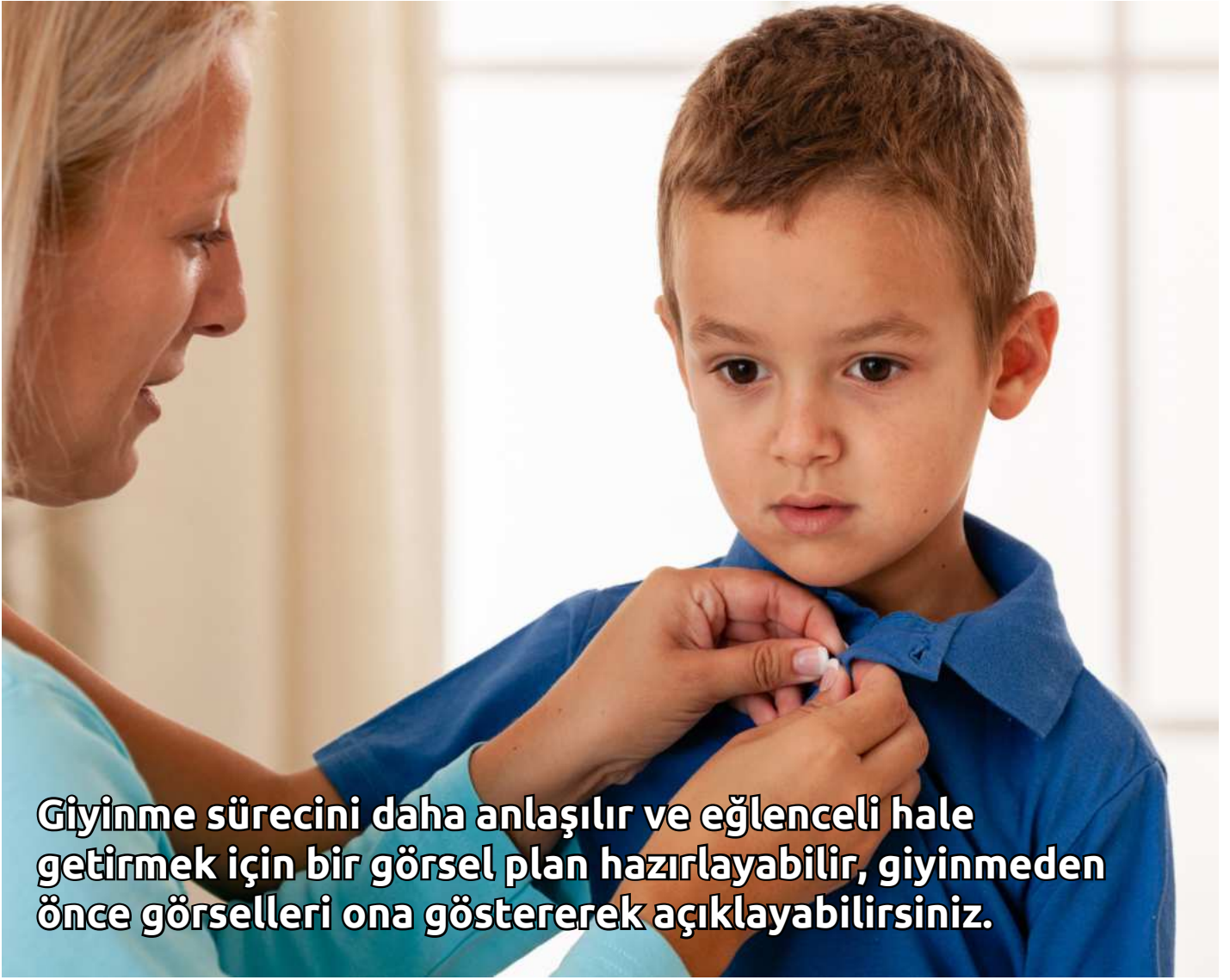
- Çocuğunuzun lavaboda rahat hareket edebilmesini ve bağımsızlığını arttırmak için uygun bir tabure kullanabilirsiniz.
- **Fırçalama öncesinde, ağız ve yüz çevresine dokulu kuklalar ile dokunsal uyaran verebilirsiniz.**
- Çocuğunuzun güvenlik hissini sağlamak amacıyla, diş fırçalama esnasında kucağınıza oturmasına izin verebilirsiniz.
- **Diş fırçalama ile ilgili şarkılar söyleyebilir, öncesinde diş fırçalama ile ilgili hikayeler okuyabilirsiniz.**
- Çocuğunuzun sevdiği renklerde veya favori karakterlerin olduğu diş fırçalarını seçmesine izin verebilirsiniz.
- **Diş macunu alırken çocuğunuzun tat tercihlerine önem vermek, diş fırçalama sürecine katılımını artırabilir.**

Yemek Yeme Esnasında Uygulanabilecek Duyusal Aktiviteler

Bazı çocuklar her yemeği iştahla yerken, bazı çocuklar ise yemek sırasında duyu zorluklar yaşayabilir. Eğer çocuğunuz yemek sunulduğunda reddediyorsa, masada bulunan yiyeceklerden kaynaklı midesi bulanıyorsa aşağıdaki duyu aktiviteleri deneyebilirsiniz:

- Çocuğunuz yemek sırasında yoğun bir hareket arayışı varsa, sandalyesinde otururken ayaklarının altına hafif şişirilmiş bir top yerleştirebilirsiniz.
- **Yiyecekleri masaya birlikte taşıyarak, sofraya hazırlığına çocuğunuzun da dahil edebilirsiniz.**
- Yemek öncesinde çocuğunuza ağır bir kutuyu itme veya taşıma gibi fiziksel aktiviteler yaptırabilirsiniz.
- **Çocuğunuz belirli yiyeceklerin dokusundan rahatsız oluyorsa, yiyeceklerin dokularını değiştirebilirsiniz. Örneğin meyveleri püre haline getirebilirsiniz.**
- Elleriyle yiyeceklere dokunmasına izin verebilir, dokularını tanımasına fırsat tanıyabilirsiniz.
- **Krakerleri kullanarak yemek sesleri oluşturabilir ve bunu oyuna çevirebilirsiniz.**
- Pudingleri kullanarak boyama yapmasını sağlayabilirsiniz.
- **Yemek zamanı ile ilgili şarkılar söylemek ve hikayeler okumak da deneyebileceğiniz aktivitelerden biridir.**

Giyinme sürecini daha anlaşılır ve eğlenceli hale getirmek için bir görsel plan hazırlayabilir, giyinmeden önce görselleri ona göstererek açıklayabilirsiniz.

Giyinme Esnasında Uygulanabilecek Duyusal Aktiviteler

Çocuğunuzun kıyafet seçiciliği ya da giyinmesi konusunda zorluk yaşıyorsanız bu konuda yalnız değilsiniz. Bu durum, çocuğunuzun duyu hassasiyetlerinden veya duyu arayışlardan kaynaklanıyor olabilir. Eğer çocuğunuz kıyafet giymeyi reddediyor ya da belirli kıyafetlere karşı aşırı seçici davranıyorsa aşağıdaki aktiviteleri deneyebilirsiniz:

- Çocuğunuzun duyu arayışları varsa küçük bir alanda giymesini sağlayabilirsiniz.
- **Giyinmeden önce ağırlık itme, çekme gibi aktiviteler yapmasını teşvik edebilirsiniz.**

- Kıyafetleri yumuşak tutmak amacıyla yumuşatıcı kullanmayı deneyebilirsiniz.
- **Rahatsız eden dikişlerden kaçınmak amacıyla dikişsiz kıyafetleri tercih edebilirsiniz.**
- Giyinme sürecini daha anlaşılır ve eğlenceli hale getirmek için bir görsel plan hazırlayabilir, giyinmeden önce görselleri ona göstererek açıklayabilirsiniz.
- **Ayakkabılarını doğru giymesi için içlerine yön gösterici etiketler koyabilir veya farklı renkte bağcıklar kullanabilirsiniz.**
- Giyinme esnasında sakız çiğnemesine izin vermek de giyinmeyi kolaylaştıracak duyu aktivitelerden biridir.

TÜRK UZMANIN YOLCULUĞU İLE MOĞOLİSTAN'DA ÖZEL EĞİTİMİN DEĞİŞEN YENİ YÜZÜ

2022'de Moğol bir annenin otizmlili oğlu için başlattığı arayış, Moğolistan'da özel eğitimin dönüşümüne öncülük etti. Algi Özel Eğitim Kurumsal Danışmanlık Direktörü, Kurul Onaylı Davranış Analisti (BCBA) Başak Topçuoğlu danışmanlık sürecinde, UDA temelli eğitimlerle büyüyen Moğolistanlı ekip, çocuklar ve aileler için yeni bir kapı açıyor.

Moğolistan'a doğru özel eğitim yolculuğunuz nasıl başladı?

Moğolistan süreci 2022'nin Aralık ayında orada yaşayan Moğol bir anne (Oyunchimeg Ganbaatar) ve otizmlili oğlunun özel eğitim arayışı ile başladı.

Hangi kurum ile çalışıyorsunuz? Sizinle çalışmayı tercih etmelerinin özel bir nedeni var mıydı? Size nasıl ulaştılar?

Oyunchimeg Hanım hem kendi oğlu hem de Ulanbatur'da yaşayan farklı gelişime sahip çocuğu olan diğer aileler için kaliteli bir eğitim

arayışında idi. Hem Türkiye’de kısa süreyle oğlu için aldığı özel eğitim hizmetleri hem de kendi yaptığı araştırmalar sonrasında Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) yani günümüzde daha yaygın bilinen İngilizce kısaltması ABA’nın en doğru kaynak olduğuna kanaat getirmiş. Araştırmalarını bu yönde sıklaştırmış ve Algı ABA Terapi ve Çocuk Gelişim Merkezi ile iletişime geçmiş. Asah Gerel Bayasal adı ile bir kurum açtığını ve eğitimciler işe aldığını; bu eğitimcilerin ve kendisinin de dahil olduğu 7 kişilik bir ekibin UDA hakkında temel bir eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etti.

Ben de Algı Özel Eğitim Kurumları’nın Kurumsal Danışmanlık Direktörü rolüyle hemen çalışmalara başladım.

Moğolistan’a gitmeden önce çekinceleriniz var mıydı? Karşılaşmayı bekledikleriniz nelerdi? Neler ile karşılaştınız?

Moğolistan’a gitmeden evvel ne ile karşılaşacağıma dair en ufak bir fikrim yoktu açıkçası. Biraz dil bariyeri, biraz da uzak mesafeler nedeniyle Asah Gerel Bayasal’ın nasıl bir yapıda işlev gösterdiğine bilgim yoktu.

Şubat 2023’teki ilk ziyaretimde kurumun büyük bir plaza dairesinde konumlandığını, materyallerin Türkiye’den satın alındığını ancak işleyen bir sistemin henüz aktif olmadığını gözlemledim. Bir aylık ziyaretim esnasında; öğrencilerle öğretmenlerin çalışacakları masa-sandalyelerin

Sistem Sıfırdan Kuruldu:

"Moğolistan’da her şeyin baştan tasarlanması gerekiyordu; masa düzenlerinden materyal seçimine kadar tüm detaylar birlikte planlandı."

boyutlarından hangi pozisyonda yerleştirilmesi gerektiğine, türlü oyuncaklardan, duysal materyallere, öğrenci dosyalarının formatından öğretmenlerin çalışma alanlarına kadar her şeyi birlikte tasarladık.

2024’de kaçınıcı kez gitmiş oldunuz?

Ağustos 2024’teki son ziyaretim ile birlikte Moğolistan’a 3. kez gitmiş oldum.

Orada çalıştığınız ekip ve verdiğiniz eğitimin kapsamından kısaca bahsedebilir misiniz?

Çalışan ekip geçtiğimiz 2 yıl içinde 3 koordinatör 10 terapistten oluşan büyük bir ekibe ev-

rildi. Eğitim alt yapısı her öğretmende farklılık gösteriyor; psikoloji, çocuk gelişimi, özel gelişim, öğretmenlik, sosyal hizmetler gibi pek çok farklı alandan mezun uzmanlar mevcut. Hepsinin ortak noktası ABA'nın A'sını bile bilmiyor oluşları tabii. Davranışsal Beceri Öğretimi dediğimiz bir yapıyı takip ediyoruz kısaca. Kökeni yine UDA yaklaşımına dayanan Behavioral Skills Training 4 temel aşamadan oluşur. Yönerge, model olma, uygulama (prova), geri bildirim. İlk aşamada terapistlere teorik bilgiler verilir. İkinci aşamada verilen bu teorik bilgilerin uygulamadaki karşılığı uzman eğitici tarafından model olunur. Üçüncü aşamada terapistlerin model olunan bu uygulamaları kendi aralarında prova etmeleri beklenir. Dördüncü aşamada ise öğrenciler ile birebir çalışmalar esnasında terapistlere olumlu ve düzeltici geri bildirimler sunularak mesleki yeterlilikleri artırılması hedeflenir.

Kurumda görev alan öğretmenler / terapistler nasıl bir eğitimden geçmiş oluyorlar?

Terapist eğitimleri online teorik eğitimlerle başladı. UDA'nın uygulamadaki gerekliliklerini tüm detaylarıyla öğrettim. Ardından VB-MAPP (Sözel Davranış Aşamaları Değerlendirme ve Yerleştirme Programı) içeriğini ve bu içerikten yararlanarak program yazmayı öğrendi ekip.

Ailelerin Aklındaki Sorular Türkiye ile Benzer:

"Moğol ailelerin otizmle ilgili merak ettikleri sorular Türkiye'deki ailelerle neredeyse birebir aynı."

VB-MAPP aracını kullanarak öğrencilerin ilk değerlendirmesini yapmayı, değerlendirmeden yola çıkarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) oluşturmayı, veri formu tutmayı, verileri kümülatif grafiğe dökmeyi ve grafikleri okuyabilmeyi sıfırdan öğrendi hepsi.

"Türkçe-Moğolca simültane çeviri yapan bir uzman sayesinde terminolojiye hakim bir iletişim sağlandı."

Türkiye'den alınan danışmanlık hizmetleri, Moğolistan'da ABA temelli bir eğitim modeli kurma fikrine öncülük etti.

Danışmanlık verdiğiniz kurumda ne gibi eğitimler veriyorsunuz?

Özel eğitim süreci çok kapsamlı çok yönlü bir süreç. Ahtapot gibi olmayı gerektiriyor; yeri geldiğinde doktor gibi fizyolojik süreçlerin takibini, yeri geldiğinde ergoterapist gibi duysal kökenleri anlamayı, yeri geldiğinde psikiyatrist gibi psikotrop ilaçların öğrencideki etkilerini, yeri geldiğinde DKT uzmanı gibi ağız yapısını anlamayı, liste uzar gider. Dediklerim yanlış anlaşılmasın, uzmanlığı olmayan bir alanda at koşturmak değil ama bu alanların çocuktaki yansımalarını doğru okuyup aileyi gerekli uzmanlara yönlendirmektir kastım. Ama bu uzmanlıkların büyük kısmı maalesef Moğolistan'da mevcut değil. Kurumsal danışmanlıkta bu eksikle başa çıkmanın yollarının anlatmaya çalışıyorum. Uluslararası alan yazından faydalanarak nasıl bilgi edinebilirler, hangi kaynaklardan doğru bilgilere ulaşabilirler bunları paylaşıyorum. Tabi bunlara ek olarak devamlı sistem iyileştirme yapıyoruz. Her ziyarette terapistlerin dolurabileceği bilgi kovası belli. Sistemde belli taşlar yerine oturdukça yeni eklemeler yapıyorum. Bu ziyaret özellikle Uygulamalı Aile Eğitimi ve Problem Davranışla müdahale açısından kritik idi. Büyük kazanımlar sağladıklarını düşünüyorum.

Eğitimler sırasında dil bariyerini nasıl aşıyorsunuz?

Türkçe-Moğolca simultane çeviri yapan bir uz-

man ile çalışıyoruz. Üç ziyarette de kendisi eşlik ettiği için artık terminolojiye de hakim oldu. Süreç kolaylaştı böylece.

Aileler özel eğitim konusunda ne kadar bilinçli ve bilgili?

Bakım-egitim kurumlarına çocuklarını gönderen aileler geldi zaman zaman. Ancak orada sistem istenen kalitede değil anladığım kadarıyla. Özel eğitimin "önleme, iyileştirme, ödünleme" amaçlarına uygun adımlar henüz atılmamış durumda. Haliyle ailenin de doğru bilgiye ulaşması zorlaşıyor. Çocuklarının tanılama ve eğitsel süreçleri bireysel çabalarına dayanıyor.

Orada iletişime geçtiğiniz anneler çocukları ile ilgili en çok neleri merak ediyorlar? Çocuğu otizmlili olan Moğol anneler ve Türk anneler arasında nasıl benzerlikler ve farklılıklar var?

Ailelerin en çok sordukları maalesef bilimsel dayanağı olmayan uygulamalar. Dilimiz döndüğünce günümüzde bilimsel dayanaklı uygulamalar okunun gösterdiği yöne doğru yönlendirmeye çalışıyoruz aileleri. İkinci sırada ise o büyük kelime "otizm" ve "otizmin seviyesi" akıllarda olan sorulardan. Burada ailelerin de anlayabileceği şekilde otizmin yapısını ve tanılama süreçlerini, bizim kurumdaki amaçlarımızın tanılama değil eğitsel değerlendirmeden yöne olduğunu ifade ediyoruz. Bu iki başlık altında toplanan sorular Türkiye ile neredeyse birebir aynı.

AV. CANSU KORKMAZ: "ÇOCUKLARIN ÜSTÜN YARARI ÖNCELENMELİ"

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2020 yılında yalnızca otizmlili kaynaştırma öğrencileri için başlatılan ve halk arasında "gölge öğretmen" olarak bilinen "kolaylaştırıcı kişi" uygulamasını 2025 yılında tüm özel gereksinimli öğrencileri kapsayacak şekilde genişletti. Ancak 2020'deki resmi yazıda kolaylaştırıcı kişinin sınıf içi ve sınıf dışında görevlendirilebileceği ifadesi kullanılırken, yeni kararda sadece sınıf dışında hizmet verebileceği belirtildi. Konuyla ilgili konuşan Avukat Cansu Korkmaz, "Kolaylaştırıcı kişi desteği bireysel ihtiyaçlara göre planlanmalı," diyerek uygulamada çocukların üstün yararının gözetilmesi gerektiğine dikkat çekiyor.

Kolaylaştırıcı kişi /gölge öğretmen uygulamanın kapsamı genişletildi. Zaten bunun sadece otizmliler için olması da yanlış. Sizin Türkiye Down Sendromu Derneği olarak kapsayıcılık adına da, bu konuda mücadele ettiğinizi biliyorum. Burada neyi hedeflemiştiniz? Sonucu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Biz, bu uygulamanın yalnızca otizm değil, tüm özel gereksinimli çocuklar için olması gerektiğini savunduk. Yani, ihtiyaç duyulan her durumda, tüm çocuklar için bir çözüm üretilmesini hedef-

lemiştik. Bu kapsamın ihtiyaç bazlı olarak genişletilmesi gerektiğini belirttik.

Eski bu noktalar eksik mi kalıyordu?

Eski haliyle sadece otizmlili tam zamanlı kaynaştırma öğrencilerine odaklanıyordu. Oysa biz bu tür desteklerin Down sendromlu ve tüm zihinsel özel gereksinimi olan bireyleri de kapsamı gerektiğini savunduk. Hatta bu süreçte, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na başvurular yaptık. Bu başvuru-

ular sonucunda alınan kararlar, ailelerin yaptıkları başvurulara da emsal teşkil etti.

Peki, yalnızca sınıf dışında destek verilmesi yönündeki düzenlemeler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu düzenlemeyi eleştirdik. Çünkü çocuklar için sınıf içi destek çok önemli. Gölge öğretmen olarak bilinen 'kolaylaştırıcı kişi', okul ortamındaki özel gereksinimli öğrencinin ders materyallerini düzenlemesine, ödevlerini yapmasına, okula gidip gelmesine, sosyalleşmesine, kişisel ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olan kişi. Bu durumun çocuğun bireysel ihtiyaçlarına göre şekillenmeli gerekiyor. Ancak şu anda karar, büyük ölçüde okullara ve öğretmenlere bırakılmış durumda. Velilerin bu yöndeki talepleri maalesef ki dikkate alınmıyor.

Şu an karşılaşılan en çok sorulan sorulardan biri, gölge öğretmenlerin sınıfa alınıp alınmamasıyla ilgili. Bu konuda ne söyleyebilirsiniz?

Evet, son dönemde okullarda "Gölge öğretmeni/kolaylaştırıcı kişiyi sınıfa alamıyoruz, sınıf dışına çıkarmak zorundayız" gibi mesajlar bana da geliyor. Bu durum hem veliler hem de öğretmenler için büyük bir karmaşa yaratıyor. Pek çok aile yeni düzenlemeyle hem gölge öğretmen/kolaylaştırıcı kişinin vasfıyla ilgili (kim olacağıyla ilgili) hem de sınıf dışına alınmasıyla ilgili sorunlarla geliyor ve bu sorunları dilekçe verdikten sonra o dilekçeleri reddolunup Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu gibi kurumlara başvurarak süreci yürütebilecekler. Bu da çok büyük bir zaman, hak ve emek kaybı.

Uygulama, öğretmenler ve veliler açısından nasıl bir etki yaratıyor?

Öğretmenler ve diğer veliler açısından bazı sıkıntılar yaşanıyor. Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim gören öğrencilere karşı hâlâ bir ön yargı var. Özellikle diğer velilerden gelen taleplerin, öğretmenlerin tutumunu etkilediğini düşünüyorum. Bazı veliler sınıfta ek bir yetişkinin bulunmasını istemiyor. Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri de, kaynaştırma öğrencisi sayısının 405 bin olduğunu ve öğrencilerin dörtte birine bile kolaylaştırıcı kişi eşlik etse, bu tür taleplerin sınıflardaki yoğunluğu artıracığını ve sistemin buna hazır olmadığını ifade ediyorlar. Fakat ben burada Sayın Genel Müdüremüze katılmıyorum. Her öğrencinin kolaylaştırıcı kişiye ihtiyacı olmadığı gibi bu ihtiyaç tam zamanlı da olmayabilir. Biliyorsunuz, okulda "destek personeli" kadrosuyla sözleşmeli ya da kadro-

Uygulamanın detayları henüz yeni paylaşılmış olsa da bu haliyle kapsamı genişletilmiş ancak işlevi azaltılmış gibi duruyor.

lu olarak işe alım yapılıyor fakat bu kadrolar ya açılmıyor ya da başka ihtiyaçlar için kullanılıyor. Bir destek personeli kadrosu da her okulda kolaylaştırıcı kişi için açılmalı ve her okulda bir ya da ihtiyaca göre birden fazla kolaylaştırıcı kişi olsa, devlet tarafından kadrolu ya da sözleşmeli olarak istihdam edilse bu destekleri verebilir. Uygulamanın detayları henüz yeni paylaşılmış olsa da bu haliyle kapsamı genişletilmiş ancak işlevi azaltılmış gibi duruyor. Ben süre ve ortam olarak kısıtlanmaması gerektiğini düşünüyorum. Kolaylaştırıcı kişinin sınıf içinde de önemli görevleri oluyor. Hem sınıftaki diğer öğrenciler için hem öğretmen için hem de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim gören öğrenci için büyük bir fırsat kolaylaştırıcı kişi.

Mevzuat değişikliğinin ve bu uygulamanın daha iyi bir noktaya taşınması için neler yapılabilir?

Mevzuat değişikliğinde ihtiyaçlar baz alınmalı. Sadece otizmli ya da Down sendromlu değil, dikkat eksikliği, hiperaktivite veya öğrenme güçlüğü tanısı olan çocukların da dönem dönem kolaylaştırıcı kişiye ihtiyacı olabilir. Ancak burada önemli olan, bu desteğin her çocuğun bireysel ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi. Eğer yalnızca sınıf dışında destek verilirse, uygulama etkisiz hale gelebilir. Kolaylaştırıcı kişinin fonksiyonunu yarı yarıya düşüren bir şey. Bu nedenle hem sınıf içinde hem sınıf dışında des-

tek verilmesi, okullardaki rehberlik servisleri ve öğretmenlerin bu konuda daha bilinçli hale gelmesi gerekiyor. Ayrıca kolaylaştırıcı kişinin mutlaka devlet tarafından sağlanması gerekiyor.

Peki, kolaylaştırıcı kişi desteğinin sınıf içinde sağlanamaması halinde neler ile karşılaşabiliriz?

Eğer bu tür bir destek verilmezse, çocuklar okullarda uyum sağlayamayacakları için öğretmenler ya da idare tarafından "Bu çocuk yapamıyor" denilerek genellikle özel eğitim sınıflarına ya da uygulama okullarına yönlendirilecekler. Asıl

sorun da burada başlayacak. Çünkü bu yönlendirmeler sistematik değil ve çocukların bireysel ihtiyaçları göz ardı ediliyor. Zaten pek çok okulda gerek tuvalet gerek sosyalleşme konusunda çok fazla sorun yaşıyoruz, çocuğu ve veliyi etkileyen, moralini bozan durumlar çocuğun akademik gidişatını da etkiliyor. Bu yüzden çocuk okula gitmek istemiyor dolayısıyla notları düşüyor ve günün sonunda "çocuk yapamıyor" durumuna geliyor. Halbuki gerekli destekleri verince yapabilecek çocukların bir anda özel eğitim sınıfına konulduğunu görüyoruz. Bu yanlış.

Sistematik bir yaklaşımın eksikliğinden bahsettiniz. Bunun etkileri neler?

Şu an Türkiye'de Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nin (RAM) kendi aralarında bile tutarsızlıkları var. Örneğin, bir RAM çocuğa kaynaştırma raporu verirken, bir diğer RAM aynı durumdaki çocuğu özel eğitim sınıfına yönlendirebiliyor. Bu durum, objektif kriterlerin eksik olmasından kaynaklanıyor.

Aslında her çocuğun bireysel ihtiyaçları farklı olduğu için standart kriterlerden çok, çocuğun üstün yararına göre bir değerlendirme yapılmalı. Örneğin, bazı çocukların tuvalet becerilerinin eksik olması nedeniyle kaynaştırmaya alınmadığını görüyoruz. Ancak akademik olarak yaşlılarıyla aynı seviyede olan bir çocuğu sırf bu nedenle kaynaştırmadan mahrum bırakmak doğru değil. Bu çocuğun tuvalet becerisi yoksa diğer becerileri de yoktur gözünüyle bakılıyor. Fakat tuvalet alışkanlığı ya da öz bakım becerileri komutla mı, yoksa hiç mi yok buna bakılmıyor çoğu zaman.

Bir de siz RAM ya da yerleştirme kararlarına itiraz ettiğiniz zaman çocuk için yine aynı RAM değerlendirme yapıyor. Bazı RAM'larda başka öğretmenler değerlendiriyor, fakat bazı RAM'larda gerek personel yokluğundan ge-

Bazı çocukların tuvalet becerilerinin eksik olması nedeniyle kaynaştırmaya alınmadığını görüyoruz. Ancak akademik olarak yaşlılarıyla aynı seviyede olan bir çocuğu sırf bu nedenle kaynaştırmadan mahrum bırakmak doğru değil. Bu çocuğun tuvalet becerisi yoksa diğer becerileri de yoktur gözünüyle bakılıyor. Fakat tuvalet alışkanlığı ya da öz bakım becerileri komutla mı, yoksa hiç mi yok buna bakılmıyor çoğu zaman.

Ayrıştırma sisteminden tümüyle vazgeçmeliyiz. Bu konuda ayrıştırma dediğimiz çocuğu tipik gelişim gösteren ya da tanı almamış akranlarıyla aynı ortamdan kopartmak için son zamanlarda bir kötüye doğru paradigma değişikliği var.

rek hiç gerek duyulmadığından aynı öğretmen değerlendirme yapıyor. Böyle bir durumda ilk karardan farklı bir karar çıkma olasılığı var mı? Varsa bile çok düşük. Mahkemelerde bile bir karara itiraz ettiğiniz zaman ya bir üst mahkemeye ya da farklı bir mahkemeye gönderiliyor. Çok basit bir hakkaniyet mevzusu.

Tuvalet becerileri gibi kriterler sizce eğitimde bir ölçüt olmalı mı?

Kesinlikle hayır. Öz bakım becerileri elbette önemli, ancak bu durum çocuğun eğitimden mahrum bırakılmasına neden olmamalı. Birçok öğretmen ya da değerlendirme yapan kişi, çocuğun bu becerilerine bakarak otomatik olarak "Uyum sağlayamaz" gibi bir yargıya varabiliyor. Bu çok subjektif bir yaklaşım. Önemli olan, çocuğun akranlarıyla aynı sınıfta gerekli destekleri alarak bulunup bulunamayacağıdır. Biz küçük detaylara takılıp büyük resmi kaçıırıyoruz. Burada ana hedefimiz çocuğu mümkün olduğunca akranlarıyla aynı sınıf ortamından ayrılmamak olmalı. Bu olmuyorsa aynı okul ortamından ayırmamak, en azından teneffüs saatlerinde veya bazı dersleri ortak alabilmesini sağlamak olmalı. Bu ayrıştırma da kısa süreliğine, çocuk akademik veya bilişsel olarak akranları düzeyine erişene kadar olmalı. Bu olmadığında dahi dediğim gibi mutlaka gerekli psiko-sosyal ve akademik destekler sağlanarak aynı okul ortamında olmalı. Çocuk okul ortamından kopartılmamalı.

Bu konuda nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Dediğim gibi, hedefimiz çocuğu akranlarından tamamen ayırmak yerine, gerekli desteklerle aynı eğitim ortamında yer almasını sağlamak olmalıdır. Bu, sadece özel eğitim sınıflarında değil, kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında da temel hedef olmalı. Ancak bunun için daha sistematik ve bireysel ihtiyaçlara duyarlı bir yaklaşım gerekiyor. Aileleri dinlemekten, aile-okul iş birliğini mutlaka yapmalıyız. Bunun hiçbir şekilde kaçarı yok. Hakkın özünü dinlemek ve ihtiyaçlarına çare bulmak zorundayız.

Çocuğun üstesinden gelmesi gereken zorluklar göz ardı edilmemeli. Bizim pusulamız, her zaman çocuğun üstün yararı, çocuğun akademik, psiko-sosyal ve bilişsel ihtiyaçları olmalı. İşte bu ihtiyaçlara dayalı makul düzenlemelerle yapılacak farklılaştırmalar olabilir, kolaylaştırıcı kişi olabilir ya da tüm eğitim ortamının farklılaştırılması olabilir... Artık ihtiyaç ne ise.

Bu her çocuk için geçerli, sadece tanı almış özel gereksinimli öğrenciler için değil. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuk tanımı "akranlarından anlamlı farklılık gösteren çocuk" demek. Bu "anlamlı farklılık" geçici de olabilir, zamanla değişkenlik gösterebilir -artabilir ya da azalabilir- veya kalıcı olabilir. Eğitim sistemi ve eğitimcilerin bakış açısının nitelikli ve kapsayıcı eğitim ortamları yönünde olmalı. Ayrıştırma sisteminden tümüyle vazgeçmeliyiz. Bu konuda ayrıştırma dediğimiz çocuğu tipik gelişim gösteren ya da tanı almamış akranlarıyla aynı ortamdan kopartmak için son zamanlarda bir kötüye doğru paradigma değişikliği var. İnsanların özel eğitim denilince yaşadığı bir ön yargı var. Bu kesinlikle kabul edilemez, dünyadan kopukluktur. Annesi babası boşandığı için depresyona giren bu yüzden psikolojik destek alan bir çocuk da bir dönem ihtiyacı varsa özel eğitim destekleri alır. Üstün ya da parlak zekalı bir çocuk da bu desteği alır. Dikkat eksikliği-hiperaktivite tanısı alan bir çocuk da. Özel öğrenme güçlüğü olan çocuk da. Otizmlili çocuk da. Down sendromlu

Annesi babası boşandığı için depresyona giren bu yüzden psikolojik destek alan bir çocuk da bir dönem ihtiyacı varsa özel eğitim destekleri alır. Üstün ya da parlak zekalı bir çocuk da bu desteği alır. Dikkat eksikliği-hiperaktivite tanısı alan bir çocuk da. Özel öğrenme güçlüğü olan çocuk da. Otizmlili çocuk da. Down sendromlu çocuk da. Tanı ne olursa olsun akademik desteğe bir şekilde ihtiyacı olan çocukların hepsi özel eğitimin koruyucu şemsiyesi altına girebilir.

çocuk da. Tanı ne olursa olsun akademik desteğe bir şekilde ihtiyacı olan çocukların hepsi özel eğitimin koruyucu şemsiyesi altına girebilir. Burada ihtiyaç var mı yok mu ona bakılmalı. Fakat bunu sivil toplum kuruluşları bile bilmiyorken biz hala kendi içimizde özel eğitim tartışıyoruz. Geçen yine son zamanlarda çok popüler olan bir sivil toplum kuruluşunun çocukların okula erişimini veri tabanlı araştırmasıyla hazırladığı bir sergiye gittim. Dolayısıyla özel eğitime dair veriler de vardı, bu çok değerli. Fakat çıkarımlar kısmında "İstanbul da 900'den fazla mahallede özel eğitim anaokulu yok" diye bir çıkarım yapılmış. Veri olarak doğru, bu kadar özel eğitim anaokulu yok. Ama bizim 900 tane özel eğitim okuluna zaten ihtiyacımız yok; özel eğitim anaokulu zaten olmamalı, mümkün olduğu kadar azaltılmalı ki çocuk aynı eğitim ortamından kopartılmamalı. Bunu anlatmaya çalışıyoruz. Bakın hepimizi derinden yaralayan 6 Şubat depremlerinden sonra deprem bölgesindeki bütün çocukların psiko-sosyal desteğe ihtiyaçları oldu, tüm Türkiye'de sınav müfredatları azaltıldı, eğitime ilişkin bir sürü tedbir alındı. İşte bunlar aslında özel eğitim temel tedbirleridir aslında. Öyle lanse edilmese de. Kimse bunları düşünmedi. Herhangi bir sebeple psiko-sosyal desteğe ihtiyacı olan çocuk da bir dönem özel eğitim tedbirlerinden faydalanabilir; pusulamız çocuktur.

Çocuğun bireysel özellikleri ve üstün yararı demişken, okullardaki BEP süreçleri de çok önemli. Çocuğu kaynaştırma öğrencisi olan pek çok veli sizinle iletişime geçtiği için sormak istiyorum, oradaki süreç nasıl işliyor?

Her okulda "Bireysel Eğitim Planı (BEP) kapsamında geliştirme birimi toplantıları yapılması gerekiyor. Bu BEP Geliştirme Birimi bildiğiniz BEP toplantısı, onun yönetmelikteki adı. O BEP Geliştirme Birimi denilen BEP toplantılarında okul müdürü ya da görevlendireceği müdür yardımcısıyla çocuğun dersine giren öğretmenler, rehber öğretmen ve veli toplanarak çocuğun müfredatını belirleyecek, gelişimini gözlemleyecek ve gerekiyorsa o BEP'leri de güncelleyecek. Ancak ne yazık ki bazı okullarda bu toplantılar zamanında gerçekleştirilmiyor ya da hiç yapılmıyor. Bazen de bir öğretmen BEP hazırlıyor, genellikle bu rehber öğretmen oluyor ve sanki BEP uygulanıyormuş gibi gösteriliyor. Hatta bazı RAM'lar internet sitesi üzerinden otomatik BEP hazırlama siteleri yapmışlar. Düşünebiliyor musunuz? O program otomatik olarak çocuğun o seneki eğitim planını çıkartıyor, sınıf sınıf seçebiliyorsunuz. Kopyala-yapıştır bile yok direk indiriyorsunuz çocuğun adını yazıyorsunuz, beş dakikada hazır BEP. Bizdeki arzuhalçiler gibi. Bizde de ucuz olsun diye arzuhalciye gider vatandaş, sonra bir dava açar, davayı kaybeder hak kaybına uğrar sonra avukata gelir ama iş işten geçmiştir artık. Burada da bu kopyala-yapıştır BEP'lerle çocuğun akademik hayatını bitirmiyorlar, çocuk en iyi ihtimalle ortaokul kademesinde özel eğitim sınıfına mahkum ediliyor. Eğitimin ilk haftalarında bu toplantıların yapılması çocuğun eğitim programının ve destek ihtiyaçlarının belirlenmesi için kritik.

Peki, bu toplantılar çocuğun eğitim yol haritasını nasıl etkiliyor?

BEP toplantısı, çocuğun akademik hedeflerini, davranış düzenlemelerini ve sınıf içi uyum stratejilerini belirler. Bu toplantılarda, çocuğun destek ihtiyacı da görüşülür. Ancak eksik ya da yetersiz toplantılar, çocuğun ihtiyaçlarının görmezden gelinmesine neden olabilir.

Bazı aileler de BEP hakkında yeterli bilgiye sahip değil. Bu konuda nasıl doğru bilgi edinebilirler?

Milli Eğitim Bakanlığı'nın çok güzel bir BEP kılavuzu var. Bu kılavuzda, öğretmenler ve okul yöneticileri için bir BEP planı nasıl hazırlanır, adım adım örneklerle açıklanmış. Kılavuzda,

toplantıya kimlerin katılması gerektiğinden tutun, başarı değerlendirmesinin nasıl yapılacağına kadar her şey detaylıca anlatılıyor.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın BEP kılavuzunu ailelerin mutlaka incelemelerini öneririm. Sosyal medya hesabımda bu kılavuzun linkini de paylaştım. İşbirliği adına gerçekten önemli bir kaynak. Veliler bu süreçte hem haklarını bilmeli hem de çocuklarının üstün yararını gözeterek işbirliğine açık olmalı. Ancak şunu da söylemeliyim, ben maalesef bu kılavuzların tam anlamıyla uygulanmadığını görüyorum. Öncelikle, her okulda BEP geliştirme birimlerinin toplantıları düzenli olarak yapılmalı. Bu toplantılar okul müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısı, sınıf öğretmeni, varsa alan öğretmenleri ve velinin iş birliği içinde düzenlenmeli. Çocuğun dersine giren öğretmenlerin hepsi toplantıya katılmalı ve görüş bildirmeli. Rehber öğretmenin tek başına hazırladığı bir BEP planı yetersizdir; bu bir ekip işidir.

Veli katılımı konusunda neler söylemek istersiniz?

Yönetmelikte açıkça belirtildiği gibi, BEP toplantılarında veli doğal bir üye olarak kabul edilir. Yani veli, öğretmenlerle eşit statüde bir rol oynar. Ancak bazı okullarda velilere toplantılara katılmalarını değil, yalnızca planları imzalamalarını teklif ediyorlar. Oysa veli, görüş bildirme ve aktif katılım hakkına sahiptir. Bu süreçte ailelerin bilinçlendirilmesi büyük önem taşıyor. Burada çocuk özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine gidiyorsa oradaki özel eğitim öğretmeninden destek alabilirsiniz beceri geliştirme ve akademik gelişimle alakalı, oradaki eğitsel detayları BEP toplantısında anlatabilirsiniz. Aslında tamamıyla çocuk ve veli üzerine şekillenmesi gereken ihtiyaç sahibi onlar çünkü- oldu bittiye getiriyor.

BEP toplantılarına veli olarak katılımın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Aktif bir şekilde BEP toplantılarına katılmanız çok önemli. Bu toplantılarda çocuğunuzun sınıf içinde neden ek desteğe ihtiyaç duyduğunu savunmanız gerekiyor. Burada velilerin görüşleri ve talepleri sürece ciddi bir katkı sağlıyor.

Bu süreçte velilere ne önerirsiniz?

Veliler öncelikle BEP toplantılarına aktif olarak katılmalı ve çocuğunun ihtiyaçlarını açık bir şekilde dile getirmeli. BEP toplantısı ısrarla yapılmıyorsa mutlaka yapılmasını talep etmeli. Yönetmelikte açıkça yazan BEP Geliştirme Birimi üyeleri -okul müdürü ya da yardımcısı, öğretmenler, rehber öğretmen vs.toplantıya katılmasını talep etmeli. Usulüne uygun BEP toplantısı yapılmadığında dilekçeyle il-ilçe milli eğitim müdürlüğü Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'na bildirmeli. Ayrıca, alınan kararları dikkatle inceleyip uygun bulmadıkları durumlarda yazılı bir şekilde görüşlerini bildirmeli. Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'na talep edilen desteklerin gerekçeleri açık ve somut şekilde dilekçeye eklenmeli.

Peki, BEP toplantılarında veli olarak karşılaştığınız bir durum, alınan bir karar bize uygun değilse nasıl bir yol izlenebilir?

Eğer toplantıda alınan kararları uygun bulmuyorsanız, BEP'in son sayfalarındaki "karar" bölümüne el yazınızla bir şerh düşebilirsiniz. Örneğin, "Bu kararı uygun görmüyorum" yazabilirsiniz. BEP'i imzalamadan önce bu görüşlerinizi ifade etmelisiniz. Eğer talepleriniz dikkate alınmazsa, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'na dilekçe verebilirsiniz.

Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'na başvuru süreci nasıl işler?

Geçen yine son zamanlarda çok popüler olan bir sivil toplum kuruluşunun çocukların okula erişimini veri tabanlı araştırmasıyla hazırladığı bir sergiye gittim. Dolayısıyla özel eğitime dair veriler de vardı, bu çok değerli. Fakat çıkarımlar kısmında "İstanbul da 900'den fazla mahallede özel eğitim anaokulu yok" diye bir çıkarım yapılmış. Veri olarak doğru, bu kadar özel eğitim anaokulu yok. Ama bizim 900 tane özel eğitim okuluna zaten ihtiyacımız yok; özel eğitim anaokulu zaten olmamalı, mümkün olduğu kadar azaltılmalı ki çocuk aynı eğitim ortamından kopartılmamalı.

Öncelikle, BEP toplantısında alınan kararları kabul etmediğinizi belirten bir dilekçe hazırlarsınız. Örneğin, kolaylaştırıcı bir kişinin sınıfta bulunması ya da destek eğitim odasında alınacak ders saatleriyle ilgili bir talebiniz olabilir. Bu dilekçeyi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne iletirsiniz. Kurul bu talebi değerlendirir veya talebi kabul eder ya da okulun kararını onaylar.

Eğer Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu da talebi reddederse ne yapılabilir?

Bu durumda bir üst merciye başvurma hakkınız var. Kamu Denetçiliği Kurumu ya da Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu gibi yerlere başvurabilirsiniz. Çünkü bu noktada idari başvuru süreci sona ermiş oluyor. Ancak süreç boyunca veliler, haklarını bilerek ilerlerse çok daha etkili sonuçlar alabilir.

Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu her ilçede mevcut mu?

Evet, genelde hem il hem de ilçe düzeyinde Özel Eğitim Hizmetleri Kurulları bulunuyor. Ancak bazı durumlarda yalnızca il bazında kurulabiliyor. Örneğin, Adıyaman'da bu kurulun İl Milli Eğitim Müdürlüğü altında bulunduğunu biliyorum. Veliler, ilçede kurul yoksa ildeki kurula başvurabilir.

Süreç boyunca yaşanan zorluklar karşısında veliler pes etmemeli diyebilir miyiz?

Kesinlikle! Çocuğunuzun eğitim hakkı için veliler olarak aktif ve bilinçli bir duruş sergilemeniz çok önemli. Haklarınızı bilmek, gerektiğinde taleplerinizi üst mercilere iletmek çocuğunuzun daha iyi bir eğitim almasını sağlar. Her zaman bir çözüm yolu var, yeter ki bu süreçte kararlı olalım.

Kolaylaştırıcı kişinin SGK kaydı konusunda da bir belirsizlik olduğu söyleniyor. Bu konuda bilgi verir misiniz?

Evet, SGK'da kolaylaştırıcı kişilerin bildirim için özel bir kod bulunmuyor. Ancak günlük yardımcı personel koduyla bildirim yapılabilir. Bu durum da meslek yasasının eksikliğinden ya da mesleki yeterlilik kurumunda kolaylaştırıcı kişinin kim olabileceğine ilişkin bilgilerin yer almasından kaynaklanıyor. Yasalar netleşirse, bu tür sorunlar da ortadan kalkacaktır.

Bu değerli bilgiler için çok teşekkür ederiz. Son olarak velilere bir mesajınız var mı?

Velilerimizin haklarını bilmeleri ve bu haklarını savunmaktan çekinmemeleri çok önemli. Eğitim süreci bir ekip işidir ve çocukların üstün yararını gözetmek hepimizin görevidir. Bu konuda destek olmak için her zaman buradayız.

İTÜ Öğrencileriyle Otizm Farkındalığı için Buluştuk!

Otizmlilerle çocuklar ile etkinlik yapmak istediklerini belirterek bizimle iletişime geçen İstanbul Teknik Üniversitesi Gönüllülük Kulübü öğrencileriyle bir araya geldik. Etkinlik öncesinde otizmlilerle iletişim kurma konusundaki verdiğimiz seminerimiz yoğun ilgi ve aktif katılımıyla gerçekleşti.

Dernek Başkanımız Parin Yakupyan, bir STK temsilcisi ve aynı zamanda otizmlilerle bir bireyin annesi olarak, otizmle ilgili birebir deneyimlerini ve gözlemlerini paylaştı. Paylaşımlarıyla, katılımcılara otizmi daha yakından anlamaları için ilham verdi.

ABA Program Süpervizörü Uzman Psikolog İsmail Bıyıklı, "Otizmlilerle İletişim" başlıklı sunumuyla, etkinlik süresince dikkat edilmesi gereken noktaları ve çalışmanın daha verimli geçmesi için uygulanabilecek yöntemleri anlattı.

İlk Öğretmenler Anneler

Biruni Üniversitesi'ne konuk olan ÖÇED Başkanı Parin Yakupyan STK temsilcisi ve otizmlilerle bireyin annesi olarak "İlk Öğretmenler Anneler" konusunda deneyimlerini aktardı.

Biruni Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü'nden Dr. Ayşe Tuba CEYHUN'un 28 Kasım Perşembe Günü "Erken Çocuklukta Özel Eğitim" dersine konuk olan Parin YAKUPYAN oğlunun tanı almasından itibaren başlayan süreci, yaşadıklarını, toplumun otizme bakışını ve otizmlilerle bireylerin sorunlarını paylaştı.

TÜRKİYE'NİN İLK DOWN CAFE'SİNİN HİKAYESİ: SARUHAN SİNGEN ANLATIYOR

Tüm Türkiye'ye rol model olmuş, 2011 senesinden beri zihinsel farklı gelişen gençleri istihdam eden ve farkındalık çalışmalarının en lezzetli halini sunan Şişli Down Cafe'nin hikayesini Saruhan Singen ile konuştuk.

Saruhan Bey, sizi biraz tanıyabilir miyiz? Mimarlık mesleğinizden Down Cafe'ye uzanan yolculuğunuz nasıl başladı?

1975 yılında Teknik Üniversitenin Mimarlık Bölümünden mezun oldum. 43 yaşında bir kızım var. Doğum sonrası boynunda bir iz fark ettik, ancak bunun ne anlama geldiğini o dönemde anlayamadık. Daha sonra, doğum sırasında boynunun bağ tarafından sıkıldığını ve bu durumun kısa süreli oksijen yetersizliğine neden olduğunu öğrendik. Bu, kızımda zihinsel gelişim açısından bazı farklılıklara yol açmış. Başlangıçta fark edemedik çünkü konuşabiliyor, anne-baba

diyordu ve günlük iletişimini sürdürebiliyordu. Ancak üç yaşına geldiğinde göz teması kurmadığını fark ettik ve doktora başvurduk. Bu süreçte zihinsel engelli bireylerin aileleriyle bir araya gelme ihtiyacı hissettim.

Bu motivasyonla, 15 mütevelli üyesiyle birlikte İstanbul Zihinsel Engelliler Vakfı'nı (İZEV) kurduk. O dönemde Ali Sami Yen Stadi'nin yanında eski ahşap bir baraka vardı. Onu yıkarak yerine üç katlı bir okul inşa ettik ve devlete bağışladık. Okulun karşısında normal öğrencilerin eğitim gördüğü bir okul bulunuyordu. O dönemde Süleyman Demirel ve Mustafa Sarıgül ile iyi ilişki-

Çocuklarımızın annelerini birleştirerek Alternatif Yaşamı Destekleme Derneği'ni (ADER) kurduk.

lerimiz vardı, bu sayede okulu kademeli olarak engelli bireyler için eğitim veren bir kuruma dönüştürdük. Yaklaşık 15 yıl boyunca binlerce çocuğun eğitimine katkı sağladık. Daha sonra ben vakıftan ayrılma kararı aldım.

Down Cafe nasıl başladı?

2011 yılında burayı keşfettim ve Down Cafe projesini hayata geçirmek istedim. Mustafa Sarıgül'e bu fikrimden bahsettim, o da projeyi destekledi ve bir müteahhit yönlendirdi. Eşimle birlikte mekânın dekorasyonunu yaptık ve Down Cafe'yi açtık. Çocuklarımızın annelerini de bir araya getirerek Alternatif Yaşamı Destekleme Derneği'ni (ADER) kurduk. Daha sonra iktisadi teşekkül olarak yapılandık ve fatura kesebilir hale geldik. Yaklaşık 15 yıldır ayakta kalmak için çaba gösteriyoruz. Harika yemeklerimiz var, hatta çevrede en iyi yemekleri bizim yaptığımızı söyleyebilirim. Çünkü bizim büyük ticari kaygımız yok,, sadece çocukların maaşlarını karşılayacak kadar gelir elde etmeye çalışıyoruz. Down Cafe'nin en büyük özelliği ise zihinsel engelli, otizmlili ve Down sendromlu bireylerin bir arada çalıştığı bir mekân olmasıdır.

Down Cafe'nin sahibi kim?

Down Cafe'nin gerçek sahipleri çocuklarımız. Ben ve eşim burada tamamen gönüllü olarak çalışıyoruz. Burası bir dernek tarafından yürütülse de aslında tamamen çocuklara ait bir yer.

Şişli Belediyesi ile nasıl bir iş birliği yürütüyorsunuz? Belediyenin desteği projenize nasıl katkı sağlıyor?

Şişli Belediyesi, burayı bize kira bedeli olmadan tahsis etti ve bazı masraflarımızı karşılıyor. Bu destek sayesinde burada çalışmalarımızı sürdürebiliyoruz. Burası büyük bir potansiyele sahip ve tüm Türkiye'ye rol model olmuş bir proje. 2011 yılında açıldığımızdan beri Türkiye'nin dört bir yanından telefonlar almaya başladık. Pek çok kişi bu modeli öğrenmek ve uygulamak istedi. Elimden geldiğince tüzüğümüzü, çektiğimiz fotoğraf ve videoları paylaşarak bilgi verdim.

Tekirdağ'dan Van'a kadar pek çok kişi benzer yerler açmak için girişimde bulundu. Ancak ne yazık ki bazıları bu süreçte hayal kırıklığı yaşadı. Çünkü burası sürekli ilgi ve özveri gerektiren bir yer. Gönüllülük esasına dayalı, bilinçli bir yönetim anlayışıyla yürütülmesi gerekiyor. Pek çok kişi bu yolda ilerlemek istemesine rağmen, karşılarına çıkan engelleri aşamadıkları için projelerini hayata geçiremedi.

Siz burayı açtığınızda başka Down Cafe var mıydı?

Hayır, Türkiye'de bu formatta açılan ilk kafe Down Cafe oldu. Bu anlamda bir öncü olduk.

O formatı da biraz açar mısınız?

Burada 25 çocuk olmasına rağmen her gün 4-5 çocuk dönüşümlü olarak geliyor. Ayrıca her gün bir veya iki anne de gönüllü olarak burada bulunuyor, çocuklara ve aşıçılara yardımcı oluyor. Ertesi gün başka bir grup çocuk ve başka anneler geliyor. Bunun dışında iki profesyonel aşıçımız da var.

Çocuklar burada çalışırken gelen misafirlerle sosyalleşme ve iş deneyimi kazanma fırsatı buluyorlar. Ancak ben bu faaliyeti yeterli bulmadığım için cumartesi günleri çocuklarımıza farklı alanlarda ders verecek gönüllü hocalar da getirmeye başladım.

Hangi alandan hocalar ders veriyor burada?

İşaret dili, dans, resim gibi alanlardan hocalar geliyor. Bu uygulama halen devam ediyor. Çocuklarımıza yarım saatlik periyotlarla gönüllü hocalar eşliğinde bu dersleri veriyoruz. Dersler sırasında tüm masa ve sandalyeleri kenara çekerek etkinlik alanı oluşturuyoruz. Çocuklarımız bu organizasyonlarda yeteneklerini sergiledikleri için etkinlikleri dışarıya da taşımaya başladık. Okullarda konserler verdik. Saint-Joseph, İtalyan Lisesi, ENKA gibi okullara giderek işaret dili, ritim ve Flamenko dansını birleştirerek sahne performansları sergiledik.

Böylece zihinlerdeki önyargıları da yıkmış oldunuz. Çocuklar potansiyellerini gösterme fırsatı buldu, değil mi?

Kesinlikle... İşimiz ve amacımız farkındalık yaratmak. Burada farkındalığı çok iyi hissediyoruz ama bunu dışarıya da taşımak istedik. Çocuklarımız gerçekten çok becerikli.

Kafede sadece down sendromlu bireyler mi görev alıyor?

Zihinsel engelli gençler de burada çalışıyor. Tüm giderlerimizi de dernek aracılığıyla karşılamak zorundayız. Bu yüzden burayı ayakta tutmakta zorlanıyoruz. Hayatımızı buranın yaşaması için çaba göstererek sürdürüyoruz.

Kafemizin yanı sıra 2011 yılında iki tekerlekli büfe yaptırдық. İki sponsor bularak yaklaşık 2x4 metre boyutlarında tekerlekli büfeler oluşturduk. Bunları farklı okullara taşıyarak, birkaç ay boyunca orada elektriğini ve suyunu sağlayarak büfe olarak işletmeyi ve çocukları da oraya götürerek okul projelerine entegre etmeyi amaçladık.

Bu projeyi birçok okulda uyguladık. Şu anda iki büfemizden biri Fulya'daki Acıbadem Hastanesi'nin karşısındaki Haydar Aliyev Parkı'nda, di-

Down Cafe'nin gerçek sahipleri çocuklarımız. Ben ve eşim burada tamamen gönüllü olarak çalışıyoruz. Burası bir dernek tarafından yürütülse de aslında tamamen çocuklara ait bir yer.

ğeri ise Maçka Sanatçılar Parkı'nda bulunuyor. Bu büfeleri bize üye olan evli çiftler işletiyor. Kazançlarının yarısını da derneğimize bağışlayarak buranın sürdürülebilirliğine katkıda bulunuyorlar.

Günlük olarak kaç özel gereksinimli genç ve gönüllü anne burada görev alıyor?

Her gün 4-5 çocuk ve mutlaka bir veya iki gönüllü anne burada oluyor. Kasada çalışmamız bulunuyor ancak arka tarafta bulaşık yıkama gibi işlerde anneler de görev alıyor. Ayrıca dalgıç arkadaşlarımdan biri de gönüllü olarak her salı günü burada çalışıyor.

Down Cafe'de görev almanın özel gereksinimli bireylerin yaşamına katkısı nasıl oluyor?

Ben kendi kızımdan örnek verebilirim. Müthiş sorumluluk sahibi oldu. Şu an 43 yaşında ve 2011 yılında çalışmaya başladığında bu kadar özgüvenli değildi. Ama zamanla, çalışmanın ve sorumluluk almanın ona büyük bir katkısı oldu. Buraya gelen tüm annelere sorun, hepsi aynı şeyi söyleyecektir: Çocukların kişiliği büyük oranda gelişti. Yaptıkları işi benimsiyor ve büyük bir titizlikle gerçekleştiriyorlar.

Yaptıkları işi o kadar benimsiyorlar ki, onların dışı-

na çıkmak istemiyorlar. Ben kızımı çağırayım, ondan bir tuzluk uzatmasını isteyeyim kesinlikle yapmaz çünkü o arkada bulaşıktaki çalışıyor. "Ben bulaşıkçıyım, bu işi yapmam" der size. Aynı tavrı hepsi gösterir. Sevgileri sonsuz, yalanları yok. Sevgilerini size en güzel şekilde gösterirler veya sizi sevmedilerse bunu açık açık söylerler. Her birinin sevgisi sınırsız, samimiyetleri ve dürüstlükleri tartışılmaz.

Bin bir emekle eğitimler alan zihinsel özel gereksinimli gençler, okul hayatları bittiğinde dört duvar arasında kalıyor. Bu bakımdan da önemli bir ihtiyaca hizmet ettiğinizi düşünüyor musunuz?

Kesinlikle. Yıllar içinde binlerce çocuğa eğitim verdik ve onlara diplomalarını teslim ettik. Fakat diplomaların bir süre sonra bir kenarda kaldığını, gençlerin eve kapanıp sosyalleşemediklerini fark ettik. Oysa bu gençler toplumla iç içe olmalı, kendilerini dış dünyaya tanıtmalı. Down Cafe'yi kurarken temel amacımız buydu.

Ailelerden geri dönüşler nasıl oluyor? Bu deneyim onlar için ne ifade ediyor?

Aileler de biz de burada çok olumlu değişimler görüyoruz. Gençlerimiz bu ortama girip bir düzen içinde çalışmayı öğreniyorlar. Evde olduklarından daha sosyal, daha aktif hale geliyorlar. Kendi sorumluluklarını alıyor ve yaptıkları işe sahip çıkıyorlar.

Down Cafe'yi ziyaret eden misafirlerden aldığınız yorumlar nasıl?

Oldukça olumlu yorumlar alıyoruz. Buraya gelenler öncelikle kaliteli yemek yediklerini söylüyorlar. Ama en büyük fark, çocuklarımızın hizmet verirken gösterdiği titizlik ve içtenlik. Başta farklı bir deneyim olacağını düşünüp tereddüt eden misafirlerimiz bile daha sonra tekrar tekrar gelmek istediklerini söylüyorlar. Hatta bir geleneğimiz var. Grup olarak gelen misafirlerimizi yemekten sonra dans etmeden bırakmıyoruz! Müzik çalıyor ve herkes dans ediyor. Burası sadece bir kafe değil, aynı zamanda bir sosyal etkileşim alanı.

Şu anda en çok hangi konularda desteğe ihtiyacınız var? Destek sağlamak isteyenler nasıl katkıda bulunabilir?

Burada en büyük ihtiyacımız, malzeme desteği. Gelen okullardan ve iş insanlarından para değil, çay, zeytinyağı, şeker gibi mutfak malzemeleri getirmelerini rica ediyoruz.

Bunun dışında, zincir marketlerden indirim almaya çalışıyoruz ama günümüzün ekonomik şartları nedeniyle henüz bunu başaramadık.

Catering hizmetiniz var mı?

Evet, topluluk gruplarına hizmet veriyoruz. Gruplar, toplantılarını burada yapabilirler.

Down Cafe'nin daha fazla bilinir hale gelmesi için neler yapılıyor?

Şişli Belediyesi'nden yetkililerle görüştük ve kafenin yeri konusunda daha fazla insanı bilgilendirmek adına yol tabelaları ve reklam panoları yapmayı planlıyoruz. Belediyeden bir iki haftalığına büyük reklam panolarından birisine bizim reklamımızı vermelerini rica ettim ama şu anda maalesef başları çok kalabalık ve dertli olduğu için pek ilgilenemediler.

Son olarak... İnsanları Down Cafe'ye geldiklerinde ne bekliyor?

Buraya gelenler öncelikle kaliteli yemek yediklerini söylüyorlar. Ama burası sadece bir kafe değil, dışarıdaki halk için de çok iyi bir rehabilitasyon merkezi olduğunu ifade etmek isterim. Burasının enerjisi çok farklı. İçeriye giren insanlar, buradaki atmosferi hissediyor ve çocuklarla temas kurduklarında kendilerini de bir parça kendilerini rehabilite ediyorlar aslında.

"Biz Olmadan Bizim Hakkımızda Asla"

6 Aralık Cuma günü, İstanbul Bilgi Üniversitesi Santral İstanbul yerleşkesinde özel gereksinimli bireyler ve aileleri, "Biz Olmadan Bizim Hakkımızda Asla" diyerek anlamlı bir panelde bir araya geldi. Bu etkinlik, toplumda farkındalığı artırmak, erişilebilirlik ve kapsayıcılık kavramlarını tartışmak adına önemli bir platform oluşturdu. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Zeynep Şimşek'in içten bir açılış konuşmasıyla başlayan etkinlik, özel gereksinimli bireylerin sesini duyurmayı ve onların hikayelerini paylaşmalarını sağlamayı hedefledi.

Etkinlikte Tomurcuk Yıldızlar Türk Sanat Müziği Korusu, konuklara duygu dolu anlar yaşatan bir performans sergiledi.

"Biz Olmadan Bizim Hakkımızda Asla!" panelinin moderatörlüğünü İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Dilara Fatoş Özer üstlendi. Panel, farklı yaşam deneyimlerini dinlemek ve erişilebilir bir toplum için birlikte neler yapılabileceğini tartışmak açısından çok değerli bir buluşma oldu. Türkiye Down Sendromu Derneği üyeleri Sude İrem Akyıldız ve Mustafa Kaan Karabacak, kendi hikayelerini paylaşarak down sendromlu bireylerin karşılaştıkları zorluklara ve başarılarına, dikkat çektiler.

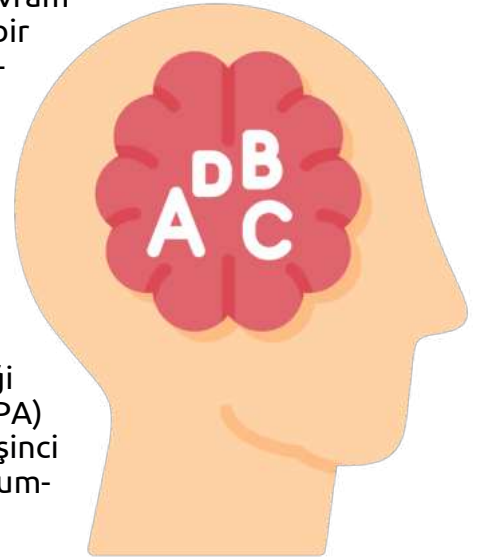
İGA İstanbul Havalimanı Müşteri Deneyim Tasarımı ve Segment Yönetimi temsilcisi Sevda Bozbey Yılmaz ile Yolcu Deneyimi Tasarım Şefi Hilal Kahraman, erişilebilir tasarım yaklaşımları üzerine bilgi verdi. Havalimanı gibi büyük ve karmaşık alanlarda özel gereksinimli bireyler için yapılan düzenlemeler, bu bireylerin günlük yaşamlarında nasıl daha bağımsız ve rahat bir şekilde hareket edebileceklerini gösteren somut örnekler sundu.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ *GERÇEKTE NEDİR? NE DEĞİLDİR?*

İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Murat Balcı özel öğrenme güçlüğüne dair doğru bilinen yanlışları ve çözüm yollarını ÖÇED Dergisi için kaleme aldı.

Özel Öğrenme Güçlüğü (ÖÖG) son derece güncel ve popüler bir kavram olmasına karşın diğer özel eğitim alanları ile karşılaştırıldığında yeni bir kavram olduğu görülüyor. DSM'deki ilk tanımlamasının 1975 yılında yapıldığını ve bu tarihten itibaren resmi olarak literatürde yer aldığını söylersek ÖÖG'nin ne kadar yeni bir kavram olduğu daha iyi anlaşılacaktır. ÖÖG'nin Türkiye'deki tanınması ise 2012 yılında gerçekleşmiştir. Bu tanımlamalara göre ÖÖG; bireyin zekâ düzeyi ve yaşı ile uyumlu olmayan, akademik becerilerde (okuma, yazma, dinleme, anlama, temel matematik becerileri, problem çözme, iletişim kurma, sözel ifade yeteneği) belirgin bir gerilikle karakterize edilen nörogeleşimsel bir bozukluktur. Okuma (disleksi), yazma (disgrafi) veya matematik (diskalkuli) gibi öğrenme alanlarından sadece birinde görülebildiği gibi birkaçında da görülebilmektedir. Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (APA) Yayınladığı Ruhsal Bozukluklar Tanı ve Sınıflandırma El Kitabı'nın Beşinci Baskısı (DSM-5) öğrenme gücüğünü, bireyin akademik performansını olumsuz etkileyen kalıcı ve önemli bir yetersizlik olarak tanımlar.

Tarihsel Gelişim Süreci

Özel öğrenme güçlüğü alanında yapılan ilk çalışmaların 1800'lü yıllara dayandığı görülmektedir. Bu dönemde aynı zamanda Napolyon Bonapart'ın askeri hekimi olan Franz Joseph Gall (1802), savaşa katılan ve cephe savaşlarında beynin doğrudan aldığı bir hasar sonucunda bazı askerlerin akademik beceri olarak adlandırılan okuma, yazma, konuşma, dinleme ve matematik gibi temel becerilerinde ciddi gerilmeler olduğunu tespit eder. Buradan hareketle yaptığı çalışmaların sonucunda insan beynini 27 bölgeye ayırır ve her bir bölgenin bir yetiden sorumlu olduğunu ve beynin bu bölgelerine alınan fiziksel bir darbe ya da hasarın o yetinin yitimine sebep olacağını belirtir. Ardından bu alanda yaptığı çalışmalarını 1826 yılında yayınladığı kitapta bir araya getirir. 1854 yılında ise Alman Psikiyatr Heinrich Hoffman, "Haylaz Phil" (Struwwelpeter) adlı eserinde zihinsel bir geriliği olmasına karşın sürekli hareket halinde olan, yerinde duramayan ve öğrenme güçlüğü yaşayan bir çocuktan bahsettiği eserini yayınlar ve hiperaktivite terimini alana kazandırır. Hoffman'ın çalışmaları öğrenme güçlüğü'nün duygusal ve davranışsal boyutlarının da dikkate alınmasını sağlamıştır. 1877 yılında Adolf Kussmaul, bir metni okurken bazı kelimeleri atlayarak okuyan bir grup hastasından bahseder. İşin ilginç yanı bu hastalarda işitme, görme ya da zihinsel bir gerilik olmasına karşın bu kişiler bazı kelimeleri görememektedir. Kussmaul bu durumu "kelime körlüğü" (dyslexia) olarak tanımlar ve öğrenme güçlüğü'nün nörolojik bir sorun olarak ele alınmasını sağlar. 1887 yılında Rudolf Berlin bazı hastalarında harf bazlı okuma sorunları yaşadıklarını tespit eder. Bu hastaları bazı harfleri karıştırmakta ya da ters yazmaktadır. Rudolf Berlin okuma güçlükleri yaşayan bu bireyler için ilk kez "Disleksi" kelimesini kullanır. Berlin'in bu çalışmaları özel öğrenme güçlüğü'nün sistematik bir şekilde incelenmesine öncülük edilmesini sağlamıştır. 1905 yılında W. E. Bruner çocukluk çağı öğrenme güçlüğü üzerine çalışmalar yapmış ve ardından bu çalışmalarını "çocuklardaki okuma zorlukları" adı ile raporlaştırarak ABD kamuoyuna sunmuştur. Bruner'in bu çalışması erken dönem öğrenme güçlüğü alanında yapılan ilk çalışma olması açısından önem arz etmektedir. Samuel T. Orton, 1925'de yaptığı araştırmalarının bulgularına dayanarak okuma güçlüğü'nün nedenlerin sadece beyin hasarları ile sınırlanmayacağını,

Napolyon Bonapart'ın askeri hekimi olan Franz Joseph Gall (1802), savaşa katılan ve cephe savaşlarında beynin doğrudan aldığı bir hasar sonucunda bazı askerlerin akademik beceri olarak adlandırılan okuma, yazma, konuşma, dinleme ve matematik gibi temel becerilerinde ciddi gerilmeler olduğunu tespit etti.

bu alana daha geniş bir perspektiften bakılması gerektiğini, öğrenme güçlüğü'nün pek çok çok farklı boyutu olabileceğine dikkat çekmiştir. İkinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa'daki kutuplaşmanın yarattığı belirsizlik ortamında, öğrenme güçlüğü alanında çalışan pek çok araştırmacı ABD'ye göç etmiş ve çalışmalarını orada sürdürmüştür. ABD'ye göç eden Kurt Goldstein, Alfred Strauss, Laura Lehtinen, Newell Kephart öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklara dönük yaptıkları çalışmalar sonucunda öğrenme ortamında yer alan dikkat dağıtıcı unsurların ortadan kaldırılması ile öğrenme sürecinin olumlu yönde geliştiği bulgusuna ulaşmıştır. Bu dönemdeki en dikkat çekici çalışma ve bir anlamda öğrenme güçlüğü'nün akademik anlamdaki çıkışı 1962 yılında Samuel Kirk ile olmuştur. Samuel Kirk öğrenme güçlüğü'nü belirlemeye yönelik olarak "Illinois Psikobilimsel Yetenekler Testi"ni geliştirmiştir. Samuel Kirk aynı zamanda "özel öğrenme güçlüğü" (specific learning disability) terimini kullanan ilk bilim insanı olmuştur. Kirk'ün özel öğrenme güçlüğü alanında yaptığı çalışmalar, öğrenme güçlükleri için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Kirk'ün çalışma ve çabaları 1968 yılında "özel öğrenme güçlüğü" teriminin ABD Engellilerin Eğitimi Bürosu tarafından resmen kabul edilmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda 1969 yılında ABD Senatosu "özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar" yasasını kabul etmiştir. 1975 yılına gelindiğinde ABD "tüm engelli çocukların eğitimi yasasını" kabul ederek öğrenme güçlüğü'nü doğrudan

hizmetlerin finansmanına uygun kategoriye olarak resmi bir statü kazandırmıştır. Türkiye’de ise özel eğitim alanındaki en önemli gelişme 1962 yılında çıkarılan “özel eğitime muhtaç çocuklar” yasası olmuştur. Bu yasanın ardından 1968 yılında “özel eğitime muhtaç çocuklar yönetmeliği” yayınlanmış ve özel eğitim kapsamında değerlendirilen bireylerin sınıflandırılması yapılmıştır. Ancak ne 1962 çıkarılan yasa ne de 1968 yılında çıkarılan yönetmelikte özel öğrenme güçlüğü bir kategori olarak yer almamıştır. Özel öğrenme güçlüğü ilk kez 1975 yılında çıkarılan “özel eğitime muhtaç çocuklar hakkındaki yönetmelikte” yer almıştır. 2000 yılında “MEB Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliğinde” ile Türkiye’de özel öğrenme güçlüğü kavramı kullanılmaya başlanmıştır.

Özel Öğrenme Güçlüğü

Alan yazınına baktığımızda öğrenme güçlüğü ile ilgili pek çok farklı tanımlamanın yapıldığı görülüyor. Bunun temel nedeni her bilim dalının kendi çalışma alanına ve prensiplerine göre öğrenme güçlüğü tanımlamalarından ileri gelmektedir. Sıklıkla öğrenme güçlüğü yerine disleksi kelimesi kullanılmakta ve ağırlıklı olarak okuma güçlülükleri olarak bilinmektedir. Oysaki disleksi, diskalkuli, dispraksi, dislali ve disgrafi gibi öğrenme güçlüğü’nün bir alt grubudur.

Özel öğrenme güçlüğü; zekası normal ya da normalin üzerinde olan ancak akranlarına göre okuma, yazma, anlama, dinleme, iletişim beceri ve matematik alanında görülen öğrenme güçlüğüdür. Kirk’e göre özel öğrenme güçlüğü; nörolojik temelli öğrenmeyi ve sosyal süreçleri olumsuz etkileyen, sadece dönemsel olmayıp bireyin yaşamının ileriki dönemlerini de etkileyecek

olan bir yetersizliktir. Lerner’e göre ise özel öğrenme güçlüğü; okuma, yazma, matematik gibi alanların yanı sıra sosyal ve iletişimsel beceriler gibi alanlarda da gözlemlenen belirgin performans düşüklüğüdür. Bu güçlükler, çevresel faktörlerden çok, bireyin bilişsel işleyişindeki farklılıklardan kaynaklandığını ileri sürer. Buna karşılık Hammill özel öğrenme güçlüğü’nü; bireyin öğrenme sürecini etkileyen içsel bir durum olarak tanımlar ve bu durumun genellikle dikkat, algı, hafıza ve problem çözme gibi bilişsel işlevlerde görülen bozukluklardan kaynaklandığını belirtir. Smith ve Strick buna katılmakla birlikte, özel öğrenme güçlüğü’nün çoğunlukla nörolojik kökenli olduğunu ve bu durumun bireyin akademik başarısını olumsuz etkilediğini ifade eder. Smith ve Strick göre özel öğrenme güçlüğü; nörolojik sürecin, öğrenme ve bilgi işleme süreçleri üzerinde etkili olan bir bozukluk olarak tanımlar. Gargiulo’ya göre özel öğrenme güçlüğü; bireyin zekasının ortalama ya da ortalamanın üzerinde olmasına rağmen, okuma, yazma ve matematik gibi akademik becerilerde yaşlarına göre anlamlı bir gerilik göstermesi durumu olduğunu ifade eder.

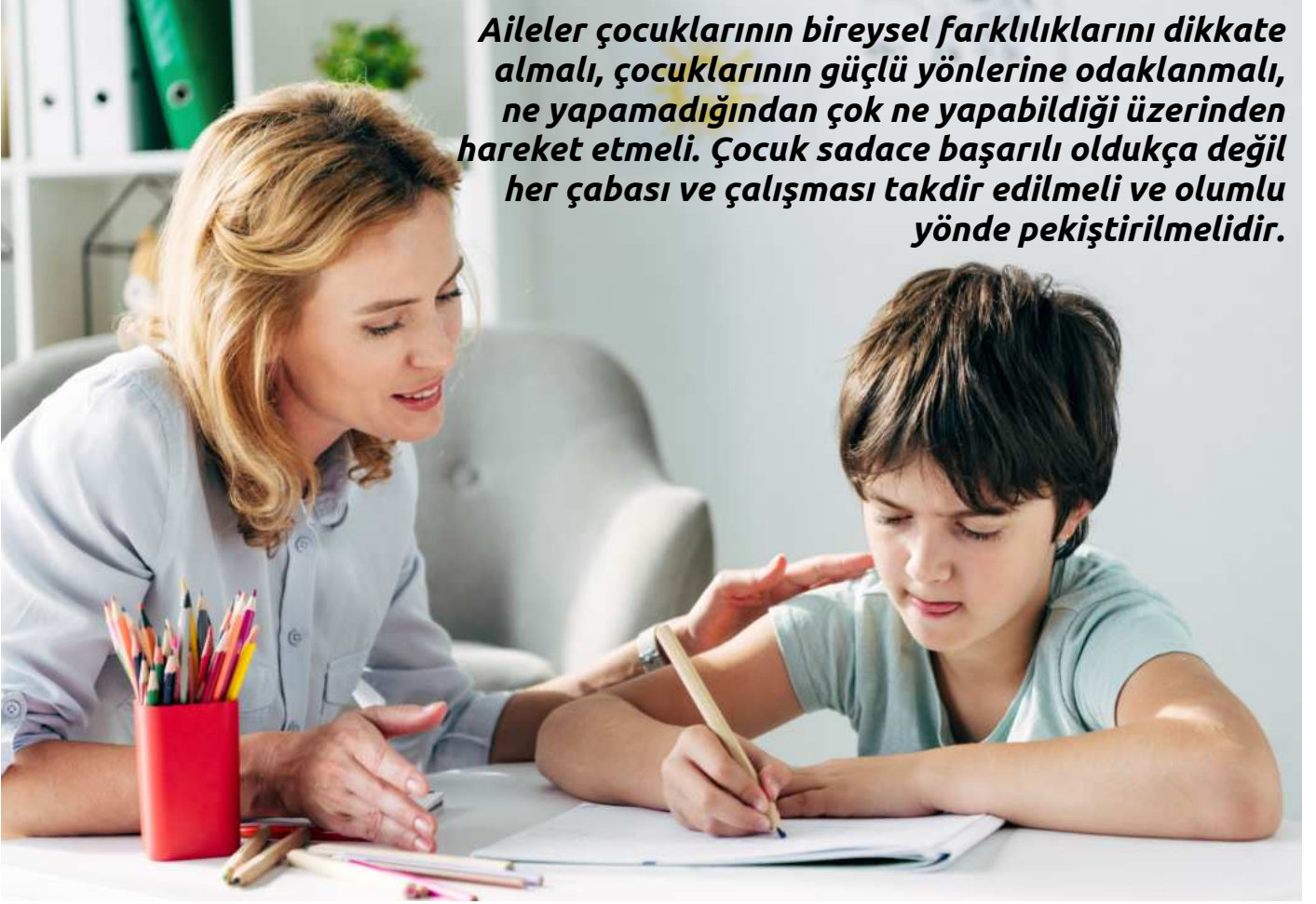
Yukarıda da görüldüğü gibi her bilim insanı kendi çalışma prensiplerine göre özel öğrenme güçlüğü’nü tanımlama yoluna gitmiştir. Bu sebeple özel öğrenme güçlüğü alanındaki çalışmalarını ile referans teşkil eden uluslararası ve ulusal kurumların tanımlamalarını esas almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Amerikan Psikoloji Derneği (APA), özel öğrenme güçlüğü’nü bireyin öğrenme süreçlerini etkileyen nörogelişimsel bir bozukluk olarak tanımlar.

DSM-5’e göre özel öğrenme güçlüğü; okuma, yazma ve matematik gibi becerilerde bireyin yaşı, eğitimi ve zekasına göre beklenen düzeyde performans gösterememesi ve bu alanda görülen sorunların en az 6 ay boyunca devam etmesi, bu zorlukların bireyin eğitim başarısını ve sosyal yaşamını olumsuz etkilemesidir. DSM-5 özel öğrenme güçlüğü’nün nörolojik temelli olduğunu ve bireyin yaşam boyu sürebileceğini vurgular.

Milli Eğitim Bakanlığı, özel öğrenme güçlüğü’nü, bireyin zekasının normal veya normalin üzerinde olmasına karşın, okuma, yazma, dinleme, konuşma, matematik, dil ve sosyal becerilerde bireyin yaşadığı zorluklar şeklinde tanımlar. MEB’e göre özel öğrenme güçlüğü, bireyin gelişimsel süreçlerinden ve bireysel farklılıklarından kaynaklanır.

Aileler çocuklarının bireysel farklılıklarını dikkate almalı, çocuklarının güçlü yönlerine odaklanmalı, ne yapamadığından çok ne yapabildiği üzerinden hareket etmeli. Çocuk sadece başarılı oldukça değil her çabası ve çalışması takdir edilmeli ve olumlu yönde pekiştirilmelidir.

APA'ya göre, bu durum bireyin okuma, yazma ve matematik gibi akademik becerilerde yaşatlarına kıyasla belirgin zorluklar yaşamasına neden olur. Bu zorluklar, bireyin günlük yaşamını ve akademik başarısını önemli ölçüde etkiler. DSM-5'e göre özel öğrenme güçlüğü; okuma, yazma ve matematik gibi becerilerde bireyin yaşı, eğitimi ve zekasına göre beklenen düzeyde performans gösterememesi ve bu alanda görülen sorunların en az 6 ay boyunca devam etmesi, bu zorlukların bireyin eğitim başarısını ve sosyal yaşamını olumsuz etkilemesidir.

Disleksi (Okuma Güçlüğü): Bireyin okuma becerisinde zorluk yaşadığı nörolojik temelli bir öğrenme bozukluğudur. Bu durum, kelimeleri doğru ve akıcı bir şekilde okuma, harfleri ayırt etme ve yazılı dili anlama süreçlerini etkiler.

Disgrafi (Yazma Güçlüğü): Bireyin yazı yazma becerisinde yaşadığı zorluklarla karakterize edilir. Yazı yazma sırasında harflerin şekillerini oluşturma, doğru yazım kurallarını kullanma ve fikirleri organize etmede güçlük yaşanır.

Diskalkuli (Matematik Güçlüğü): Bireyin sayılar ve matematiksel işlemlerle ilgili becerilerinde zorluk yaşamasıdır. Matematiksel kavramla-

rı anlama, hesaplama yapma ve problem çözme gibi süreçleri etkiler.

Dispraksi (Motor Koordinasyon Güçlüğü): Bireyin motor becerilerinde zorluk yaşadığı bir nörolojik durumdur. İnce motor beceriler (yazı yazma, düğme ilikleme) ve kaba motor beceriler (koşma, denge) bu durumdan etkilenir.

Dislali (Konuşma Güçlüğü): Bireyin konuşma sırasında belirli sesleri çıkarma veya doğru telaffuz etme konusunda yaşadığı güçlüklerle karakterizedir. Seslerin yanlış veya eksik üretilmesi yaygındır.

Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Ailelere Etkinlik Önerileri

Bu etkinlikler gerçekleştirilirken aileler çocuklarının bireysel farklılıklarını dikkate almalı, çocuklarının güçlü yönlerine odaklanmalı, ne yapamadığından çok ne yapabildiği üzerinden hareket etmeli. Çocuk sadece başarılı oldukça değil her çabası ve çalışması takdir edilmeli ve olumlu yönde pekiştirilmelidir. Bu etkinlikler ile amaç çocuğun özgüvenini, öz yeterlilik duygusunu ve öz saygılığını geliştirmek olmalı. Bu sayede aile ile çocuk arasında bir güven köprü-

Çocuğunuzla onun sevdiği yiyeceklere yönelik olarak bir alışveriş listesi hazırlayın. Sonrasında çocuğunuzdan bu ürünlere ilişkin fiyat tahminleri yapmasını isteyin.

sü inşa edilecek ve aile bağları güçlendirilecektir. Unutulmaması gereken etkinliklerin sadece anne veya baba ile değil tüm ailenin katılımı ile yapılması gerektir.

Hikaye Tamamlama Oyunu (Disleksi için)

Amaç: Bu etkinlikte amaç çocuğun okuma, dil, ses ve telefiz becerilerini geliştirmektir.

Nasıl Yapılır: Hikayeyi başlatın ve sonrasında çocuğunuzdan hikayeyi devam ettirmesini isteyin. Kısa cümleler kurarak, sesleri birlikte çıkararak ve birlikte heceleyerek okuma becerisini destekleyin. Aynı zamanda da hikayeye uygun resimler, şekiller çizmeleri, boyamalarını isteyerek görsel öğrenmeyi de etkinliğe dahil edin.

Harf ve Kelime Avı (Disgrafi için)

Amaç: Bu etkinlikte amaç çocuğun yazma, ince ve kaba motor becerilerini, el göz koordinasyonunu geliştirmek.

Nasıl Yapılır: Çoğun yaşına ve gelişimine uygun bir dergi, kitap ya da gazeteden belirli harfleri, kelimeleri ya da kelime gruplarını kelimeleri bulmalarını isteyin. Buldukları kelimeleri işaretlemelerini ve sonrasında da bir kağıda yazmalarını isteyin. Yazı yazarken renkli kalemler, etiketler kullanarak çocuğun ilgisini ve motivasyonu artırın.

Günlük Alışveriş Oyunu (Diskalküli için)

Amaç: Bu etkinlikte amaç çocuğun matematik becerilerini günlük yaşamda uygulamalı olarak geliştirmek.

Nasıl Yapılır: Çocuğunuzla onun sevdiği yiyeceklere yönelik olarak bir alışveriş listesi hazırlayın. Sonrasında çocuğunuzdan bu ürünlere ilişkin fiyat tahminleri yapmasını isteyin. Fiyat tahminlerini görsellerle desteklenmiş listeye yazmasını sağlayın. Ardından da satın almak istediği ürünlerin fiyatlarını toplamasını ya da verilen paradan para üstünü hesaplamasını sağlayın. Bu etkinlik matematik becerilerinin yanı sıra aynı zamanda da çocuğun pratik yaşam becerilerini destekleyecektir.

Hareketli Görevler Oyunu (Dispraksi için)

Amaç: Bu etkinlikte amaç çocuğun motor koordinasyonunu, el göz koordinasyonunu ve beden farkındalığını geliştirmek.

Nasıl Yapılır: Evde, bahçede ya da uygun bir alanda (park, okul bahçesi vb. gibi) çocuğunuzun gelişim düzeyine ve yeteneklerine uygun bir engel parkuru oluşturun (yastıklar, ipler, plastik şişeler, taşlar, toplar, kutular vb. gibi kullanarak). Sonrasında çocuğunuzdan sizin belirlediğiniz sırayla parkuru en az hata ile tamam-

lamasını isteyin. Parkuru mümkün olduğunca renkli bir şekilde hazırlayarak çocuğunun ilgi, motivasyon ve dikkat süresini artırın.

Sesli Hikaye Anlatımı ve Taklit (Dislali için)

Amaç: Bu etkinlikte amaç çocuğun konuşma, heceleme ve telaffuz becerilerini geliştirmek. **Nasıl Yapılır:** Çocuğunuza bir hikaye okuyun ve ardından çocuğunuzdan hikayeyi kendi kelime ve cümleleri ile tekrar anlatmasını isteyin. Özellikle söylemekte zorlandığı kelimeleri doğru telaffuz etmesi için onu cesaretlendirin. Hikayeye uygun sesler (gök gürültüsü, araba, köpek avlaması vb. gibi) çıkarmalarını isteyin.

Öğrenme Güçlüğü ile İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar

Yanlış: Öğrenme güçlüğü olan bireyler zeki değildir.

Doğru: Öğrenme güçlüğü, zekayla ilgili bir durum değildir. Bu bireyler genellikle normal veya normalin üzerinde zekaya sahiptir. Sorun, bilgiyi işleme ve öğrenme yöntemlerinde farklılıklardan kaynaklanır.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü tembellikten kaynaklanır.

Doğru: Öğrenme güçlüğü, nörolojik temelli bir durumdur ve bireylerin çabalarıyla doğru-bağlantılı değildir. Bu bireyler genellikle diğerlerinden daha çok çalışır.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü olan bireyler asla başarılı olamaz.

Doğru: Doğru destek ve stratejilerle öğrenme güçlüğü olan bireyler son derece başarılı olabilir. Albert Einstein ve Thomas Edison gibi birçok ünlü kişi öğrenme güçlükleriyle yaşamıştır.

Yanlış: Tüm öğrenme güçlükleri aynıdır.

Doğru: Öğrenme güçlükleri (disleksi, disgrafi,

"Etkinlikler ile amaç çocuğun özgüvenini, öz yeterlilik duygusunu ve öz saygınlığı geliştirmek olmalı. Bu sayede aile ile çocuk arasında bir güven köprüsü inşa edilecek ve aile bağları güçlendirilecektir."

diskalkuli, dispraksi, dislali) farklı şekillerde kendini gösterir ve her bireyde farklıdır.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü zamanla kendiliğinden geçer.

Doğru: Öğrenme güçlüğü ömür boyu sürebilir. Ancak erken tanı ve doğru müdahalelerle bireyler öğrenme becerilerini geliştirebilir.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü olan bireyler sosyal becerilerde de yetersizdir.

Doğru: Öğrenme güçlüğü akademik becerilerle ilgilidir. Sosyal becerilerde zorluk, sadece bireysel durumlara veya çevresel faktörlere bağlı olabilir.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü yalnızca çocukları etkiler.

Doğru: Öğrenme güçlüğü bir ömür boyu sürebilir. Çocuklukta tanı konulsa da etkileri yetişkinlikte de devam edebilir.

Yanlış: Daha fazla pratik yapmak öğrenme güçlüğü ortadan kaldırır.

Doğru: Öğrenme güçlüğü, yalnızca tekrar veya pratikle çözülemez. Özel eğitim ve bireyselleştirilmiş stratejiler gereklidir.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü olan bireyler yavaş öğrenir.

Doğru: Öğrenme hızları farklı olabilir, ancak uygun yöntemlerle desteklendiklerinde öğrenme kapasiteleri yüksektir.

Yanlış: Özel öğrenme güçlüğü bir hastalıktır.

Doğru: Özel öğrenme güçlüğü bir hastalık değil, bir öğrenme farklılığıdır. Tedavi edilmez, ancak yönetilebilir.

Yanlış: Teknoloji öğrenme güçlüğü olan bireylere yardımcı olmaz.

Doğru: Teknoloji, öğrenme güçlüğü olan bireyler için etkili bir araçtır. Örneğin, metin okuma uygulamaları disleksiye sahip bireyler için çok faydalıdır.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü olan bireyler duygusal olarak dengesizdir.

Doğru: Öğrenme güçlüğü, doğrudan duygusal dengeyle ilgili değildir. Ancak başarısızlık hissi ve çevreden gelen yanlış tutumlar duygusal sorunlara yol açabilir.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü sadece okuma ve yazmayı etkiler.

Doğru: Öğrenme güçlüğü, okuma ve yazmanın yanı sıra matematik, motor beceriler ve sosyal etkileşim gibi birçok alanı etkileyebilir.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü olan bireyler aynı eğitim yöntemleriyle öğrenebilir.

Doğru: Her bireyin ihtiyaçları farklıdır. Öğrenme güçlüğü olan bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planları gereklidir.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü olan bireyler her zaman özel eğitim sınıflarına ihtiyaç duyar.

Doğru: Özel eğitim sınıfları bazı bireyler için faydalı olabilir, ancak birçok birey genel eğitim ortamında uygun desteklerle başarılı olabilir.

Yanlış: Aşılar ve ilaçlar öğrenme güçlüğüne neden olur.

Doğru: Aşı ve ilaçların öğrenme güçlüğüne neden olduğunu gösteren herhangi bir bilimsel çalışma ya da bulgu bulunmamaktadır.

Yanlış: Öğrenme güçlüğü zaman içinde düzelen bir yetersizliktir.

Doğru: Öğrenme güçlüğü yaşam boyu devam eder, eğitsel çalışmalarla etkileri azaltılabilir, ancak tamamen ortadan kaldırılması gibi bir sorun söz konusu değildir.

Unutmayın! Özel Öğrenme Güçlüğü bir hastalık değildir. Tek tedavisi eğitsel çalışmalarla çocuğunuzun gelişiminin ve öğrenmesinin desteklenmesidir.

UYGUNSUZ DAVRANIŞLARI ANLAMAK

Nicky Nükte ALTİKULAÇ
MS, BCBA, EI (ABA Uzmanı)
Davranış Terapistisi Uzmanı

Her davranışın bir işlevi var ve aslında davranış size bir şekilde bir şey söylemek istiyor... Önemli olan bunu anlamak ve analiz etmek...

Bireyin/çocuğun çevresiyle olumlu sosyal iletişim kurmasını, kendisinin ve/veya diğer kişilerin öğretim sürecini engelleyen, kendisine ve/veya başkalarına zarar veren vs. davranışlara genel olarak "uygunsuz davranışlar" diyoruz. Burada unutmamamız gereken nokta, görüntüsü ne olursa olsun, aslında her davranışın bir işlevi olduğu...

Aslında çocuk, o davranış ile kendisini ifade ediyor. Belki çocuğun iletişim repertuarı sınırlı olduğu için ancak o davranışı bulabildi ya da o davranış, diğer seçeneklerden daha çok ve daha çabuk isteğine ulaştırıyor. Özellikle iletişim becerileri sınırlı çocuklar/bireyler için problem davranışlar kaçınılmazdır.

Davranışların görüntüsü ne kadar çeşitli olursa olsun (ısıрма, çılglık atma, arkadaşını itme, kötü söz söyleme, eşya fırlatma, salınma, vurma, vs.) tüm davranışların sadece

4 işlevi vardır:

- 1-** Kaçma (istemediği bir ortamdan, aktiviteden, kişiden kaçmak için)
- 2-** İlgı çekme (belirli bir kişinin ilgisini üzerine toplamak için)
- 3-** İsteddiği bir şeyi elde etme (çok istediği bir oyuncak, yiyecek, vs. elde etmek için)
- 4-** Otomatik pekiştirici (sadece duyuşsal olarak hoşuna gittiği için)

Bu işlevlerden de göreceğimiz gibi, uygunsuz olan davranışın işlevi değil, kendisidir. Aslında hepimizin uygunsuz sayılabilecek duyguları/istekleri zaman zaman oluyor. Eminim çok sıkıldığınız bir toplantıda çılglık atmak istemişsinizdir birçoğunuz:) Fakat bizler yetişkin bireyler olarak bulunduğumuz ortamda kabul edilebilir ya da edilemez kuralların farkında olduğumuz ve bunlara değer verdiğimiz için, bu uygunsuz duygu ve isteklerimizi daha uygun bir şekle sokarak ifade ederiz. Örneğin, ortamı terk ederiz ya da bir iki uygun kelime ile öfkemizi ifade ederiz.

[#otizminfarkindamisin](https://www.aced.org.tr/otizminfarkindamisin)

/acedorgtr

www.aced.org.tr/otizminfarkindamisin